

71

IRMA GARAM

JULKISTA YKSITYISELÄMÄÄ

Politiikka ja erotiikka yleisön silmin

JULKISTA YKSITYISELÄMÄÄ

Irma Garam

JULKISTA YKSITYISELÄMÄÄ
Politiikka ja erotiikka yleisön silmin

Copyright © Irma Garam ja Nykykulttuurin tutkimuskeskus

Julkaisusarjan toimitus:

Tuija Saresma, vastaava toimittaja
Henna Mikkola, toimitussihteeri
Sari Taimela, toimitussihteeri
Kimmo Jokinen
Raine Koskimaa
Urpo Kovala
Annikka Suoninen
Erkki Vainikkala

Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja -sarja on perustettu vuonna 1986. Sarja on monitieteinen ja tieteidenvälinen. Siinä julkaistaan tutkimuksia nykykulttuurista ja kulttuuriteoriasta. Nykykulttuuri ei tarkoita historiallisen näkökulman poissulkemista; myös kulttuuri- ja sosiaalihistorialliset tutkimukset tulevat kysymykseen sikäli kuin ne liittyvät modernin kulttuurin syntyyn tai vaiheisiin.

Keskuksen omien tutkimusten lisäksi sarjassa julkaistaan myös muualta tarjottuja käsikirjoituksia; kirjoitukset valitaan asiantuntija-arvioiden perusteella.

Julkaisuja voi tilata osoitteesta Nykykulttuurin tutkimuskeskus, Jyväskylän yliopisto, PL 35, 40351 Jyväskylä. Puh. (014) 260 1310, fax (014) 260 1311. E-mail: aho@dodo.jyu.fi. Julkaisuja voi ostaa myös Kampus Kirjasta ja Kirjavitriinista (Jyväskylä) sekä muista hyvin varustetuista kirjakaupoista.

Julkaisun taitto: Jaana Roisko ja Leila Aho
Painoasun suunnittelu: Pertti Kukkola
Kansi ja taulukot: Sami Saresma

Gummerus Kirjapaino Oy
Saarijärvi 2002

ISBN 951-39-1048-2
ISSN 1457-6899

SISÄLLYS

<i>JOHDANTO</i>	7
<hr/>	
<i>KIRJASTA KOHUUN</i>	10
<hr/>	
<i>Liehuva liekinvarsi</i> suomalaisen kirjallisuuden kentällä	10
Kirjallisuus ihanteiden rakentajana ja rajojen rikkojana	13
<i>Liehuva liekinvarsi</i> -kohu	19
<hr/>	
<i>YKSITYISTYNYT JULKISUUS</i>	27
<hr/>	
Henkilöitynyt ja psykologisoitunut julkisuus	29
Sähköisten viestinten vaikutus	33
Hyvä vai paha julkisuuden yksityistyminen?	35
<hr/>	
<i>EETTISET NEUVOTTELUT JA ARVOVALINNAT</i>	38
<hr/>	
<i>KIRJEAINEISTO</i>	44
<hr/>	
<i>TULKINNAT JULKISESTA YKSITYISELÄMÄSTÄ – TUNTEITA JA SEKSIÄ</i>	50
<hr/>	
Aito ihminen on rehellinen itselleen	53
Sivistynyt ihminen kontrolloi itseään	57
Päämääränä aitous, yleinen järjestys ja toisten huomioon ottaminen	60
Avoimuuden vaikeat rajat	63
Pöperöhöpinästä inhimilliseen politiikkaan	68
Hyppelihiiriä ja asiallisia viranhaltijoita	74

<i>LOPUKSI: AITO IHMINEN JA SIVISTYNYT IHMINEN</i>	79
<i>VIITTEET</i>	84
<i>SUMMARY</i>	86
<i>LÄHTEET</i>	89
<i>LIITTEET</i>	96

JOHDANTO

Yksityiselämä kiinnostaa ihmisiä. Yksityiselämän ongelmiin ja riemuihin liittyvät aiheet ovat kasvattaneet suosiotaan tiedotusvälineissä ja julkisessa keskustelussa. Televisiossa esitetään useita ihmissuhdeproblematiikan ympärillä pyöriä sarjoja; aikakausi- ja iltapäivälehdet nostavat esille julkisuuden henkilöiden yksityiselämää. Julkisuuden henkilöt tuovat myös itse entistä avoimemmin ongelmiaan julkisuuteen. Esimerkiksi presidentin rouva Tellervo Koivisto, viihdetaitelija Tapani Kansa ja ohjaaja Neil Hardwick ovat julkisesti kertoneet masennuksestaan. Julkisuus on havahnutut pohtimaan yksityiselämän suurta suosiota. Hyvä esimerkki tästä oli televisiosta 18.10.2000 lähetetty *A-talk* -keskusteluohjelma otsakkeella ”Miksi yksityisiä kriisejä puidaan julkisuudessa?” Keskusteluun osallistunut *Eeva*-lehden päätoimittaja Liisa Jäppinen totesi, että nimenomaan elämän murroskohdat kiinnostavat lukijoita. Parisuhteen alkua ja loppua, perheenlisäystä, sairastumista, kuolemaa ja muita arjen draamoja käsitellään mielellään siten, että näitä läpikäyneet henkilöt itse kertovat kokemuksistaan.

Myös poliitikkojen persoona ja yksityiselämä näkyvät julkisuudessa entistä enemmän. Kukapa ei olisi kiinnittänyt huomiota Yhdysvaltojen entisen presidentin Bill Clintonin seksisuhteeseen, pääministeri Paavo Lipposen avioliittoon ja lapsen syntymään, peruspalveluministeri Eva Biaudetin raskauteen tai puoluejohtaja Esko Ahon liikutukseen tämän tieltä presidenttikamppailun jälkeisiä tuntejaan Kuopion puoluekokouksessa kesäkuussa 2000. Yksityiseen liittyvät aiheet näyttävät vallanneen osuutensa myös poliittisesta julkisuudesta.

Henkilöitymistä on pidetty yhtenä nykyajalle tyypillisenä ilmiönä. Tällöin se, millainen henkilö virkaa hoitaa, nousee itse institutionaalista asemaa tärkeämmäksi (ks. Jallinoja 1993, 51). Persoonan viehäytys ei ole aivan viime vuosien havainto. Orrin E. Klapp (1964) totesi jo nelisenkymmentä vuotta sitten median nostavan symbolisia johtajia, joiden suosio ei perustu asemaan tai ansiokkaaseen toimintaan vaan ennemminkin persoonaan.

Tällaiset symboliset johtajat nousevat esimerkiksi tietyn elämäntavan symboliksi ja saavat siten laajempaa merkittävyyttä. Richard Sennett (1986) on korostanut länsimaissa vallitsevan läheisyyden ideologian, jolle on ominaista halu muuttaa julkisetkin asiat persoonallisiksi. Läheistä ja epämuodollista suhdetta pidetään moraalisesti hyvänä myös julkisella areenalla. Tällöin poliitikon persoona ja henkilökohtaiset motiivit nousevat keskeisiksi kriteereiksi politiikkaa arvioitaessa. Henkilöityminen näkyy myös suomalaisessa politiikassa. Esimerkiksi presidentinvaaleissa, jotka on vuodesta 1994 lähtien toteutettu suorina henkilövaaleina, korostuu asetelma, jossa vastakkain ovat erilaiset persoonat (ks. Kivivuori 1996; Uimonen & Ikävalko 1996).

Yksityistynyt julkisuus herättää ristiriitaisia tuntemuksia. Poliitiikan piirissä sitä toisaalta paheksutaan ja toisaalta sitä pidetään välttämättömänä äänestäjien tavoittamiseksi. Tutkijatkaan eivät ole yksimielisiä siitä, kuinka ilmiöön tulisi suhtautua. Toisaalta sen on nähty demokratisoivan politiikkaa ja julkisuutta, tuovan sitä lähemmäksi tavallista ihmistä ja vähentävän turhaa kunnioitusta. Toisaalta taas vaarana on pidetty politiikan ja julkisuuden pinnallistumista ja todella suurten kysymysten hautautumista vähemmän tärkeiden alle. (Ks. esim. Fairclough 1997, 18–25 ja 63.)

Yksityistynyt ja henkilöitynyt poliittinen julkisuus on myös tämän pro gradu -työhöni perustuvan tutkimuksen kohteena. Lähestyn aihetta yhden esimerkkitapauksen, *Liehuva liekinvarsi* -kohun, avulla. Eduskunnan puhemies Riitta Uosukaisen teos *Liehuva liekinvarsi* ilmestyi syyskuussa 1996. Se on muodoltaan kirjekirja ja koostuu 28 kirjeestä, jotka on osoitettu kirjoittajan työtovereille, omaisille, tuttaville, muille poliitikoille tai julkisuuden henkilöille. Kirjeet ovat kuvitteellisia siinä mielessä, että ne on kirjoitettu nimenomaan kyseistä teosta varten. Lisäksi kirjeiden lomassa on 12 Riitta Uosukaisen eri tilaisuuksissa pitämää puhetta. Teoksessaan puhemies tuo itseään esille yksityishenkilönä ja kertoo myös omasta yksityiselämästään.

Aktiivipoliitikkojen kirjoittamat kirjat eivät ole Suomessa mitenkään harvinaisia. Poikkeukselliseksi *Liehuvan liekinvarren* teki kuitenkin se valtava kohu, jonka teos synnytti välittömästi ilmestymisensä jälkeen. Julkisen keskustelun polttopisteeseen nostettiin kaksi kirjan teemaa: seksuaalisuus ja toisten poliitikkojen julkinen kritisointi. Yhdessä aviomiehelleen osoittamassaan kirjeessä puhemies käsittelee avio- ja seksielämäänsä. Otteita kirjeestä levisi nopeasti lehtien palstoille. Käynnistyi keskustelu siitä, onko eduskunnan puhemiehen asemassa olevan henkilön soveliasta

kirjoittaa julkisesti omasta seksuaalisuudestaan. Toisaalla kirjassaan Riitta Uosukainen kritisoi muutamia poliitikkoja henkilökohtaiseen sävyyn. Julkisuuteen nostettiin varsinkin puhemiehen luonnehdinnat entisestä kulttuuriministeristä Tytti Isohookana-Asunmaasta, entisestä oikeusministeristä Kari Häkämiehestä ja entisestä pääministeristä Esko Ahosta sekä puhemiehen kokema ”poliittisen pahuuden lista”, jossa pahimmiksi mainittiin Paavo Väyrynen, Tytti Isohookana-Asunmaa ja Mauri Pekkarinen.

Liehuvan liekinvarren synnyttämä keskustelu sai myös yksityiset ihmiset kommentoimaan tapahtunutta ja kirjoittamaan puhemiehelle henkilökohtaista palautetta. Saamansa palautekirjeet puhemies Riitta Uosukainen luovutti Helsingin yliopiston sosiologian laitokselle tutkimuskäyttöön. Nämä kirjeet muodostavat tutkimukseni pääasiallisen aineiston. Tarkastelen työssäni sitä, kuinka yksityiset ihmiset suhtautuvat politiikan henkilöitymiseen ja poliitikon yksityiselämän – myös kaikkein intiimeimpänä pidetyn seksuaalisuuden – julkisuuteen tuomiseen. Näen *Liehuva liekinvarsi* -kohun mediavälitteisenä moraalisenä keskusteluna, jossa esitettiin käsityksiä oikeasta ja väärästä toiminnasta. Kohu oli kärjistynyt esimerkiksi yksityiselämän nousemisesta julkisuuteen, mutta juuri kärjistyneisyytensä vuoksi pidän sitä kiinnostavana tutkimuskohteena, sillä voimakkaasti kantaa ottavissa lausumissa arvot tulevat selkeästi esille (vrt. Jallinoja 1993, 19). Ilkka Arminen (1989, 81–82) on todennut ”skandaalien” nostavan ajan kulttuuriset virtaukset erityisen terävinä esille. Samantapaisen ajatuksen on esittänyt myös amerikkalainen John Fiske (1994). Hän pitää mediatapahtumia (esim. amerikkalaisia TV-oikeudenkäyntejä) kulttuurisesti mielenkiintoisina tutkimuskohteina, sillä ne ensiksikin antavat materiaalsen läsnäolon merkityksille, joilla amerikkalainen tietoisuus itseään muovaa, ja toiseksi ne pukevat kulttuuriset ristiriidat eksplisiittiseen muotoon. Myös *Liehuva liekinvarsi* -kohun kommentit paljastavat yksityisen ja julkisen rajaan kytkeytyviä kulttuurisia arvostuksia.

Tarkastelen seuraavassa luvussa *Liehuva liekinvarsi* -kirjaa, kirjojen yhteyttä arvoihin, kirjojen synnyttämiä konflikteja sekä *Liehuva liekinvarsi* -kohua lehtiartikkelien perusteella. Luvussa ”Yksityistynyt julkisuus” luon katsauksen julkisuuden muutosta koskevaan keskusteluun ja luvussa ”Eettiset neuvottelut ja arvovalinnat” nykyajan moraalia käsittelevään keskusteluun. Kirjan loppuosassa pääosaan nousevat palautekirjeet ja niissä kiteytyvät tavat suhtautua yksityiselämän julkiseksi tekemiseen.

KIRJASTA KOHUUN

Liehuva liekinvarsi suomalaisen kirjallisuuden kentällä

Puhemies Riitta Uosukaisen 187-sivuinen teos sisältää yhteensä 28 kirjetä sekä 12 kirjoittajan eri tilaisuuksissa pitämää puhetta. (Kirjeiden ja puheiden sisältö on keskeisiltä osiltaan koottu liitteeseen 1.) Kirjeistä kuusi on osoitettu politiikassa toimiville henkilöille. Perheenjäsenille (isälle, aviopuolisolle, sisarille) on omistettu viisi kirjetä ja loput 17 eri aloilla toimiville ystäville, tutuille tai Riitta Uosukaisen kiinnostavina pitämille henkilöille. Kirjeiden vastaanottajille on tyypillistä korkea ja näkyvä asema yhteiskunnassa: joukossa on mm. virkamiehiä, kirjailijoita, tieteen parissa toimivia henkilöitä, äidinkielenopettajia sekä toimittajia.

Kaiken kaikkiaan *Liehuvaa liekinvarsta* voi luonnehtia aktiivipoliitikon kirjoittamaksi teokseksi, jonka ote on henkilökohtainen. Sitä onkin julkisuudessa luonnehdittu lähinnä kaunokirjalliseksi teokseksi. Henkilökohtaisuudesta kertoo perheenjäsenten ja ystävien runsas läsnäolo sekä poliittisten linjanvetojen puuttuminen. Kirjeissä muistellaan paljon ystävien ja tuttujen kanssa yhdessä vietettyjä hetkiä – niin yöllisiä sieniretkiä, äidinkielenopettajien kesäseminaareja kuin valtiollisia edustustilaisuuksiakin. Henkilökohtaisimmillaan kirjeet sisältävät muistoja kirjoittajan omasta lapsuudesta, ajatuksia äidistä, isästä, omasta äitiydestä ja lapsesta sekä rakkaudentunnustuksia aviopuolisolle. Silloinkin kun puhemies muistelee opetusministeri- tai kansanedustaja-aikaansa, pyrkimyksenä ei ole rakentaa kokonaiskuvaa kyseisestä ajanjaksosta. Pääpaino on pikemminkin yksittäisten, kirjoittajaa henkilökohtaisesti ärsyttäneiden tai ilahduttaneiden tapahtumien ja henkilöiden esille tuomisessa.

Suomen kielen ja ilmaisutaidon merkitys, elämässä kasvaminen ja ihmisen aitous, työnteke, rakkaus ja Jumalaan luottaminen – nämä yhdessä muodostavat teoksen keskeisen elämänasenteen ja sisällöllisen rungon.

Puhemies Uosukaisen mielestä kielen ja kirjallisuuden tuntemus avaa ikkunat auki niin sisälle ihmisen sieluun kuin ulos maailmaankin. Äidin-kielen ja ilmaisutaidon opetus tarjoaa olennaisen tärkeitä välineitä elämässä toimimiselle ja “aseet koko elämänsodan voittamiselle”. Riitta Uosukainen vetoaa voimakkaasti myös ihmisen henkisen kasvun velvollisuuteen, jonka tulee ulottua läpi koko elämän. Ihmisen on vapautettava omat voimavaransa. Nietzscheä siteeraten hän toteaa, että ihmisen on tultava siksi mitä on. Avoimuus, aitous sekä valmius tarttua uusiin haasteisiin nousevat niinkään esille useassa kirjeessä ja puheessa. Sisarelleen osoitettuun kirjeeseen puhemies on liittänyt lempisatunsa, Marjatta Kontun *Sinisen perhosen seikkailut*. Sadussa kaunis, sininen perhosneiti tutustuu puutarhan raatokuoriaisiin, jotka kaikki ovat toistensa kaltaisia, harmaita ja pieniä. Tapaamisen aikana raatokuoriaiset onnistuvat pahoittamaan perhosen mielen pitämällä tätä liian silmiinpistäväänä. Sadun sanoma on selkeä: erilaisuutta kadelditaan ja hyljeksitään, vaikka se olisikin kauneutta. Lisäksi Riitta Uosukainen korostaa kovaa työntekoa sekä rakkauden ja läheisten ihmissuhteiden merkitystä voimanantajana. Monessa yhteydessä hän tuo esille myös Jumalaan turvaamisen tärkeyden.

Liehuvaassa liekinvarressa ei käsitellä juurikaan perinteisesti poliittisina pidettyjä aiheita eikä siinä esitetä poliittisia linjanvetoja. Perinteisinä poliittisina aiheina voi pitää Riitta Uosukaisen esille tuomia koulutuspoliittisia ajatuksia, kannanottoja EU:sta, käsityksiä Suomen hallitusmuodosta sekä Karjala-kysymystä. Puhemies Uosukaisen koulutuspolitiikka on liberalistista: koulutuksen tavoitteiksi hän nostaa valinnanvapauden, yksilöllisyyden ja joustavuuden lisäämisen, sääntelyn purkamisen, koulukohtaisen päätösvallan lisäämisen sekä yleisesti tietoyhteiskuntaan, laatuun ja osaamiseen panostamisen. Kirjeessään (entiselle) opetusministeri Olli-Pekka Heinospelä puhemies tuo esille myös huolensa siitä, ettei aluepolitiikka saisi liian voimakasta asemaa korkeakoulutuksen järjestämisessä. Jalkaväkikenraali Adolf Ehrnroothille ja lehtori Helka Nurmelle osoitetuissa kirjeissä Riitta Uosukainen asettuu selkeästi EU:n puolelle. Unionia hän puolustaa sillä, että EU-Suomessa on avarampi elää, EU:ssa kansallisen identiteetin sekä parlamentin merkitys kasvaa ja että EU:ssa Suomi on keskellä asioiden tapahtumapaikkaa.

Vallan kolmijakoa puhemies pitää perusteiltaan hyvänä ja toimivana, eikä sitä tule muuttaa. Vallanjakoa tulee arvioida kriittisesti, mutta hätäisiin muotiratkaisuihin ei saa sortua. Jääski-juhlassa vuonna 1995 pidetyssä puheessa Riitta Uosukainen käsittelee lyhyesti myös Karjala-kysymystä.

Hänen kantansa on, että Karjalan luovutus on vääryys ja alue tulisi saada takaisin yhtä tyhjänä kuin se luovutettiin. Toisaalta hän ei halua elämöidä asialla, eikä kannata mitään muuta kuin rauhallista ratkaisua. Poliittisena aiheena voinee pitää myös Helvi Sipilä -luennossa (Helsingin yliopisto, 1994) vahvasti esille tulevaa naisen aseman pohdintaa. Riitta Uosukaisen mukaan nainen – lahjakas ja koulutettukin – tulee Suomessa yhä edelleen helposti ohitetuksi ja väärinymmärretyksi. Yhä edelleen naisen energia padotaan ja syrjäytetään yhteiskunnassa.

Kokonaisuutena nämä poliittiset aiheet ja niihin liittyvät kannanotot eivät kuitenkaan nouse kirjassa hallitsevaan asemaan. *Liehuva liekinvarsi* painottuu selvästi edellä jo mainittuihin elämänasenteeseen ja henkilökohtaisesti merkittävien tapahtumien ja henkilöiden muistelemiseen.

Liehuvan liekinvarren suosio oli huomattavasti suurempi kuin poliitikkojen kirjoittamien kirjojen suosio yleensä. Kustantajan tietojen mukaan kirjaa myytiin vuosina 1996–97 runsaat 65 000 kappaletta. Poliitikassa toimivan tai toimineen henkilön kirjoittamaksi kirjaksi myyntiluku on harvinaisen suuri. Samaan aikaan *Liehuvan liekinvarren* kanssa, syyskuussa 1996, julkaistiin myös Pertti Paasion kirjoittama *Minä ja Mr Murphy* (Gummerus) sekä Esko Ahon *Tulevaisuus on tehtävä* (Otava). Paasion kirja menestyi kustantajan antamien tietojen mukaan erinomaisesti noin 15 000 kappaleen myynnillä. Ahon kirjaa myytiin noin 4600 kappaletta, mitä kustantaja pitää tyyppillisenä hyvänä myyntinä tämän tyyppiselle kirjalle. Ainakin myyntilukujen perusteella *Liehuvan liekinvarren* suosio ylittää suosituimpien kotimaisten kaunokirjojen tasolle. Laila Hietamiehen *Satakielimetsää* (1996) myytiin noin 72 700 kappaletta, Arto Paasilinnan *Lentävää kirvesmiestä* (1996) noin 63 000. Kalle Päätalon kirjoista kustantaja ei halua antaa tarkkoja lukuja, mutta kertoo myynnin liikkuvan 80 000 ja 100 000 kappaleen välillä.

Lukija ei vastaanota kirjallista teosta nollatilanteesta, vaan käyttää luksiensa hyväksi etukäteistietoa teoksen lajista ja lajin tunnusomaisista piirteistä. Lajityyppi tarjoaa yleisen odotushorisontin, josta tekstin ja vastaanottajan kommunikaatio alkaa. (Eskola 1991; ks. myös Mehtonen & Sironen 1991; Alasuutari & Kytömäki 1991, 9.) Aktiivipoliitikon kirjoittamaa, otteeltaan henkilökohtaista teosta oli selvästikin vaikea sijoittaa yksioikoisesti mihinkään kirjallisuuden lajityyppiin. Sanomalehdissä tiedettiin huhuta jo ennen *Liehuvan liekinvarren* ilmestymistä, että kyseessä on kaunokirjalliseksi luokiteltava teos, johon on liitetty Riitta Uosukaisen pitämiä puheita¹. Mitä Suomi lukee -listoilla syksyllä 1996 kirja seikkaili

milloin kotimaisen kaunokirjallisuuden, milloin muun kirjallisuuden joukossa.

Liehuvan liekinvarren saama huomio perustuukin osittain yllätykseen. Kirja ei vastaa lajityyppinsä odotushorisonttia: aktiivisesti politiikassa mukana olevalta henkilöltä ei osattu odottaa omakohtaisia tunnustuksia seksuaalisuudesta eikä sävyltään henkilökohtaista kollegojen kritisointia. Samalla on kuitenkin syytä huomata, että *Liehuvan liekinvarren* tapauksessa yllätystä myös tietoisesti viriteltiin ja sitä osattiin etukäteen odottaa. Jo kesällä 1996, kolme kuukautta ennen teoksen ilmestymistä, ennustettiin useassa sanomalehdessä puhemiehen teoksen tulevan yllättämään lukijat. Lukijoita viriteltiin odottamaan myös eduskunnan puhemiestä yksityishenkilönä paljastavaa kirjaa. Kaarina Naski kirjoitti useassa eri maakuntalehdessä (ks. loppuviite 1) seuraavasti: “On ilmeistä, että eduskunnan puhemiehen Riitta Uosukaisen henkilökuva piirtyy entistä selkeämpänä sen jälkeen, kun hänen esikoisteoksensa alkusyksystä tulee markkinoille. – Tämä on niin toisenlainen kirja kuin ne luulevat, hän sanoo ja hihittää salaperäisesti.”

Kirjallisuus ihanteiden rakentajana ja rajojen rikkojana

Kirjallisuus, sen kirjoittaminen ja tulkitseminen eivät ole viatonta, yhteiskunnan arvoista riippumatonta toimintaa. Kirjallisuudella voi olla merkittävä rooli kansallisen identiteetin määrittäjänä. Esimerkiksi *Kalevala*, Aleksis Kiven *Seitsemän veljestä* tai Väinö Linnan *Tuntematon sotilas* ovat tarjonneet kuvaa siitä, mitä suomalaisuus on. Samoin kirjallisuus voi nostaa esille yhteiskunnallisia ongelmia ja epäkohtia ja toimia siten välineenä yhteiskunnallisen keskustelun käymiselle. (Ihonen 1999; Jokinen 1996; Eagleton 1991.) Kirjoitetulla sanalla on ollut myös kansanvalistuksellisia tehtäviä (ks. Ekholm 1996, 164). Kimmo Jokinen (1997, 7) toteaa kansakoulun ja kirjastolaitoksen olleen merkittävässä roolissa kansan sivilisoimisessa. Lukutaidon yleistyminen oli yksi tekijä, joka kiinnitti ihmisiä paikallisyhteisöjen sijasta kansakuntaan ja valtioon.

Suomessa tuotetaan ja kulutetaan kansainvälisesti verrattuna paljon kirjoja ja lukeminen on tasaisesti lisääntynyt. (Eskola 1993.) Lukuharrastus on myös pysynyt yleisenä ajanvieton tapana sähköisten viestimien suosiosta huolimatta (Jokinen 1997, 10). Suomalaista lukemiskulttuuria

on luonnehdittu kansalliseksi, yhtenäiseksi ja hitaasti muuttuvaksi. Suomalaiset ovat perinteisesti pitäneet suomalaisista teoksista, vaikka viime aikoina ulkomaiset teokset ovatkin kasvattaneet suosiotaan etenkin nuorten, kaupungissa asuvien ja korkeasti koulutettujen parissa. Vuonna 1991 oli ensimmäistä kertaa yli puolet lukijoiden nimeämistä mielikirjoista ulkomaisia (Eskola 1993). Vuosina 1985–1987 kerätyn haastatteluaineiston mukaan kotimaisista kirjailijoista suosituimpia olivat Väinö Linna, Mika Waltari, Laila Hietamies, Arto Paasilinna ja Kalle Päätalo. Käännöskirjallisuuden suosikkeja olivat saman aineiston mukaan Agatha Christie ja Alistair MacLean (Eskola 1991, 158). Lukemisen yhtenäiskulttuuri on vahva eivätkä suomalaisten kirjallisuusmieltymykset ole yhtä selvästi yhdistettävissä henkilön yhteiskunnalliseen asemaan kuin joissakin muissa Euroopan valtioissa. Esimerkiksi Väinö Linnan kirjat ovat suosittuja kaikissa sosioekonomisissa asemissa olevien keskuudessa. (Eskola 1993.)

Kimmo Jokinen (1997, 31–34) puhuu suomalaisen lukemisen maise-
maihanteesta, jossa lukija viihtyy. Ihannemaisema sijoittuu yleensä lähimenneisyyteen, syrjäseudulle ja pienyhteisöihin. Arvoina ovat työteliäisyys ja sen avulla elämässä selviäminen, käytännön nokkeluus, toisten auttaminen, lämpö sekä perheen ja suvun sisäinen yhteys. Maisemaan kuuluvat myös arkipäiväisyys ja yhteys tavallisen ihmisen arkielämään. Vaikka *Liehuvassa liekinvarressa* korostuukin kirjeiden vastaanottajien korkea yhteiskunnallinen asema ja akateemisuus ja vaikka syrjäkylien sijasta liikutaan virkamies- ja älymystöpiireissä, on teoksessa myös paljon suomalaisen lukemisen ihannemaiseman aineksia. Kirjoittajan karjalaistausta ja evakkous tuovat mukaan lähimenneisyyden. Myös työteliäisyys ja sen avulla elämässä selviäminen sekä läheinen yhteys perheeseen ja ystäviin ovat sellaisia teoksessa esiintyviä teemoja, joita voi Jokisen ajatuksia seuraten pitää suomalaisen lukijan suosikkimaisemaan kuuluvina. Näitä kirjan aiheita ei kohussa kuitenkaan käsitelty.

Mitä kauemmaksi ideaalimaiseman sisävyöhykkeeltä edetään, sitä negatiivisemmaksi lukukokemus muodostuu. Maisemaihannetta vastaan rikkoneet kirjat ovat herättäneet lukijoissa avointa ärtymystä. Hannu Salaman *Juhannustansseista* (1964) ei pidetty, koska siinä ei kuvattu eteenpäin pyrkiviä ihmisiä ja sopuisaa arkea, vaan tuotiin esille kansan sisällä esiintyviä ristiriitoja. Hyvin samantapaisista syistä herätti närkästystä myös Anja Kaurasen esikoisteos *Sonja O kävi täällä* (1981). Näitä kirjoja lukijat ovat kuvanneet raaoiksi, rivoiksi, mauttomiksi, itsekeskeiseksi sekä tyhjiksi ja tylsiksi. Eskola toteaaakin, että torjutut teokset ovat vaihtuneet,

mutta torjunnan perustelut näyttävät pysyneen samoina. (Eskola 1990, 80–86, 100–108, 137–138.)

Erityisen selvästi kirjallisuuden ja yhteiskunnan arvojen välinen suhde tulee ilmi kirjojen synnyttämässä kohuissa – tapahtumissa, joissa jokin seikka julkisesti painetussa tekstissä kohahduttaa ihmisiä ja herättää ristiriitaisen vastaanoton. Kulttuurikohulle on ehkä mahdotonta antaa tyhjentävää määritelmää. Ilkka Arminen (1989, 81) puhuu kulttuurisodista ja tarkoittaa niillä korkeakulttuurin tapahtumia ja tekoja, joita representoiva julkisuus kasautuu konfliktiin joutuneiden, mielipiteiltään vastakkaisten kommentaarien ketjuksi, jolla on ilmeinen vaikutus tapahtuman vastaanottoon. Arminen tapa rajata kulttuurisodat vain korkeakulttuurin piiriin on kuitenkin ongelmallinen, ei vähiten siksi, ettei raja korkean kulttuurin ja matalan kulttuurin välillä ole yksiselitteinen. Itse en pidä kulttuurikohun rajaamista vain korkeakulttuurin tapahtumiin välttämättömänä. Se, että kohun aikaansaanut teko tai tapahtuma ei ole yksiselitteisesti korkeakulttuuriin kuuluva tai että se on luonteeltaan poliittinen, ei tee kohusta yhtään vähemmän kulttuurista. Arminen itse pitää ongelmana rajanvetoa selkeästi poliittisiin kulttuurisotiin. Tämä nouseekin erityisen tärkeäksi *Liehuva liekinvarsi* -kohun tapauksessa. Kun kirjoittaja on eduskunnan puhemies, on poliittinen aspekti on väistämättä mukana.

Juhani Niemi (1985, 41) pitää yhtenä kirjojen synnyttämien konfliktien keskeisimpänä piirteenä keskustelun laajenemista ohi varsinaisen kirjallisen yleisön. Tällaiset konfliktit herättävät myös ns. tavallisen lukijan edusmiehineen puolustamaan esteettisiä ja eettisiä arvojaan. *Liehuva liekinvarsi* -kohun tapauksessa keskustelu selvästi levisi yli teoksen tyypillisen yleisön, ja teosta kommentoi myös moni sellainen henkilö, joka ei normaaliolosuhteissa seuraa poliitikkojen kirjoittamia teoksia. Arminen ja Niemen ajatuksia yhdistäen voi kulttuurikohun sanoa olevan jotakin sen tapaista kuin kulttuurinen teos tai tapahtuma, johon liittyvä laaja vastakkaisten mielipiteiden sävyttämä julkinen keskustelu vaikuttaa teoksen vastaanottoon ja laajenee myös ohi teokselle tyypillisen yleisön.

Seuraavassa käyn lyhyesti läpi kirjojen Suomessa synnyttämiä kohuja ja keskusteluja. Mielenkiinto kohdistuu ennen kaikkea keskustelujen aiheisiin eli siihen, mikä teoksessa on herättänyt ristiriitaisen vastaanoton. Esitys ei ole kaikenkattava, mutta pyrkii valottamaan kirjallisen julkisuuden rajaa – sitä, minkälaisia aiheita ei julkisesti ole voinut ongelmitta käsitellä. Rajaan tässä huomioni kaunokirjallisten teosten synnyttämiin

keskusteluihin, vaikka eduskunnan puhemiehen kirjoittama kirjekirja ei täysin näiden teosten joukkoon sovi.

Kohujen aiheita tarkasteltaessa näyttävät uskonto, politiikka ja säädyllisyys olevan ne kolme mahtia, joiden takia kirjailijat ovat joutuneet vaikeuksiin. Juhani Niemi pitää kirjojen synnyttämiä kohuja toisaalta kulttuurin viivästyminä ja toisaalta tulevan ennakointina. Kansakunnan alitajunnassa muhii usein vanhoja asennekonflikteja, joiden taisteluasetelmat uusiutuvat kulttuurituotteiden välityksellä. Niinpä esimerkiksi talvi- ja jatkosota ovat jälkikäteen synnyttäneet uusia sotia symbolien maailmassa. Toisaalta yleisöä ärsyttäessään kirjallinen teos myös ennakoi tulevaa, joka vielä hakee tarkempaa ilmaisuaan. Kulttuurikohuissa käydyt taistelut ovat olleet eräänlaisia sotaharjoituksia laajemmille sosiaalisille muutoksille tai paradigman muutoksille. Konflikteissa paljastuneet vastustavat asenteet saattavat olla vastareaktioita hallitsemattomana pidetylle kehitykselle. Teos edustaa niitä uhkia, jotka halutaan torjua. (Niemi 1985, 47–48.)

Niemi ajoittaa varsinaisten kirjakonfliktien alun Suomessa vasta 1880-luvulle. Ennen tätä julkisuus oli vielä kehittämätöntä ja harvojen käsissä, mikä esti yleisen mielipiteen asettumista kirjailijan suojaksi. Täten esimerkiksi Aleksis Kiven *Seitsemän veljestä* (1870) ei Niemen tulkinnan mukaan synnyttänyt varsinaista kulttuurisotaa. Siihen liittynyt keskustelu käytiin vielä pienessä piirissä, jossa Kiven puolustajat eivät kyenneet koamaan rivejään Ahlqvistin hyökkäystä vastaan. (Niemi 1985, 41–44.) *Seitsemän veljeksien* ympärillä käyty keskustelu kuvaa kuitenkin hyvin ajan julkisuuden rajoja ja ansaitsee siksi tulla mainituksi. Kiveä vastaan esitetyn hyökkäyksen taustalla oli ajalle tyypillinen käsitys kaunokirjallisuudesta todellisuuden ihanteellisena ja harmonisena kuvaajana. Aleksis Kiven kansankuvan katsottiin olevan törkeä ja häpäisevän suomalaisen rahvaan. Keskustelu keskittyi siihen, mikä on oikea kansankuva ja kuinka se on totuudellisesti esitettävissä. (Arminen 1989, 82–83; Ekholm 1996, 180–181.)

Lehdistön kehittyessä ja 1900-luvun puolivälin jälkeen erityisesti sähköisten tiedotusvälineiden vaikutuksesta kohut ovat käyneet entistä totaalisemmiksi. Argumenttien laatu ei välttämättä ole aikojen kuluessa muuttunut, mutta sen sijaan niiden määrä ja painovoima ovat kasvaneet moninkertaisiksi. Juhani Niemi erottaa kolme aaltoa suomalaisten kirjakonfliktien historiassa. Ensimmäinen niistä sijoittuu 1880- ja 1890-luvuille. Tällöin realistinen virtaus levisi maahamme ja törmäsi käsitykseen

kirjallisuudesta harmonisena ja ihanteellisena todellisuuden kuvaajana. Ajan keskeisten kirjailijoiden kuten Minna Canthin, Juhani Ahon ja Arvid Järnefeldtin tuotanto herätti lähes teos teokselta vanhan polven fennomaanit ja kirkonmiehet vartioimaan moraalin tai opin puhtautta. Minna Canthin *Työmiehen vaimoa* (1885) – kuten realismia yleensäkin – pidettiin ongelmiin keskittyvässä kuvauksessaan epämoraalisena, Arvid Järnefeldtin *Marian* (1897) katsottiin loukkaavan uskonnollisia tunteita, Juhani Ahon *Papin rouvan* (1893) väitettiin loukkaavan suomalaisen naisen kunniaa. Ahon *Yksin*-novellin (1890) sisältämä pariisilaisessa bordellissa käynti herätti yleistä pahennusta ja siitä keskusteltiin myös valtiopäivillä kirjailijajapalkintoja käsiteltäessä. (Niemi 1985, 41–44; Ekholm 1996, 181–182; WSOY 1954, 187.)

Toinen kohujen aalto ajoittuu Suomen itsenäisyyden alkuvuosiin 1920-luvulle, jolloin herkkä kansallinen itsetunto ei vielä sallinut koetella itseään. Maria Jotunia syytettiin liiallisesta realismista. *Tohvelisankarin rouva* -näytelmän (1924) katsottiin loukkaavan uskonnollisia tunteita sekä yleisiveellisiä periaatteita. Pentti Haanpään kansalaisyhteiskuntaa kyseenalaistava novellikokoelma *Kenttä ja kasarmi* (1928) puolestaan loukkasi isänmaallisia piirejä. Teosta pidettiin armeijalaitoksen ja maanpuolustushengen vastaisena, mikä vei Haanpään kustannuskieltoon vuoteen 1935 asti. (Arminen 1989, 84; Niemi 1985, 45; Ekholm 1996, 185–187.)

Kolmas keskustelujen periodi kytkeytyy toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan. Keskustelut ja kohut lähtivät tyypillisesti liikkeelle sotakirjoista ja laajenivat arvioinneiksi koko kansakunnan perusarvoista. Olavi Paavolainen ilmaisi sotapäiväkirjassaan *Synkkä yksinpuhelu* (1946) epäilyksensä Suomen sodankäyntiä kohtaan ja ennusti Saksan häviötä. Teosta syytettiin jälkiviisaudesta, oman pesän likaamisesta ja kansallisen moraalin heikentämisestä. Se herätti myös keskustelua kansallisesta identiteetistä, jota häviön jälkeen ei voitu rakentaa enää Suur-Suomi -ajatuksen varaan. Myös Väinö Linnan *Tuntematon sotilas* (1954) poikkesi selvästi aiemmin julkisuudessa esitetystä Suomi-kuvasta. Linnan sympatiat olivat purnaavien sotamiesten puolella ja kirjailijan tapa käyttää Runeberg-sitaatteja ironisoi runebergiläisyyttä. Linna joutui poistamaan käsikirjoituksesta päällystön ja sodanjohdon arvostelua, sodanaikuisten mielialojen kuvauksia, uskontoon, Raamattuun sekä Neuvostoliittoon liittyviä kohtia sekä mainintoja Mannerheimistä. Poistoista huolimatta *Tuntematon sotilas* nähtiin suomalaisia sotilaita ja lottia halventavana. Kiro sanoja teok-

nessa laskettiin olevan 224 kappaletta. (Niemi 1985, 45; Arminen 1989, 85–86; Ekholm 1996, 210–216.)

Vielä Paavo Rintalan *Sissiluutnantin* (1963) ja Hannu Salaman *Juhannustanssien* (1964) nostattamissa kohuissa kerrattiin sotaan liittyviä asioita ja asenteita. Arminen (1989, 84–85) korostaa niiden olleen sukupolvien välisiä kamppailuja, joissa vastakkain asettuivat sodan kokeneet ja sotaa kokemattomat sukupolvet arvoineen. Kirjoissa rikottiin uskonnollisia ja seksuaalisia tabuja, mikä herätti laajaa pahennusta. *Juhannustanssien* kieltä pidettiin karkeana, sen katsottiin vahingoittavan sukupuolimoraalia ja lopulta kirjailija tuomittiin jumalanpilkasta. Paineista julkisuuden rajoja kohtaan 1950- ja 60-lukujen vaihteessa kertoo myös joidenkin käänöskirjojen kohtalo. Agnar Myklen *Laulu punaisesta rubiinista* (1957) ja Henry Millerin *Kauriin kääntöpiiri* (1963) takavarikoitiin epäsideellisinä, sukupuolikuria ja säädyllisyyttä loukkaavina. Vuosikymmenen vaihteen kulttuurikohuilla oli myös vaikutuksensa koko ”60-luvun hengen” syntymiseen. (Niemi 1985, 45; Arminen 1989, 84–85; Ekholm 1996, 216–220.)

Juhani Niemen (1985, 46) mukaan kirjat eivät ole 1960-luvun jälkeen kohuja juurikaan synnyttäneet. Televisio ja videot – ja joukkoon voisi lisätä uusimpana tulokkaana internetin – ovat herättäneet paljon enemmän kriittistä julkista keskustelua ja sensuurivaatimuksia kuin painettu sana. Kimmo Jokinen (1997, 9–10) on toista mieltä ja väittää kirjallisuuden virittäneen 60-luvun jälkeenkkin julkista keskustelua siitä, mitä me olemme ja minkälaisia eroja eri ryhmien välillä on. Esimerkeiksi Jokinen nostaa Markku Eskelisen ja Jyrki Lehtolan *Jälkisanat* (1987), jossa piikiteltiin 60-lukulaisuutta, sekä Anja Kaurasen (nyk. Snellman) teokset *Sonja O. kävi täällä* (1981) ja *Pelon maantiede* (1995), jotka puolestaan saivat aikaan keskustelun seksuaalisuudesta ja sukupuolten välisistä suhteista. Jos tarkastelua laajentaa myös teatteriin, nostatti Jumalan teatteri -ryhmän esitys Oulun teatteripäivillä (1987) yhden 1980-luvun laajimmista kulttuurikeskusteluista. Keskustelua analysoineen Ilkka Armisen (1989) mielestä ryhmän esittämä vastalause vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä vastaan jäi kuitenkin kiteytymättömäksi ja epäselväksi, ja julkisuus asettui anarkistiseksi luonnehdittua tempausta vastaan vallitsevan järjestyksen puolelle.

Kirjasodat loppuvat, kun kirjallisuus mielletään omaksi ja kohtalaisen erilliseksi toiminnan sfäärikseen, jolla on omat lakinsa ja oma moraalinsa ja jota arvioidaan kirjallisuusinstituution sisäisessä keskustelussa (Ihonen

1999, 104). Kirjallisuuden eriytyminen omaksi toiminnan alueekseen on tapahtunut Suomessa kovin hitaasti ja myöhään. Realistista lukutapaa, jossa teos suhteutetaan todellisuuteen, onkin pidetty suomalaisille tyypillisenä. Ihonen (mt., 104) huomauttaa, että kirjallisuuden eriytyessä omaksi alueekseen vähenee samalla myös sen mahdollisuus toimia yhteiskunnallisen keskustelun välineenä. Siitä tulee ”vain taidetta”.

Liehuva liekinvarsi -kohu

Tarkastellessaan Hannu Salaman *Juhannustanssien* synnyttämää keskustelua Pekka Tarkka (1973, 162–175) toteaa kirjasotien noudattavan yleensä tiettyä kaavaa: esittely, ilmianto, tilanteen määrittely ja toiminnallinen vaihe. Teoksen esittely etenee vielä normaalin kirja-arvostelun mukaisesti. Varsinaisen kohun syntymiseksi tarvitaan tarpeeksi tunnetun ja arvovaltaisen henkilön tekemä ilmianto teoksesta. Lisäksi tällä henkilöllä on oltava käytössään tarpeeksi laajalevikkinen media sanomansa välittämiseksi. Esimerkiksi Hannu Salaman *Juhannustanssien* tapauksessa ilmianton teki arkkipiispa Martti Simojoki puheessaan kansanopistolaitoksen 75-vuotisjuhlassa. Ilmiannon jälkeen seuraa tilanteen määrittely ja tausteluasetelmien luominen. Lopulta toiminnalliseen vaiheeseen kuuluvat julkilausumat, vaatimukset ostoboikotista jne. *Juhannustanssien* kohdalla tämä johti syytteen nostamiseen kirjailijaa vastaan.

Jumalan teatterin synnyttämässä kohussa (1987) arvovaltaisen tahon tekemän ilmiannon tilalle nousi tiedotusvälineiden välitön reaktio (Arminen 1989, 92). Näin kävi myös *Liehuva liekinvarsi* -kohun tapauksessa. Tiedotusvälineet reagoivat puhemiehen kirjaan välittömästi ja samalla ilmiantoivat teoksen jo ennen sen varsinaista esittelyä. Jo kirjan ilmestymispäivän (19.9.1996) iltauutisissa *Liehuva liekinvarsi* esitti pääosaa. *Liehuva liekinvarsta* käsiteltiin myös illan *TV-NYTT* -ohjelmassa, seuraavan päivän uutisissa, *A-BROS* -ohjelmassa sekä *Kotimaan katsauksessa*. Ilmestymistä seuraavana päivänä olivat uutiset teoksesta vallanneet sanomalehdet. Tiedotusvälineet ottivat aktiivisen roolin paitsi kohun raportoijina myös sen synnyttäjinä. John Fiske (1994, xiv) onkin todennut nykyajan mediatapahtumille olevan tyypillistä, ettei niitä pelkästään esitetä tiedotusvälineissä, vaan ne myös luodaan niissä. Samaan kiinnittää huomiota Erkki Karvonen (1998, 14) nimittämällä mediaa vahvistimeksi,

joka voi paisuttaa pienenkin risahduksen meteliksi ruokkien itse itseään. Yksi juttu innostaa muita tekemään toisen, hieman reippaamman.

Luon seuraavassa yleiskatsauksen *Liehuva liekinvarsi* -kirjan synnyttämään kokuun. Tarkastelen kohua WSOY:n arkistosta kopioimieni *Liehuva liekinvarsi* -kirjaa käsittelevien tai siihen viittaavien lehtiartikkelien pohjalta. Artikkelit WSOY on saanut SITA:n² lehdistöseurannalta, joka kattaa Suomessa ilmestyvät sanoma-, ammatti- ja aikakauslehdet. Lehti-materiaali ei kuitenkaan sisällä teosta käsitteleviä yleisönosastokirjoituksia eikä siten ole täysin kattava esitys keskustelusta, jota *Liehuvan liekinvarren* tiimoilta käytiin. Lehtileikkeitä on yhteensä 140 kappaletta ja ne on julkaistu kesäkuun 1996 ja huhtikuun 1997 välillä. (Tarkemmin artikkelien ilmestymisajankohdasta ks. liite 2.)

Kirjaan reagoitiin julkisuudessa jo ennen sen ilmestymistä. Jo kesällä ja alkusyksyllä 1996 *Liehuvasta liekinvarresta* kirjoitettiin yhteensä 21 artikkelia. Lisäksi puhemieheltä pian ilmestyvä kirja mainittiin useassa lehdessä juuri ennen teoksen ilmestymistä. Teosta käsittelevissä artikkeleissa kirja esiteltiin yleisesti: Teoksen kerrottiin olevan kaunokirjalliseksi luokiteltava kirjekirja, jossa on myös puheita joukossa. Useita kirjeiden saajia tiedettiin mainita jo nimeltä. Kirjaa kuvattiin kirjaksi elämästä ja sen kerrottiin sisältävän ”politiikkaa ja erotiikkaa, tiedettä ja taidetta, rukousta ja elämää” (*Turun Sanomat* 15.6.96). Kuten edellä on jo todettu, lehdissä viriteltiin myös tulevaa yllätystä – kirja tulisi olemaan erilainen kuin luullaan. Myös puhemiehen henkilökuvan kerrottiin tarkentuvan kirjan myötä.

Kolme lehteä – *Iltta-Sanomat*, Porissa ilmestyvä *Uusi Aika* sekä Oulussa ilmestyvä *Kaleva* – tiesi *Liehuvan liekinvarren* sisällöstä jo päivää ennen kirjan varsinaista julkaisemista. *Kaleva* luonnehti otsikossaan Uosukaisen kirjaa ”hämmäntäväksi”. *Iltta-Sanomat* kertoo, että ”esikoiskirja puhututtaa jo eduskuntaa”. *Uusi Aika* otsikoi kaikkein suorasukaimmin: ”Ja sitä naimisen loisketta”. Kaikissa kolmessa lehdessä kerrotaan kirjan sisältävän Uosukaisten seksielämää sekä ”suoria sanoja” poliittisista kollegoista.

Median nopeasta reagoinnista kertoo, että heti *Liehuvan liekinvarren* ilmestymistä seuraavana päivänä on lehtien kirjaa käsittelevien artikkelien määrä huipussaan. Artikkelit ovat myös suuria ja näkyviä. *Iltalehti* ja *Iltta-Sanomat* kertovat teoksesta neljällä sivulla. Lehtien kirjoitukset ovat kirjan ilmestymistä seuraavana päivänä vielä luonteeltaan uutisenomaisia ja toimittajien omaa kommentointia ja arviointia on hyvin vähän. Kirjoi-

tukset ovat myös hyvin toistensa kaltaisia. Niissä ikään kuin esitellään *Liehuva liekinvarsi* -kirja. Lyhyen teoksen yleisesittelyn jälkeen kaksi asiaa nostetaan ehdottomasti ylitse muiden: kommentit toisista poliitikoista sekä kuvaukset seksielämästä. Se, että eduskunnan puhemies on kirjoittanut kirjan, ei ole uutinen. Uutinen on, että eduskunnan puhemies on kirjoittanut omasta seksielämästään sekä kritisoinut poliitikkokollegoitaan.

Puhemies Riitta Uosukaisen antama kritiikki kohdistuu pääasiassa keskustapoliittikkoihin. Lehdistä käy ilmi, että puhemiehen käsityksen mukaan “Aho kuunteli vain itseään” ja “Kari Häkämies (kok.) on Kalevalan märkähattu karjapaimen”. Kirjeestä kansanedustaja Aino Suholalle (kesk.) mainitaan, että siinä “puhemies Uosukainen antaa myrkkymaljan vuotaa yli”. Kaikissa artikkeleissa mainitaan jollakin tavalla kyseisessä kirjeessä esitetty poliittisen pahuuden lista – Paavo Väyrynen, Tytti Isohookana-Asunmaa ja Mauri Pekkarinen – sekä Uosukaisen luonnehdinnat kyseisistä henkilöistä.

Väyrynen saa kirjassa valehtelijan leiman. Pekkarinen taas on “häikäilemätön kotiinpäinvetäjä ja iltalypsäjä” sekä Ahon likaisten töiden tekijä. Toiseksi suurin paha, Tytti Isohookana-Asunmaa on puhemiehen mielestä juonitteleva kalkkarokäärme: – Miten paljon enemmän olisimme saaneet aikaan, jollei hänen vallanhalunsa olisi ollut niin pohjaton. Jos katse voisi tappaa, olisin jo vanha vainaja, enkä minäkään häntä lempeästi mulkoillut. Kammottavinta oli hänen ja hänen verkostonsa käytös nimitysasioissa, Uosukainen kirjoittaa “rouva I-A:sta”.³

Siteerauksia Riitta Uosukaisen kirjeestä aviopuolisolleen löytyy myös lähes jokaisesta lehdestä. Seuraava katkelma *Liehuva liekinvarresta* on erityisen suosittu.

Niin nuorena. Meillä on ollut hyvä elämä. Olemme naineet paljon. Kerta kerralta olen ollut rintaa, reittä ja revää koko nainen. Muutamien päivien työerot eivät ole tilastollista määrää paljon pienentäneet, uupumus ja ikä kenties ovat. Mutta jos merkki on päällä, olen valmis.⁴

Lisäksi lehdissä tuodaan esille, että puhemiehen mukaan “kaikki sujuu, jos sängyssä sujuu”. Kirjasta siteerataan usein kohtaa, jonka mukaan “raju rakastaminen on terveyden merkki ja paras unilääke ja energian antaja” samoin kuin kohtaa, jossa puhemies lainaa karjalaisnaisten tervehdystä

miehilleen: “Syöt sie, juot sie, määät sie saunaa vai nait sie?” Ja jatketaan puhemiehen kirjassaan tähän lisänneen, että “onnellisinta on, jos olemme ensin naimaan ryhtyneet”.

Riitta Uosukaisen kirjassaan antamat kommentit toisista poliitikoista sekä kuvaukset seksielämästään muodostavat yhdessä artikkelien ehdottomasti eniten tilaa vievän ytimen. Jos kirjan muista kirjeistä puhutaan, ne korkeintaan mainitaan ohimennen. Poikkeuksen tekee ainoastaan *Helsingin Sanomat* (20.9.1996), joka käsittelee laajemmin Uosukaisen antamia kommentteja eri henkilöille mutta ohittaa seksielämän kuvaukset vain kohtalaisen lyhyellä maininnalla. Seksielämän ja poliitikkojen kritisoinnin lisäksi monessa lehdessä tuodaan esille Riitta Uosukaisen ilmoittaneen kirjoittaneensa kirjan yksityishenkilönä, ihmettelevänsä muutaman rivin synnyttämää kohua sekä uskovansa, ettei eduskunnan arvovalta kirjasta rapistu. Usein esitetään myös oppositiojohtaja Esko Ahon kommentteja kirjasta, joissa hän tuomitsee Uosukaisen tyyllilajin poliittiseen elämään sopimattomana.

Ilmianto on siten tapahtunut, seuraa tilanteen määrittely. Seuraavina päivinä lehtien keskustelu kävi edelleen kahden jo esiin nostetun teeman - seksielämän ja poliitikkojen kritisoinnin – ympärillä. Nyt toimittajat ryhtyivät itse kolumneissaan kommentoimaan tilannetta, arvioimaan kohua sekä puhemiehen avoimuutta, miettimään tapahtuneen merkitystä Riitta Uosukaisen poliittiselle uralle sekä politiikalle yleensä. Lehdistä löytyy myös runsaasti eri poliitikkojen kommentteja puhemiehen kirjasta. Riitta Uosukaisen kritisoimat Tytti Isohookana-Asunmaa, Esko Aho, Paavo Väyrynen, Mauri Pekkarinen ja Pertti Salolainen antavat vastineitaan. Kommentteja kirjasta esittävät myös tutkijat, julkisuuden henkilöt sekä ”tavalliset kansalaiset”.

Useassa lehdessä suhtaudutaan kielteisesti siihen, että puhemies antoi kritiikkiä sisältäneet kirjeet julkisuuteen eikä henkilökohtaisesti niille, joita kritisoidaan⁵. Kritiikki tulkitaan kansanedustajakollegoiden julkiseksi haukkumiseksi, josta jää paha maku suuhun. *Ilta-Sanomissa* (23.9.1996) kokoomuksen entinen puheenjohtaja Pertti Salolainen toteaa Riitta Uosukaisen toiminnan nakertavan puhemiesinstituution arvovaltaa: ”Täytyy asettaa kyseenalaiseksi, onko puhemiesinstituutiosta käsin, korkealta platformilta, esitettävissä tämäntapaisia asioita työtovereista.” Kansanedustaja Suvi Lindén jatkaa samassa lehdessä, ettei toisten morkkaaminen paranna työyhteisön viihtyvyyttä. *Iltalehden* pääkirjoituksessa (21.9.1996) huomautetaan edustajatoverien sättimisen vaarantavan puhemiehen tasapuo-

lisuuden. Aimo Massinen tuomitsee *Turun Sanomien* (28.9.1996) kolumneissa kollegojen vyön alle lyömisen alatyylisenä ja moraalittomana. Tellerervo Hoppula kirjoittaa *Pohjolan Sanomissa* (1.10.1996), ettei puhemies huomaa, että puhkoessaan paiseita kritiikkiä antamalla hän tulee samalla myös kylväneeksi niitä lisää. Pentti Hirvonen ihmettelee *Karjalan maassa* (26.9.1996) sitä, kuinka mustavalkoisesti Riitta Uosukainen kanssaihmissiinsä suhtautuu: ”Toiset hän nostaa pilviin ja toiset runtaa maanrakoon.”

Monessa yhteydessä tuodaan myös esille, ettei puhemiehen roolia ja Riitta Uosukaisen yksityistä henkilöä voi erottaa toisistaan. *Liehuva liekinvarsi* on eduskunnan puhemiehen kirjoittama kirja.⁶ *Sotilasaikakauslehdessä* (12/96) korostetaan, että puhemiehen tapa vakuutella kirjoittaneensa kirjansa yksityishenkilönä on varmaan rehellistä, mutta myös kovin lapsellista. Myös politiikan viihteellistymisestä ollaan huolissaan. Kokoomuksen Raimo Ilaskivi toteaa *Iltalehdessä* (21.9.1996), että politiikan arvostus voi laskea, jos julkisuuteen pääsee paljastuksilla vakavan työnteon sijasta. Saman lehden pääkirjoituksessa huomautetaan, että vaikka avoimuus voikin tuoda inhimillisyyttä politiikkaan, ei vaaleja saa ratkaista *Tuttu juttu* -leikeillä vaan ehdokkaiden todellisten kykyjen ja linjanvetojen perusteella.

Tyypillistä Riitta Uosukaisen toimintaan kriittisesti suhtautuvalle kirjoittelulle on nähdä se harkittuna ja suunniteltuna mediatempuna, presidenttipelin avauksena tai myynninedistämiskikkana⁷. Tutkija Sami Borg arvelee *Etelä-Saimaassa* (21.9.1996), ettei Uosukaisen asemassa oleva poliitikko kirjoita kirjaa vain yksityisistä syistä. Borg esittää kolme mahdollista motiivia teokselle: seksuaalisen vallan käyttö politiikassa, laskelmoiva ekshibitionismi tai halu nostaa poliittista suosiota ja kirjan levikkiä.

Seksielämän julkituomisesta keskustan kansanedustaja Hannu Takku-la toteaa puhemiehen hyvän maun ja harkinnan pettäneen (*Iltä-Sanomat* 21.9.1996). Myös ylipormestari Raimo Ilaskivi arvelee puhemiehen harkintakyvyn pettäneen ja tämän pudottaneen itsensä valtakunnan kaapin päältä lakanoiden väliin (*Iltä-Sanomat* ja *Iltalehti* 21.9.1996). *Iltä-Sanomissa* (21.9.1996) kokoomusnaiset Ritva Rautio ja Eeva-Liisa Miettinen antavat ymmärtää, että avioseksi on kahden välinen asia eikä kuulu ulkopuolisille kertomalla, etteivät ottaisi kolmatta sänkyynsä. Keskustan kansanedustaja Mauri Pekkarinen leimaa samassa lehdessä Riitta Uosukaisen toimet orgioiksi ja toteaa, ettei halua tulla mainituksi samassa kirjassa. *Iltä-Sanomat* (21.9.1996) nostaa *Liehuvan liekinvarren* yhteydessä esille italialaisen Cicciolinan, joka myös yhdisti seksin ja politiikan. *Etelä-Sai-*

maassa (21.9.1996) imatralaiset kommentoivat tapausta. Puhemiehen kirjoittelua pidetään härskinä ja todetaan, että siitä puhe, mistä puute: ”Olisi se saanut jäädä kirjoittamatta.”

Lisäksi seksipaljastusten huomautetaan ruokkivan kansalaisten tirkistelynhalua⁸. Pertti Huovinen pohtii *Turun Sanomissa* (30.9.1996) avoimuuden ongelmallisuutta: syvimpien kerrosten tulee olla salattuja. Kun poliitikko avaa sisintään kaikelle kansalle, haluaa kansa kohta lisää. Puhemiehen tekstissä nähdään olevan myös rehvastelun ja itsekehun makua (*Iltta-Sanomat* 21.9.1996; *Turun Sanomat* 28.9.1996). Jyrki Lehtola irvaillee *Iltta-Sanomissa* (21.9.1996) karjalaisuuden olevan Suomen paras selitysmalli, kun joku hölöttää tyhmiä. Useassa yhteydessä tuodaan myös esille, ettei Uosukaisen teos ole sisällöllisesti kovin kummoinen. Sitä pidetään hosuvana ja pinnallisena small talkina, josta on vielä pitkä matka kaunokirjallisuuteen⁹.

Riitta Uosukaisen juonittelevaksi kalkkarokäärmeeksi nimittämä entinen kulttuuriministeri Tytti Isohookana-Asunmaa antaa vastineensa *Me Naisissa* (27.9.1996) ja *Iltta-Sanomissa* (30.9.1996). Isohookana-Asunmaa toteaa Riitta Uosukaisen puhuneen hänestä usein ilkeitä, olleen opetusministeriaikana usein huonolla tuulella ja vaikeuttaneen kulttuuriministerin toimintaa. Samalla Isohookana-Asunmaa ihmettelee, miksi jollakin on tarve puhua seksistä julkisesti. Hän huomauttaa eurooppalaisen kulttuurin olevan varsin pidättyväinen. Hän kertookin joutuneensa ulkomailla selittelemään kirjaa parhain päin. Keskustan puheenjohtaja Esko Aho tuomitsi kirjan tyyli-ilajin ja ilmoitti ettei aio lukea sitä (*Iltta-Sanomat* 21.9.1996). Keskustan europarlamentaarikko Paavo Väyrynen toteaa *Iltalehdessä* (21.9.1996) jättävänsä Uosukaisen teoksen omaan arvoonsa.

Toisaalta lehdissä myös kummastellaan *Liehuvista liekinvarresta* nousutta hälyä. Julkisuuteen kirjasta arvellaan nousseen vain muutaman ääri-lauseen. Useassa lehdessä todetaan, ettei teoksessa ole pornoa vaan kaunista aviorakkauden ylistystä, jossa ei ole mitään paheksuttavaa¹⁰. Terttu Häkkinen kummastelee *Hämeen Sanomissa* (21.9.1996), kuinka eduskunnan arvovalta on vuosikaudet kestänyt mieskansanedustajien syrjähyppy, mutta murenee heti kun puhemies kertoo harrastavansa seksiä miehensä kanssa vielä 35 avioliittovuoden jälkeen. Tutkija Elina Haavio-Mannila puolestaan ihmettelee *Iltta-Sanomissa* (24.9.1996), miksi paheksutaan sitä, että puhemiehellä menee hyvin oman miehensä kanssa. Haavio-Mannila jatkaa *Iltta-Sanomissa* (28.9.1996) kuinka tärkeää on, että nimenomaan vanhemmat, aviossa elävät naiset kertovat seksistä, sillä se rohkaisee muitakin

vapautumaan sängyssä. Seksin huomautetaan kuuluvan elämään ja olevan luonnollinen asia ja seksuaalisuuden julkisella esillä tuomisella uskotaan olevan myös terapeuttista merkitystä¹¹.

Liehuvaan liekinvarteen myötämielisesti suhtautuville kommenteille on tyyppillistä korostaa Riitta Uosukaisen persoonaa, tunteikkautta ja aitoutta. Riitta Uosukainen kommentoi itse *Karjalassa* (10.10.1996) kirjoittaneensa kirjansa ihmisenä ja naisena, ei poliitikkona. *Iltalehdessä* (28.9.1996) Uosukainen toteaa, ettei kirja ole poliittinen toimi ja hämmästelee, eikä puhemies saisi olla ihminen. Puhemiestä kuvataan lehdisissä rohkeaksi ja mahtavaksi persoonaksi¹². Jarmo Tuominen huomauttaa *Valkeakosken Sanomissa* (30.10.1996), ettei Riitta Uosukainen ole tavanomainen poliitikko vaan selkeästi ajatteleva ihminen, jolla on sydän ja järki. Samoin Tellervo Hoppula *Pohjolan Sanomissa* (1.10.1996) toivoo, että poliitikon annettaisiin olla ihminen kaikkine tarpeineen ja tunteineen. Puhemiestä kiitetään itsensä likoon laittamisesta (*Ilkka* 23.9.1996; *Karjalan maa* 26.9.1996). *Liehuvan liekinvarren* todetaan olevan tekijänsä näköinen – siitä välittyy avoin, sydämellinen ja intomielinen persoona¹³. *Iltalehti* (23.12.1996) puolestaan ennustaa, ettei kansa kohun jälkeen enää tyyty verettömiin poliitikkoihin ja etäisiin päätöksentekijöihin.

Liehuvaa liekinvartta kiitellään myös rehellisyydestä ja suoruudesta. Hannu Laaksonen luonnehtii *Opettaja*-lehdessä (4.10.1996) teosta rohkeaksi, sillä Riitta Uosukainen kirjoittaa niin kuin tuntuu ja kuten ajattelee. *Iltä-Sanomien* (21.9.1996) kertoo imatralaisten olevan innoissaan poliitikosta, joka ei kiertele. Pekka Tolonen taas toteaa *Pohjolan työssä* (24.9.1996), ettei eduskunnan arvovalta mene siitä, että asioista käytetään niiden oikeita nimiä. Uskotaanpuhemies jopa edustavan uutta poliittista kulttuuria, jossa puhutaan suoraan ja rehellisesti ihmisille arkipäivän kieltä (*Iltalehti* 23.9.1996). Myös toisten poliitikkojen kritisointia puolustetaan reiludella ja suoruudella. Riitta Uosukainen kirjoittaa reilusti asioista, jotka ovat politiikassa mukana (*Kotimaa* 27.9.1996; *Valkeakosken Sanomat* 30.10.1996).

Riitta Jallinoja (2000, 179) toteaa mediatapahtuman episodin – odotusten luomisen, varsinaisen tapahtuman ja jälkipuinnin – kestävän harvoin yli viikon. Aiheet vanhenevat nopeasti ja julkisuus siirtyy uusiin. *Liehuva liekinvarsi* -kohu pysyi julkisuudessa poikkeuksellisen pitkään, varsinkin kun ottaa huomioon sen, että odotuksia viriteltiin jo kolmisen kuukautta ennen kirjan ilmestymistä. Kohu kestää sanomalehdissä intensiivisimmillään viikon verran kirjan ilmestymisestä; kaikkein selkein jul-

kisuuspiikki ajoittuu teoksen ilmestymispäiväksi ja kahdeksi sitä seuraavaksi päiväksi. Vielä runsaan viikon kuluttua *Ilta-Sanomat* ja *Iltalehti* kirjoittavat tapauksen pohjalta usean sivun jutun. *Iltalehti* keskittyy kirjoituksessaan Toivo ja Riitta Uosukaisen seurustelu- ja aviosuhteeseen sekä laajemmin aikuisen naisen seksuaalisuuteen mm. julkishaastattelujen kautta. *Ilta-Sanomat* esittelee ”eroottisen kirjasyksyn” satoa: Riitta Uosukaisen ja Aila Meriluodon kirjoja sekä Pekka Tarkan kirjaa Pentti Saarikoskesta sekä kertaa suomalaisen seksielämän vapautumisen tapahtumia. Lokakuun loppupäivinä *Liehu*vasta *liekinvarresta* ilmestyy noin artikkeli päivässä. Tämän jälkeen artikkelit muuttuvat melko satunnaisiksi.

Lehtien perusteella näyttää, ettei tilanteen määrittely oikein missään vaiheessa käänny selväksi toiminnalliseksi vaiheeksi, jossa vaaditaan poliittisia tai oikeudellisia toimenpiteitä tai esitetään virallisia julkilausumia. Keskustan kansanedustaja Hannu Takkula toivoo puhemiehen jättävän paikkansa eduskunnan arvovallan palauttamiseksi (*Iltalehti* 21.9.1996). *Savon Sanomissa* 21.9.1996 Journalistiliiton lakimies arvioi, ettei *Liehu*van *liekinvarren* perusteella kannata nostaa syytettä kunnianloukkauksesta. Mitään suurempia virallisia askeleita Riitta Uosukaisen eroamisen puolesta tai puhemiehen syytteeeseen asettamisesta ei julkisuudessa ehdoteta eikä tehdä. Kommentit jäävät ennemminkin kirjoittajan oman arvion esittämiseksi Riitta Uosukaisesta ja tämän harjoittamasta avoimesta politiikasta sekä arvailuksi siitä, mitä puhemiehen suosiolle jatkossa tapahtuu. Varsinaisten toimenpiteiden tekemisen julkisuus jättää kansalle, joka seuraavissa vaaleissa päättää, onko puhemies edelleen luottamuksen arvoinen. Julkisuus itse jää odottamaan, kuinka puhemiehelle tulevaisuudessa käy.

Näyttää siltä, että varhaisemmille kohuille tyypilliset arvoaltaisten tahojen tekemät ilmiannot ja tuomiot ovat hävinneet. Tilalle ovat tulleet tiedotusvälineiden laaja ja salamannopea reagointi sekä yksittäisten kommentijien tilanteen arviointi julkisuudessa. Kirkon, puolueiden, eduskunnan ym. yksittäiset jäsenet sekä yksittäiset toimittajat kyllä kommentoivat puhemiehen toimintaa omissa nimissään, mutta itse instituutiot eivät asettuneet auktoriteetin asemaan toimenpiteitä vaatimaan (vrt. esim. kirkon vahva rooli *Juhannustanssit*-kohussa, Tarkka 1973). Toimenpiteistä näyttää päätävän kansa. Kansan mielipide ja oikeustaju nousevat siksi auktoriteetiksi, jonka käsiin kohun sytyttäneen henkilön kohtalo viime kädessä jätetään.

YKSITYISTYNYT JULKISUUS

Yksityisen ja julkisen käsitteet voivat saada erilaisia merkityksiä. Yksityisellä voidaan näkökulmasta riippuen tarkoittaa joko ”yksityistä yksityistä” eli perhettä, kotia, henkilökohtaista ja ruumiillista tai ”yksityistä julkista” eli kansalaisyhteiskuntaa ja markkinoita. Samoin julkisella voidaan tarkoittaa joko ”julkista julkista” eli politiikkaa ja julkisuutta tai ”julkista yksityistä” eli ruumiillisista tarpeista vastaavaa hyvinvointivaltiota. (Julkunen 1995, 24–25.)

Thompson (1995, 121–124) tuo esille Julkisen jaottelusta hieman poiketen kaksi eri tapaa käsitteellistää julkisen ja yksityisen ero. Ensimmäisen dikotomian mukaan julkinen tarkoittaa valtion harjoittamia toimia. Tällöin yksityistä on kaikki muu – yritysten, kansalaisyhteiskunnan sekä ihmisten henkilökohtaisten suhteiden alueella tehty toiminta. Jürgen Habermasin paljon siteerattu porvarillisen julkisuuden malli rakentuu tämänkaltaiselle erottelulle: julkisella hän viittaa valtiovaltaan, yksityisellä kansalaisyhteiskuntaan eli työn ja tavaramarkkinoiden alueeseen sekä perheeseen. Julkisuus rakentuu näiden väliin. Se on kansalaisyhteiskunnan ja valtion välissä oleva yhteiskunnallisen elämän alue, jossa julkinen mielipide voi muodostua. (Habermas 1985; Habermas 1989, 11–30.)

Toisessa Thompsonin (1995, 121–124) esille tuomassa ja tämän työn kannalta keskeisemmässä julkisen ja yksityisen välisessä dikotomiassa on kyse näkyvyyden ja piilossa tehdyn erosta. Julkista on tällöin se, mikä on avointa suurelle määrälle katseita ja yksityistä se, mikä suoritetaan piilossa tai vain hyvin rajoitetun ihmisjoukon läsnäollessa. Tästä näkökulmasta julkisen käsitettä lähestyy myös Richard Sennett (1986). Hänelle julkinen alue merkitsee sitä sosiaalisen elämän aluetta, joka on perheen ja läheisten ystävien alueen ulkopuolella. Siihen kuuluu olennaisesti ihmisten monenlaisuus sekä tuntemattomien kohtaaminen. (Mt., 17.) Tässä työssä keskityn julkiseen merkityksessä kaikille avoin. Tätä voi kutsua julkisuudeksi ja se välittyy tiedotusvälineiden kautta.

Julkisuutta voi pilkkoa pienempiin osajulkisuuksiin, jolloin on mahdollista erottaa poliittinen julkisuus muista, esimerkiksi viihteeseen, ur-

heiluun tai kulttuuriin keskittyvistä julkisuuksista. Habermasin hahmottelema porvarillinen julkisuus on nimenomaan poliittista julkisuutta. Se on kansalaisten julkista järjenkäyttöä, jossa arvioidaan kriittisesti valtiollista vallankäyttöä ja käsitellään kansalaisten elämisen ehtoja. (Habermas 1989, 27–30; Habermas 1985; ks. myös Calhoun 1992.) Kiinnostavaksi *Liehuva liekinvarsi* -kohun tekee se, että kun eduskunnan puhemies kesken virkakautensa kirjoittaa myös avioelämäänsä käsittelevän kirjan, liikutaan siinä nimenomaan poliittisen julkisuuden ja yksityiselämään kuuluvien asioiden käsittelyn rajamaastossa. Yksityiselämän asioita käsitellään julkisuudessa runsaastikin iltapäivä- ja naistenlehdissä sekä keskusteluohjelmissa. Mutta nyt puhemiehen avioelämä pomppasi näiden foorumien ulkopuolelle valtakunnan ykkösuutiseksi.

Julkinen ja yksityinen eivät ole lukkoonlyötyjä alueita, vaan niiden rajat ovat historiallisia ja muuttuvia. Keräsen (1995, 32) tapaan niiden välistä erottelua voi pitää performatiivisena jakona, jota koko ajan tuotetaan. Myös *Liehuva liekinvarsi* -kohuun liittyvä julkinen kirjoittelu sekä palauttekirjeet omalta osaltaan osallistuivat tämän rajan ja siihen liittyvien käsitteellisten erottelujen (uudelleen)määrittelytyöhön. Julkisen ja yksityisen välisten rajojen muuttumisen voi hahmottaa toisaalta julkisen tunkeutumisena tiedotusvälineiden välityksellä keskelle kotien yksityisyyttä. Sähköiset viestimet ovat yleistyessään siirtäneet vapaa-aikaa yhä enemmän kodin seinien sisälle ja osallistuneet siten arjen yksityistymiseen. Samalla ne kuitenkin tuovat julkisen suoraan keskelle yksityistä arkea ja tarjoavat yhteyksiä yksilöiden ja ulkopuolisen maailman välille. Vuonna 1991 tehdyn haastattelun tulokset kuvaavat hyvin tiedotusvälineiden keskeistä roolia suomalaisten arjen muokkaajana: yli 90 prosenttia suomalaisista piti sanomalehtien lukemista itselleen vähintään melko tärkeänä (Sauri 1993). Samoin yli 90 prosenttia ilmoitti perheessään katsottavan televisiota joka päivä (Liikkanen 1993, 53–56.) Kantola (1997, 2) onkin kutsunut televisiota nyky-yhteiskunnan iltanuotioksi, jonka äärelle kansalaiset kokoontuvat tarinoimaan. Aamuisin kansalaiset kokoontuvat sanomalehtien äärelle.

Toisaalta rajojen muuttumisen voi hahmottaa siten, että yksityisen alueen käytännöt ja asiat tunkeutuvat julkiseen. Ennen piilossa olleet aiheet tulevat julkisesti käsiteltäviksi ja ennen vain läheisten ihmisten piirissä käytetyt vuorovaikutuksen muodot nousevat myös julkisiin suhteisiin. Tällöin huomio on nimenomaan julkisuudessa ja sen muutoksessa. Keräsen (1995, 32–34) mukaan julkisuuteen soveltuvissa aiheissa on kyse jat-

kuvasta retorisesta rajatyöstä, joka toteutuu erilaisissa puheissa ja teksteissä tekemällä julkiseen ja yksityiseen liittyviä erotteluja. *Liehuva liekinvarsi* -kohun voi nähdä yhtenä piikkinä tällaisessa retorisessa prosessissa, jossa keskustellaan siitä, mitkä asiat kuuluvat julkisen keskustelun piiriin ja mitkä eivät.

Henkilöitynyt ja psykologisoitunut julkisuus

Richard Sennett (1986, alkup. 1976) maalaa teoksessaan *The Fall of Public Man* kuvaa julkisuudesta, joka on muuttunut henkilöityneeksi ja läheisyyttä korostavaksi. Tällaisen julkisuuden taustalla on länsimainen nyky-yhteiskunta, jonka Sennett nimeää intiimiksi yhteiskunnaksi. Intiimissä yhteiskunnassa vallitsee läheisyyden ideologia: Henkilöiden välistä läheisyyttä pidetään automaattisesti moraalisenä hyvänä, kun taas pahan yhteiskunnassa katsotaan johtuvan persoonattomista suhteista ja vieraantumisesta. Muodollisten käyttäytymissääntöjen muotoon puettu sosiaalisuus ja julkisen elämän maneerit näyttävät formaaleina ja epätydyttävinä.

Sennettin mukaan intiimi yhteiskunta nostaa henkilön persoonan keskeiselle sijalle kahdella tavalla. Ensiksikin se näkyy itseen keskittymisenä, jonka Sennett nimeää narsismiksi. Itsensä tuntemisesta on tullut päämäärä itsessään, ei väline maailman tuntemiseksi. Asioista ja ihmisistä halutaan löytää henkilökohtaista merkitystä; niitä mitataan oman itsen kautta. Tällöin kokemukset, jotka tuntuvat määrittelevän ja kehittävän meitä itseämme, saavat valtavasti huomiota. Toisaalta persoonaan keskittymisen näkyy Sennettin mukaan siinä, että sosiaalista vuorovaikutusta mitataan vastavuoroisena paljastusten vaihtona. Kun toinen paljastaa intiimin asian, myös toisen täytyy tehdä niin. Tämän uskotaan synnyttävän läheisen yhteisöllisyyden henkilöiden välille ja sitovan heidät yhteen. (Mt., 5–12, 237–239.) Intiimissä yhteiskunnassa myös julkiset ja poliittiset asiat muutetaan persoonallisiksi. Seurauksena on Sennettin käsityksen mukaan julkisen ja privaatin elämän sekoittuminen. Ihmiset toimivat henkilökohtaisten tuntemustensa perusteella myös julkisissa asioissa. (Mt., 5, 261.)

Janne Kivivuori (1992; 1996) on todennut persoonaan ja henkilöihin keskittymisen yleistyneen myös suomalaisessa julkisuudessa etenkin 1980-luvulta lähtien. Kivivuori nimeää ilmiön psykokulttuuriksi, sillä sille on ominaista psykologisten ajattelumallien leviäminen ihmisten arkikäyttöön

ja tapaan hahmottaa sosiaalista todellisuutta. Korostetaan yksilöä ja ihmisen sisäisyyttä. Mietitään, millainen on aito ja luonnollinen ihminen. Pohditaan, millaisten kulttuuristen normien ja roolien rajoittamaksi aito ihminen joutuu, sekä kuinka luonnollinen minä on mahdollista löytää. Psykologisoitunut ajattelumalli on Kivivuoren mukaan nostanut päätään myös politiikassa, jolloin poliittisiakin ilmiöitä lähestytään psyykkisten ilmiöiden heijastumina tai seurauksina. Tämä voi saada lievän tai vahvan muodon (Kivivuori 1996, 9–13). Lievässä muodossa poliittinen toimija korostaa omaa aitouttaan erilaisten psykokulttuuristen sanontojen avulla. Kyse on avautumisesta ja itsensä paljastamisesta. Vahvassa muodossa taas on kyse toisten psyykkisestä paljastamisesta. Vastustajien näkemyksiä pyritään selittämään tai paljastamaan viittaamalla näiden psyykkisiin ominaisuuksiin. Erityisesti psykoretoriikan lievä muoto on Kivivuoren mukaan yleistynyt viimeaikaisessa julkisessa keskustelussa.

Liehuva liekinvarsi -kohussa voi nähdä molempia psykologisoituneen politiikan muotoja. Puhemiehen tapa tuoda tuntemuksiaan julkisuuteen ja korostaa tekevänsä tämän yksityishenkilönä on Kivivuoren termejä käyttäen psykopoliitiikan lievää muotoa, itsensä paljastamista. Kun puhemies Uosukainen arvioi kirjassaan Paavo Väyrysen olevan poliitikon elämään kasvatettu vallan uhri, joka tarpeen tullen latelee vaikka silkkaa valhetta, tai kun *Ilta-Sanomien* kolumnisti Vesa-Pekka Koljonen (21.9.1996) arvioi puhemieheltä puuttuvan nöyrää vaatimattomuutta, on siirrytty psykopoliitiikan vahvempaan muotoon. Siinä pyritään paljastamaan toisen henkilön toiminnan taustalla olevia psyykkisiä motiiveja.

Wyckoff (1968, teoksessa Karvonen 1999, 139) on selittänyt henkilöiden ja persoonien suosiota politiikassa sillä, että poliittiset asiat ovat yksinkertaisesti käyneet liian monimutkaisiksi, jotta poliitikot edes yrittäisivät selittää niitä kampanjoissaan. Tilalle tarjotaan henkilö, sillä henkilöhahmoin voi kiteyttää mielikuvia. Ne toimivat yksinkertaistavana mallina, joka auttaa kompleksisessa ympäristössä toimimista. Sennett (1986) antaa monivivahteisemmän kuvan politiikan ja julkisuuden henkilöitymisestä. Hän paikantaa ilmiön osaksi 1800-luvulla alkanutta koko länsimaisen kulttuurin muutosta ja uudenlaisen persoonallisuustyypin esiinnousua.

Tämä muutos tuhosi 1700-luvun eurooppalaisissa suurkaupungeissa ja niiden kahviloissa kehittyneen julkisen kulttuurin, jossa keskusteluun saattoi osallistua kuka hyvänsä ja jossa vallitsi sosiaalisuus ilman oman yksityiselämän paljastamista. Sennett kuvaa 1700-luvun kaupunkilaista näyttelijäksi, joka saattoi roolinsa suojin esittää julkisuudessa spontaanis-

ti tunteita ja mielipiteitä. (Mt., 65–108.) Tilanne muuttui seuraavan vuosisadan aikana, kun yksilön persoona astui julkisuuteen ja se sidottiin yhteen ulkonäön, käyttäytymisen ja tunteiden kanssa. Tunteita ei enää esitetty julkisesti, sillä nyt niiden katsottiin paljastavan yksilön persoonan. Tämä johti Sennettin mukaan kahteen seikkaan. Toisaalta ihmiset alkoivat etsiä toisistaan merkkejä tämän persoonasta. Ja toisaalta he alkoivat pelätä paljastavansa itseään vastoin tahtoaan eleillään, vaatteillaan ja tunteenpurkauksillaan. (Mt., 150–174.)

Persoonan esiinmarssi hävitti julkisen mielipiteenilmaisun. Julkisen alueen logiikaksi tuli passiivisuus ja voyerismi. 1700-luvun näyttelijä-kaupunkilainen muuttui katsojaksi, joka kyllä mielellään tarkkaili toisia, muttei halunnut tuoda itseään esille. Hiljaisuuden kuri synnytti julkisen yksityisyyden, joka tuhosi julkisen sen entisessä merkityksessä – mielipiteen vaihdon alueena. Kaduilla, kaupoissa ja kahviloissa ihmiset olivat nyt toisensa näkyvillä, mutta silti toisistaan eristäytyneinä. (Mt., 153, 206–217.) Lopulta Sennettin näkemyksen mukaan enää ammatillinen esiintyjä kykeni saamaan toiset tuntemaan voimakkaasti julkisen alueella. Suhde esiintyviin taiteilijoihin ja myöhemmin myös poliitikkoihin muuttui. Heiltä ryhdyttiin vaatimaan sitä, mitä itse ei julkisesti enää osattu tehdä – persoonallista esiintymistä, itsensä vapaata ilmaisemista ja julkista tuntemista. Samalla ammattiesiintyjien yksityiselämä nousi katsojan kiinnostuksen kohteeksi, sillä sen avulla pyrittiin ymmärtämään esitystä. (Mt., 197–212.)

Intiimissä yhteiskunnassa korostuu uudenlainen poliittinen esiintyminen. Sennett tuo tässä yhteydessä esille dominoivan persoonallisuuden ja modernin karismaattisen johtajan käsitteet. Poliitikko, joka kykenee julkisesti esittämään tunteitaan, koetaan intiimissä yhteiskunnassa ylivoimaiseksi persoonallisuudeksi. Moderni sekulaari karisma on esiintyjän kykyä paljastaa tunteitaan julkisesti, mutta tehdä se samalla hallitusti. Yleisö kokee tämän jännittävänä. Se liikuttuu unohtaen omat tarpeensa. Etäisyys esiintyjän impulssien ja yleisön välillä häviää ja yleisön huomio kiinnittyy esiintyvään henkilöön, ei niinkään tämän sanoihin tai tekoihin. (Mt., 265–269.)

Orrin E. Klapp (1964) on korostanut persoonan viehätystä parikymmentä vuotta ennen Sennettiä. Klapp puhuu symbolisista johtajista, jollaisia voivat olla poliitikot tai muut julkisuuden henkilöt. Symbolisessa johtajuudessa ei ole kyse ansiokkaista teoista tai korkeasta asemasta vaan ennemminkin henkilön persoonasta. Symbolisella johtajalla on valtava vaikutus, koska hän edustaa yleisölle tiettyjä asioita. Hän esittää yleisöä

miellyttäviä dramaattisia rooleja kuten sankaria, lahjomatonta, halun kohdetta, vihollista, narria tai uhria. Tällainen johtaja artikuloi henkilössään populaaria makua ja kansan symbolisia tarpeita, jotka ilman symboliaan jäisivät jäsentymättömiksi. Symboliset johtajat kiteyttävät sosiaalisia tyyppjä, mikä tekee uudet elämäntyylit ja uudet maut näkyviksi. (Mt., 13–42.)

Kun Sennett korostaa yleisön passiivisuutta suhteessa karismaattiseen johtajaan, painottaa Klapp päinvastoin yleisön aktiivisuutta symbolisten johtajien synnyttäjinä. Symbolinen johtaja ei johda sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan kansa ennemminkin käyttää häntä psykologisesti. Klapp toteaa symboliseksi johtajaksi nousemisen olevan arvoituksellinen prosessi, johon henkilö itse, mainostajat tai tuottajat voivat vaikuttaa vain rajoitetusti. Yleisö ottaa omansa, kun se löytää mieleisensä. Karvonen (1999, 284) onkin todennut Klappin hahmotteleman symbolisen johtajan olevan Durkheimin toteemin kaltainen: yleisö kohottaa hänet ruumiillistamaan omia kollektiivisia tuntojaan. Vaikka Klapp kieltämättä yliarvioi yleisön vallan valita ja käyttää symbolejaan ja aliarvioi markkinakoneiston voiman tuottaa tarpeita, on hänen ajatuksensa kuuluisuudesta tietyn elämäntavan symbolina kuitenkin käyttökelpoinen. Puhemies Riitta Uosukainen ei olisi tehnyt suurta vaikutusta, ellei avointa ja itseään toteuttavaa elämäntapaa olisi ollut niin helppo kiteyttää hänen henkilössään. Vastustajien puolestaan oli helppo nähdä puhemies röyhkeän ja muita ajatteleman nykykulttuurin symbolina.

Julkisuuden ja politiikan henkilöitymisellä on yhteys kulutuskeskeiseen kulttuuriin. Colin Campbell (1987) on teoretisoinut modernin konsumerismin perustuvan romanttiseen hedonismiin, jolle on tyypillistä päiväunelmointi, nautintojen kuvittelu ja halu kokea näitä mielihyviä myös todellisuudessa. Schultze (1992 artikkelissa Noro 1995, 121–123) on puolestaan kuvannut nykyihmistä osuvasti valitsijan hahmolla, jonka perusongelmana on päättää, mitä hän tahtoo. Tässä tilanteessa valitsijan huomio kiinnittyy sisäänpäin ja toiminnan päämääriksi tulevat miellyttävät tunteukset ja elämykset. Kulutuskuulttuurissa myös julkisuuden tarjoamia näytöksiä kulutetaan ja niistä saadaan elämyksiä ja mielihyvää. Samoin kulutus- ja elämysorientoituneelle tyylille on tyypillistä seurata politiikkaa kuin esitystä, jolloin asiakysymyksiä keskeisemmiksi nousevat esiintyjän tyyli ja persoonallisuus (vrt. Kivivuori 1996, 122–123).

Samalla henkilöityminen liittyy julkisuuden kaupallistumiseen. Habermas (1989, 168–169, 185–187) on porvarillisen julkisuuden mallissaan

todennut lehden tekemisen muuttuneen 1800-luvulla entistä laajemmaksi ja entistä suurempia lukijamääriä tavoittelevaksi liiketoiminnaksi, mikä näkyi viihteellisten aiheiden lisääntymisenä. Tiedotusvälineiden tekstejä analysoineen Norman Faircloughin mukaan nykyajalle tyypillisessä koulutus- tai pr-kulttuurissa yhä suurempi osa yhteiskunnallista elämää on pakotettu toimimaan markkinoiden armoilla. Näin käy esimerkiksi koulutukselle, yliopistoille, terveydenhuollolle ja taiteille. (Fairclough 1997, 21.) Ne muuttuvat teollisuudeksi, joka valmistaa tuotteita asiakkaille. Tämä muutos näkyy myös kielenkäytössä, jolla koulutusta, taidetta ym. kuvataan: kurseista tulee paketteja ja oppilaista asiakkaita. (Fairclough 1992, 207–215.) Myös tiedotusvälineiden yleisöt nähdään kuluttajina, joista kilpaillaan. Kun seurataan katsojalukuja, on mietittävä keinoja katsojien houkuttelemiseksi. Karvosen (1999, 207) käsitys on, että tässä tilanteessa ohjelmatarjonta väistämättä viihteellistyy: on saatava charmikkaimmat uutisankkurit ja vauhdikkaimmat ohjelmat.

Faircloughin mukaan kilpailu asiakkaista ja kaupallistuminen ilmenee median tavoissa kertoa asioista kahtena jännitteenä: toisaalta informaation ja viihteen välisenä jännitteenä sekä toisaalta julkisen ja yksityisen välisenä jännitteenä. Paine viihteellisyyteen kasvaa myös asiaohjelmia tehtäessä, jolloin informaation ja viihteen välinen raja höltyy. Toimittajan ja yleisön välisestä suhteesta tulee viihdyttäjän ja kuluttajan välinen suhde. Toiseksi kaupallistumisesta seuraa Faircloughin mukaan median jutustelunomaistuminen eli yksityisen kielenkäytön siirtyminen median julkiselle areenalle. Toimittajan (tai ohjelman tai lehtiartikkelin) ja yleisön välinen suhde rakennetaan siten, että asiat esitetään tavalliselle ihmiselle jutellen, tavallisen ihmisen näkökulmasta ja yhteydessä hänen elämismaailmaansa. (Fairclough 1997, 16–20.)

Sähköisten viestinten vaikutus

Sennettin käsitys on, että sähköisessä viestinnässä ja erityisesti televisiossa viedään äärimilleen koko 1800-luvulta lähtien kehittynyt julkisen elämän logiikka, jossa ihmiset vetäytyvät näyttelijöistä katsojiksi. Television avulla ihmiset voivat olla tapahtumien katsojia ilman, että heidän itsensä tarvitsee asettua näkyville julkisuuteen. Televisiota voi seurata kodin yksityisyydessä. Televisio perustuu myös katsojan passiivisuuteen: tapahtu-

man kulkuun voi osallistua ainoastaan sulkemalla lähetyksen. Lisäksi Sennett toteaa julkisuuden keskittymisen henkilöihin kulkevan käsi kädessä sähköisen viestintäteknologian kanssa. Televisiojulkisuus on väistämättä henkilöitynyttä. (Sennett 1986, 270–287.)

Televisioviestintä asettaakin esiintyjälle monia aivan erityisiä vaatimuksia. Televisio tuo esiintyjän vieraaksi ihmisten koteihin, eikä julistaminen sovi yksityisiin olohuoneisiin. Paremmin viesti menee perille tuttavallisesti jutellen. (Karvonen 1999, 81; ks. myös Fairclough 1997, 18–20.) Televisiossa korostuu myös esiintyjän ulkonäkö, sillä lähikuvat paljastavat pienimmätkin ilmeet, eleet ja hikipisararat. Uimonen (1992, 31) väittää kuvan ja sen luoman mielikuvan olevan televisiossa paljon sanomaa tärkeämpiä: ihmiset muistavat, miltä esiintyjä näytti ja vaikutti, eivät mitä hän sanoi. Walter J. Ong (1988, 137) on puolestaan korostanut spontaanin esiintymisen olevan televisioesiintymiselle ominaista. Erotuksena puhe-kulttuurin spontaanisuudelle televisioesiintymisen spontaanisuus on samalla kuitenkin huolellisesti suunniteltua.

Jukka Kanerva (1994) puhuu julkisesta intiimiydestä, jonka televisio mahdollistaa yhdistämällä julkisen tilan ja yksityinen suullisuuden. Retorisena voimana on jaettu henkilökohtaisuus – henkilökohtaisuus, joka toimii riittävän monella tasolla tarjotakseen samaistumisen mahdollisuuden useille henkilöille. Tehokkaasta julkisesta intiimiydestä puuttuu yksityisten kokemusten erillisuus ja toisaalta julkisen politiikan rakenteellisuus. Vastaavasti siinä yhdistyvät julkisen politiikan jokaista koskevuus ja yksityisen muiston intiimiys. Kanervan mukaan mm. Yhdysvaltain entinen presidentti Ronald Reagan käytti julkista intiimiyttä menestyksekkäästi esiintymisessään. (Mt., 113–115.) Lisäksi julkinen intiimiys antaa vastaanottajalle kasvokkaista läheisyyttä enemmän tilaa muotoilla toisesta osapuolesta haluamansa ja käyttää tätä mielikuvaa hyväkseen omassa elämässään (Thompson 1995, 219–220). Ehkä juuri siksi katsojan onkin helppo solmia affektiivinen suhde mieluisaksi kokemaansa televisiohahmoon, oli tämä sitten fiktiivinen tai todellinen hahmo (Isotalus ja Valo 1995).

Vaikka televisio onkin intiimi ja läheisyyttä korostava väline, kohtaa siinä esiintyvä poliitikko toisaalta erityisen suuren yleisön, jonka kaikkia jäseniä on kohdeltava tasavertaisena. Myös tämä asettaa erityisvaatimuksia televisioesiintymiselle ja on omiaan lisäämään henkilöitymistä. Huomio suunnataan mielellään pois ideologisista kysymyksistä poliitikon persoonaan ja tuntemuksiin. Ne kun yhdistävät kaikkia ihmisiä. Samalla tämä palvelee myös puolueiden pyrkimystä laajentua perinteisen kannatusryhmänsä ulkopuolelle (Sennett 1986, 284; Kivivuori 1996, 119).

Usein juuri televisioteknologian uskotaankin aiheuttaneen (poliittisen) julkisuuden viihteellistymisen ja henkilöihin keskittymisen. Sennett (1986, 270–287) korostaa kuitenkin, ettei syy ilmiöön ole teknologiassa vaan koko kulttuurin rakenteessa. Tiedotusvälineet vastaavat intiimin kulttuurin asettamiin vaatimuksiin. Samaa väittää Karvonen (1999, 206–207) toteamalla, että erilaisista teknologisista mahdollisuuksista valitaan kulloinkin sopivimmat ja niitä käytetään hyväksi kulttuuristen tarpeiden mukaan.

Hyvä vai paha julkisuuden yksityistyminen?

Sennett suhtautuu varsin kielteisesti muutokseen, jossa julkisuudesta tulee entistä henkilöityneempää. Viemällä läheisyyden periaatteet julkiseen elämään intiimi yhteiskunta tuhoaa sen, sillä loppujen lopuksi julkiset asiat hoituvat kunnolla vain epäpersoonallisen merkityksen koodilla. (Sennett 1986, 261.) Samoin Sennett korostaa persoonaan keskittyvän narsismin ja itsepaljastusten vaihdon ongelmallisuutta. Kun pyrkimyksenä on saada omaa persoonaa kehittäviä kokemuksia, tuntuu maailma jatkuvasti pettävän meidät. Emme saakaan asioista tai toisista henkilöistä sitä, mitä etsimme. Toisaalta sosiaalinen vuorovaikutus itsepaljastusten vaihtona tulee tiensä päähän heti, kun intiimiydet loppuvat. Enää ei olekaan mitään saannettavaa. (Mt., 237–239.)

Jutustelunomainen ja ihmisten arkimaailmaa lähellä oleva esitystapa helposti myös luonnollistaa ne tavat, joilla maailma esitetään, jolloin niiden ideologinen luonne jää piiloon. (Fairclough 1997, 24–25; ks. myös Hall 1992, 149–211.) Sekä Sennett että Kivivuori tuovatkin julki huolensa siitä, etteivät nykyihmiset näytä täysin ymmärtävän, että persoonaan ja läheisyyteen keskittyvässä julkisuudessa on myös kyse yhdestä todellisuutta hahmottavasta poliittisesta ideologiasta, vaikka siinä juhliataankin persoonaan epäpoliittisena ilmiönä (Kivivuori 1996, 113). Sennett (1986, 338) nimeää nykyihmisen halun olla avoimempi ja vapautua viktoriaanisesta itsehillinnästä läheisyyden tyranniaksi. Ihmiset haluavat tulla hallituiksi yhden todellisuutta mittaavan standardin – psykologisen – taholta.

Habermasin näkemyksen mukaan kriittinen, porvarillinen julkisuus rapautui 1800-luvulta lähtien yhä useamman tahon osallistuessa siihen. Kriittisen argumentoinnin sijasta siitä tuli yhä enemmän massakulttuurin kuluttamista ja ei-poliittista vapaa-ajan toimintaa. Muutoksen myötä po-

liittisestä julkisuudesta on tullut myös näytösluontoista. Sillä halutaan varmistaa kansan tuki piilossa tehdyille päätöksille. Julkisuus näyttäytyy nyt muokattavana mielipiteenä, jolla pyritään vaikuttamaan yleisöön, ja poliittisten tahojen tekemä julkisuustyö nousee tärkeäksi. (Habermas 1989, 196–204; Habermas 1985, 21; Calhoun 1992; Thompson 1995, 73–75.) Sekä Sennettin että Habermasin käsitys on, että muutos on ohjannut keskustelua pois tärkeistä yhteiskunnallisista asioista. Viihteelliset aiheet ja henkilöihin keskittyminen houkuttelee ihmisten ajatukset pois siitä, mitä vallalla tosiasiaa tehdään.

Tätä ajatuksenjuoksua seuraamalla *Liehuva liekinvarsi* -kohua näyttäytyy näytösjulkisuutena, jossa poliitikko metsästää yleisön suosiota populaareilla aiheilla ja tiedotusvälineet katsojia ja lukijoita sensaatiohakuisilla jutuuilla. Yleisön viihdyttäessä itseään puhemiehen avoimella esiintymisellä ja yksityiselämällä todellinen, kriittinen yhteiskuntakeskustelu unohtuu.

Habermasin ja Sennettin ajatuksia julkisuuden muutoksesta on paljon myös kritisoitu¹⁴. Julkisuuden muutosta ei tarvitse nähdä pelkästään negatiivisena ilmiönä. Fairclough toteaa julkisuuden jutustelunomaistumisen paitsi häivyttävän taustalla olevat ideologiat, myös demokratisoivan julkisuutta. Jutustelunomaisuus tekee asiat helpommin lähestyttäviksi vähentäen mystifiointia ja elitismia niiden ympäriltä. Esimerkiksi poliitikkojen esittäminen tavallisina kuolevaisina merkitsee toisaalta entistä pinnallisempaa ja populistisempaa retoriikkaa, mutta samalla se myös asettaa poliitikot entistä enemmän kansan hallintaan. (Fairclough 1997, 24–25.)

Naistutkimuksen parissa korostetaan usein, että yksityisen ja henkilökohtaisen avaaminen julkiselle keskustelulle merkitsee naisten erityisosaaamisen alueen ja naisille keskeisten kysymysten hyväksymistä tärkeiksi puheenaiheiksi. Kyse on siten myös sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Läntisen ajattelun valtavirralla kun on ollut tyypillistä sukupuolistaa yksityinen ja julkinen, jolloin naiseus ja naisen elämänpiiri on yksityiseen alueeseen kuuluvana tuomittu vähemmän kiinnostavaksi. (Julkunen 1995, 22–23; ks. myös Giddens 1992, 37–64.) Lisäksi yksityisasioiden julkinen käsittely voi tarjota tärkeitä apuvälineitä oman elämän rakentamiselle ja jälkitraditionaalissa yhteiskunnassa suunnistamiselle (vrt. Giddens 1991).

Tästä näkökulmasta tarkasteltuna *Liehuva liekinvarsi* -kohu näyttäytyikin tapahtumana, jossa luodaan keskusteluyhteyttä politiikan ja kansalaisten arkielämän välille. Puhemies tuo julkisuuteen tärkeitä kysymyksiä kuten keski-ikäisen naisen seksuaalisuuden ja oikeuden seksuaaliseen nautintoon. Nostamalla esille näitä kysymyksiä julkisuus tarjoaa malleja, joista ihmiset voivat saada apua ja tukea myös omaan elämäänsä.

Väittämiä julkisuuden yksityistymisen hyvistä ja huonoista seurauksista tarvitsee vain hieman yksinkertaistaa huomatakseen, että vastakkain asettuu kaksi kovin tuttua näkemystä tiedotusvälineiden viestien ja niitä vastaanottavan yleisön suhteesta: toisaalla painotetaan julkisuuden manipuloivaa voimaa ja toisaalla julkisuuden yleisölle tarjoamia mahdollisuuksia (ks. Pietilä 1985a). Ensin mainitussa mediaviestin katsotaan sisältävän valmiin subjektiaseman, johon vastaanottaja kiltisti asettuu. Viesti sanelee luentansa, minkä takia tiedotusvälineitä on pidetty tärkeinä ideologian levittämisen ja oikeuttamisen välineinä. (Frankfurtin koulukunnasta ks. Mehtonen & Sironen 1991; screen-teoriasta ks. Pietilä 1985b.) Jälkimmäisessä taas kiinnitetään huomio mediaviestien vastaanottamiseen liittyvään mielihyvään, niiden utooppisiin, vastustaviin ja kriittisiin ulottuvuuksiin. Nyt tilannetta hallitsee vastaanottaja, joka kykenee suvereenisti käyttämään mediatuotteita oman kulttuurinsa ja elämäntyyliinsä luomiseen. Hän hylkää itselleen sopimattomat ainekset ja poimii tuotteesta ne ainekset, jotka tarjoavat aineksia oman elämän hallinnalle. (Kellner 1984; ks. myös Törrönen 1996, 14.)

Kumpikin näkökulma on sellaisenaan puutteellinen ja kumpaakin on kritisoitu. Mediaviestien vastaanotto ei ole viestistä yleisöön suoraviivaisesti etenevä kausaalinen prosessi, mutta ei myöskään pelkkää funktionaalista vastaanottajan tarpeiden tyydyttämistä (esim. Kellner 1998, 38–56). Törrönen (1996) korostaa vastaanotossa olevan läsnä useita tekijöitä: mediaviestin määräämät kehukset, vastaanottaja tarpeineen ja odotuksineen sekä kulttuurinen konteksti, jossa vastaanotto tapahtuu. Tiedotusvälineillä on valtaa sen suhteen, kuinka todellisuus esitetään, mutta niillä ei ole valtaa hallita vastaanottajien tulkintatapoja. *Liehuvarren* tapauksessa tämä tarkoittaa sitä, että tiedotusvälineet voivat rajata kohun lähtöasetelmat esimerkiksi nostamalla kirjasta esiin vain muutama kohdan ja esittämällä puhemiehen toimintaa tietystä näkökulmasta kommentoivia lausuntoja. Mutta yleisön ei tarvitse hyväksyä tiedotusvälineiden asettamia näkökantoja sellaisenaan, se voi myös asettua vastustamaan niitä tai jättää joitakin näkökulmia huomioimatta.

EETTISET NEUVOTTELUT JA ARVOVALINNAT

Julkisuuden esille nostamissa kohahduksissa artikuloidaan kulttuurisia arvoja. Myös *Liehuvan liekinvarren* synnyttämässä keskustelussa esitettiin paitsi arviointeja eduskunnan puhemiehestä ja tämän kirjasta myös käsityksiä oikeasta ja väärästä toiminnasta. Keskustelu oli siten luonteeltaan arvottavaa ja moraalista. Palautekirjeet tarjoavatkin aineiston, jonka pohjalta voi tutkia, minkälaisia arvoja poliitikon yksityiselämän julkitulo nostaa pintaan. Moraalikeskustelun väitetään vilkastuneen viime aikoina ja sen piiriin on noussut myös uusia kiperiä aiheita kuten esimerkiksi ympäristökysymykset. Ilmonen (1998, 9) epäilee elpymisen johtuvan siitä, että elämme eräänlaisessa ”historiallisessa saumakohdassa”. Kun työmarkkinoita valtaavat uudet kehityspiirteet, aikaan ja paikkaan sidottu yhteisöllisyys katoaa ja ihmiset joutuvat vaikutuksiltaan arvaamattomien valintojen eteen, kasvaa moraalikeskustelun suosio.

Jallinojan (1997b, 194) mukaan viime aikoina lisääntyneelle moraalikeskustelulle on tyypillistä vastakkainasettelu, jossa tämän ajan moraalialue verrataan menneen ajan moraalisiin, jota pidetään aitona. Vertailu on omiaan tuottamaan varsin pessimistisen kuvan tämän ajan moraalista. Himmelfarb (1996, 3–18, 240–257) esittää yhden käsityksen siitä, kuinka menneen ajan moraalit ovat muuttuneet tämän ajan moraaliksi. Keskeistä muutoksella on hyveiden muuttuminen arvoiksi. Viktoriaanisen ajan moraalit perustui hyveille, jotka ilmaisivat suoraan, mikä on moraalisesti oikeaa ja mikä väärää. Hyveet olivat yksiselitteisiä ja velvoittavia. Modernisaation myötä hyveet ovat korvautuneet arvoilla. Arvot eivät ole hyveiden tapaan yhteisön jäseniä velvoittavia. Sen sijaan ne ovat subjektiivisia ja relatiivisia. Niistä tulee keskustella, mutta jokaisella on oikeus päättää itse, mitä niistä hyväksyy ja mitä ei. Niinpä Himmelfarbin mukaan olemme nykyään haluttomia ottamaan moraalisia kannanottoja, koska emme ole vakuuttuneita siitä, ovatko omat uskomuksemme oikeasta muiden uskomuksia arvokkaampia.

Himmelfarbin näkemyksessä moraalien liberalisoitumisesta eli muuttamisesta yksityisten ihmisten tekemiksi arvovalinnoiksi on hyvin samankaltainen perusvire kuin refleksiivisen modernisaation (Beck 1995; Giddens 1995) tai postmodernin (Bauman 1996) teorioissa. Myös niissä yhtenä keskeisenä juonteena on ajatus kaikille yhteisten elämän kokonaiselittäjien ja itsestäänselvyyksien hajoamisesta. Tilalle on tullut usean vaihtoehdon pluralismi vailla yksiselitteistä auktoriteettia sille, kuinka valita. Charles Taylor (1995) kutsuu nykykulttuuria autenttisuuden kulttuuriksi, millä hän tarkoittaa sitä, että keskeiseksi moraaliperiaatteeksi on noussut rehellisyys itselleen ja itsensä toteuttaminen. Jokaisella ihmisellä nähdään olevan oikeus kehittää oma tapansa elää eikä kukaan muu saa sitä ulkoa käsin määrätä.

Zygmunt Bauman hahmottaa moraalien muutoksen siirtymänä modernista postmoderniin. Modernille yhteiskunnalle oli Baumanin mukaan tyypillistä pyrkiä kaikenkattaviin eettisiin sääntöihin ja yhden auktoriteetin alaisuuteen. Käyttäytymisen moraalinen säätely korvattiin pitkälti yhteiskunnallisten instituutioiden lainsäädäntö- ja lainvahvistustoimilla. Samalla laaja inhimillisen toiminnan alue vapautettiin moraalisen arvioinnin piiristä. Postmodernissa yhteiskunnassa tilanne on muuttunut. Instituutioilla ei ole enää yksinoikeutta eettiseen keskusteluun. Bauman puhuu auktoriteetin moniarvoisuudesta, millä hän tarkoittaa kaikkia koskevia tavoitteita asettavan auktoriteetin puuttumista. Tässä tilanteessa on mahdollonta asettaa normeja ja päämääriä, joita jokaisen tulisi noudattaa ja tavoitella. Eri päämäärien välillä ei myöskään vallitse selkeää hierarkiaa. (Bauman 1996, 211–212.)

Himmelefarbin tapaan Baumankin arvioi, että yhtenäisen auktoriteetin puuttuessa moraalista tulee yhä enemmän riippumattomien yksilöiden tekemiä yksityisiä valintoja. Yksilöt voivat siis toimia yhä enemmän omien päämääriensä mukaisesti. Päämäärät on kuitenkin pystyttävä perustelemaan ja ne on vahvistettava keskustelun avulla. Tällöin neuvottelut säännöistä nousevat keskeisiksi. Toiminnan säännöt ovat reaktioita erimielisyyksiin ja seurausta neuvotteluista. Neuvottelut saavat eettisen luonteen, sillä panoksena ovat periaatteet, joiden pohjalta riippumattomat toimijat rajoittavat toimintaansa. Erityisen paljon eettisiä neuvotteluja Baumanin mukaan käydäänkin nimenomaan siitä, kuinka pitkälle toimijan riippumattomuus ulottuu ja mihin sen rajat on asetettava. (Mt., 212–214.) Vastaavaan tapaan myös Giddens (1995, 147) korostaa dialogia ja neuvottelua arvojen välisten ristiriitojen ratkaisussa nykyajalle tyypillisenä piirteenä.

Kohdatessaan vaihtoehtoisia arvoja myös traditioiden on kyettävä perustelevaan itsensä diskursiivisesti.

Bauman korostaa, että postmodernissa kulttuurissa toimijoiden on pakko tehdä valintoja usean yhtä hyvin tai huonosti perustellun eettisen ohjesäännön välillä. He joutuvat myös kantamaan vastuun tekemistään valinnoista, mikä tekee valinnat tekoina moraaliseksi ja valintoja tekevät toimijat moraaliseksi subjekteiksi. Valintojen tekeminen ei ole kuitenkaan pelkääntään vapauttavaa. Toisen antamia ohjeita on helpompi noudattaa kuin tehdä itse valintoja elämän suhteen, toteaa Bauman. Varsinkin kun moraalit on epävarmaa ja ennustaminen mahdotonta – etukäteen ei voi tietää mikä vaihtoehto on paras tai oikea. Epävarmuus sekä halu turvata olemassaolonsa tukeutumalla yliyksilöllisiin auktoriteetteihin voi lisätä myös kiinnostusta moraalisten arvojen asiantuntijoina esiintyviä kohtaan. (Bauman 1995, 10–43.) Myös Beck on huomauttanut nyky-yhteiskunnassa olevan yhä vähemmän sellaisia yhteiskunnallisia roolimalleja, joihin liittyy sitovia määräyksiä tai toisaalta toiminnan kannalta merkittäviä turvafiktioita. Tämä merkitsee valintojen tekemistä ilman toivoa lopullisesta ratkaisusta sekä epävarmuudessa toimimisen muuttumista peruskokemukseksi. (Beck 1995, 25–26.)

Liberalisoituneeseen ja yksilöllistyneeseen nykymoraaliin ei aina suhtauduta kovin luottavaisesti. Vaikka yksilöiden autonomian lisääntyminen onkin nähty positiivisena, on sen pelätty myös johtavan välinpitämättömyyteen oman elämän yläpuolelle kohoavista suurista kysymyksistä. Zygmunt Bauman ei ota selkeästi kantaa sen puolesta, onko postmoderni moraalit parempaa vai huonompaa kuin modernin ajan moraalit. Toiselta se ainakin on. Yhtenäisen eettisen perustan hajoaminen ei hänen mukaansa tarkoita, että kaikki moraalit olisi hävinnyt. Se on vain siirtynyt yksittäisten tahojen tekemiksi valinnoiksi ja niihin liittyviksi neuvotteluiksi. Toisaalta se, että postmoderni toimija on myös moraalinen subjekti, ei Baumanin mukaan tarkoita sitä, että hän olisi ”parempi” kuin moderni toimija, vaan sitä, että hän joutuu käytännön tilanteissa tekemään valintansa ilman auktoriteetin tukea ja kantamaan siitä vastuun. Johtaako postmoderni tilanne sitten parempiin sääntöihin ja ratkaisuihin? Voi olla, että johtaa. Voi olla, että ei. (Bauman 1996, 217–265.)

Moraalikeskustelut käydään tänä päivänä yhä enemmän tiedotusvälineissä ja niiden välityksellä. *Liehuva liekinvarsi* -kohussa voi nähdä piirteitä Baumanin kuvaamasta, postmodernille ajalle tyypillisestä eettisestä neuvottelusta. Kohu syntyi erimielisyydestä toiminnan rajojen suhteen ja

siinä väiteltiin säännöistä, joiden perusteella ihmisten tulisi rajoittaa toimintaansa. Tosin *Liehuva liekinvarsi* -kohun tapauksessa neuvottelutulosta ei näyttänyt syntyvän: kommentit olivat ehdottomia eivätkä osapuolet saavuttaneet kompromissia, jonka kaikki olisivat voineet hyväksyä toiminnan säännöksi. Baumaniin (mt., 212–214) vedoten voinee ennustaa, että rauha intiimin ja julkisen rajoista on vain väliaikainen ja aiheen tiimoilta tulee nousemaan uusia neuvottelujä. Keskustelua käytiin sanomalehtien sivuilla sekä Riitta Uosukaista ja *Liehuva liekinvarsi* -kirjaa käsittelevissä televisiolähetelyksissä. Lisäksi sitä käytiin kahvipöytäkeskusteluissa tuttavien kanssa sekä eduskunnan puhemiehelle lähetetyissä palautekirjeissä. Keskustelu oli luonteeltaan yksityinen. Kuten edellä kohun yhteydessä jo todettiin, ei mikään virallinen taho halunnut asettaa julkisessa keskustelussa auktoriteetiksi ja lausua ”lopullista totuutta” siitä, kuinka tapahtumaan tulisi suhtautua. Päätösvalta jätettiin kansalle ja vastuu oikeiden johtopäätösten tekemisestä jäi viime kädessä keskusteluun osallistuville yksilöille.

Jallinoja (1997b, 198–199) on huomauttanut, etteivät kaikki tutkijat pidä mediassa julkaistuja ja moraalilla kyllästettyjä selostuksia esimerkiksi poliitikon tai virkamiehen toiminnasta aidosti moraalisisina kannanottoina. Tällaiset moraalipurkaukset olisi ymmärrettävä ennemminkin ailahtelevaksi julkiseksi mielipiteeksi, joka median välityksellä siirtyy aiheesta toiseen. Media välittää ihmisten kulutettaviksi valmiita moraalipaketteja, jotka mielellään kiinnitetään johonkin julkisuuden henkilöön. Itse en pidä *Liehuvan liekinvarren* kaltaisia julkisia moraalipurkauksia merkityksettöminä, vaikka mukana on varmaan myös paljon myös tiedotusvälineiden halua saalistaa yleisöä sensaation avulla. Jallinojan tapaan voi todeta, että edustakoot moraaliset purkaukset oikeaa moraalialia tai ei, ne kuitenkin välittävät moraalisisia kannanottoja (mt., 199).

Käsitän moraalialin yleiseksi periaatteeksi, jolla oikean ja väärän kysymyksiä kulloinkin lähestytään ja ratkotaan – esimerkiksi auktoriteettiin nojautumalla tai itsenäisesti valitsemalla. Arvojen näen puolestaan liittyvän sisällöllisiin ratkaisuihin, mitä asiaa milloinkin pidetään arvokkaana. Pertti Suhonen (1988, 17–31) on tutkimuksessaan suomalaisten arvoista ja politiikasta määritellyt arvot ihmisen ajattelussa ja yhteiskunnan kulttuurissa vallitseviksi käsityksiksi yksilöiden, yhteiskunnan ja ihmiskunnan keskeisistä päämääristä. Ne ovat käsityksiä hyvästä elämästä, hyvästä yhteiskunnasta ja hyvästä maailmasta. Koska arvot liittyvät Suhosen määritelmän mukaan päämääriin, voi niitä pitää eräänlaisina elämän pitkän

tähtäimen tavoitteina. Niissä ei ole kyse pelkästään perusteista, joiden varassa ihmiset passiivisesti tekevät valintoja annetuista vaihtoehdoista eteen tulevilla tilanteilla. Toiseksi Suhonen korostaa arvojen olevan käsityksiä, jolloin ne ovat tietoisia ja ne on mahdollista pukea sanoiksi. Kolmanneksi Suhosen käsitys arvoista kulttuurin ominaisuutena pitää sisällään myös kulttuurisen vaihtelun mahdollisuuden.

Baumanin mielenkiinto kohdistuu ennen kaikkea siihen, millaisen moraalisen valintatilanteen nykyajan ihminen kohtaa. Yksittäiset arvot, valinnan kohteena olevat eri sisällölliset vaihtoehdot, eivät häntä tässä niinkään kiinnosta. Aikakauden luonnetta voi kuitenkin vaihtoehtoisesti hahmottaa tarkastelemalla nykyajan arvoilmapiiriä: millaiset arvot siinä korostuvat ja mitä asioita ihmiset arvostavat. Arvoilmapiiriä tarkasteltaessa on syytä erottaa ajankuva käytännöstä (ks. Jallinoja 1991, 115–123). Ensimmäisiin mainittuihin kuuluvat tutkijoiden käsitykset nykyajalle tyypillisistä arvoista ja suhtautumisen tavoista. Ajankuvat ovat yleensä ideaalityyppisiä kiteytyksiä. Jälkimmäisen selville saamiseksi tulisi tutkia, mitä ihmiset ”todella” arvostavat ja kuinka he käyttäytyvät.

Suomessa 1980-luvun puolivälissä tehdyn haastattelu- ja kyselytutkimuksen mukaan suomalainen kulttuuri oli moniarvoinen. Mikään yksittäinen arvo ei noussut selvästi ylitse muiden. Suomalaisen arvomaailman keskeinen systematiikka löytyi kahdesta vastakkainasettelusta tai peruslottuvuudesta. Ensimmäinen oli vastakkaisuus itsekakeskeisyyden ja ihmisten yhteisen hyvän välillä. Tämän ulottuvuuden toiseen päähän latautuu sellaisia arvostuksia kuin halu saada jotain merkittävää aikaan, hyvät ihmissuhteet ja hyvä toimeentulo. Vastakkaisessa päässä taas korostuvat tasa-arvo ja rauha. Toinen vastakkaisuus ilmeni fyysis-aineellisen hyvinvoinnin ja toisaalta luonnon säilymisen ja yleismaallisen hyvinvoinnin välillä. (Suhonen 1988.)

Vaikka Suhosen tutkimus on jo hieman vanha, näyttää siinä havaittu peruslottuvuus itsekakeskeisyyden (tai yksilökeskeisyyden) ja yhteisen hyvän välillä näyttävä tulevan esille myös monissa muissa yhteyksissä. Esimerkiksi 1990-luvun hyvinvointivaltiota koskevassa puheessa on löydettävissä kahtiajako toisaalta yksilön valinnanvapautta korostavaan hyvinvointivaltion kritiikkiin ja toisaalta yhteistä hyvää korostavaan hyvinvointivaltion puolustukseen (Jallinoja 1993). Samankaltainen yksilön ja yhteisen hyvän välinen vastakkaisuus näkyy myös vuonna 1993 pääministeri Esko Ahon toimesta perustetun Suomen henkistä tilaa ja tulevaisuutta pohtineen työryhmän puheenjohtajan Ilkka Niiniluodon puheen-

vuorossa. Niiniluoto toteaa suomalaisen arvomaailman olevan kansainvälisesti vertaillen kohtalaisen “feminiini”, koska meillä korostetaan muista välittämistä ja tasa-arvoa. Lisäksi hän toteaa 1980-luvun taloudellisen nousun lisänsen itsekkyyttä, mutta laman taas siirtäneen painopistettä kohti solidaarisuutta. (Niiniluoto 1994, 33.)

Länsimaisen nykykulttuurin ajankuvaa muotoiltaessa korostetaan usein nimenomaan toista näistä kahdesta ääripäästä: yksilöllisyyden ja yksilöön keskittymisen nousua pidetään ajan ilmapiirille tyypillisenä. Erik Allardt (1986 teoksessa Kivivuori 1992, 15) mukaan 1980-luvun arvoilmapiirissä korostuivat ennen kaikkea uussubjektivismi eli suuntautuminen persoonallisesti koettuun ja sisäisen vakaumuksen seuraamiseen, ekspressivismi eli pyrkimys toteuttaa itseään ja sisäisiä tendenssejä sekä institutionaalisten ja organisoitujen hallintamekanismien vastustaminen. Myös muualla länsimaissa tutkijat ovat korostaneet nimenomaan individualismin keskeisyyttä ajan arvoilmastolle (ks. esim. Beck & Beck-Gernsheim 1995; Bellah ym. 1986). Yksilökeskeisyys sopii myös luontevasti yhteen henkilöityneen ja psykologisoituneen julkisuuden kanssa. Korostuuhan molemmissa kollektiivisten konventioiden takaa paljastuva persoona.

Riitta Jallinoja (1991, 95–102) huomauttaa pelkkään moderniin yksilöllisyyteen keskittymisen antavan yksipuolisen kuvan ajan arvoilmastosta. Yksilöllisyyden korostumisen myötä nimittäin korostuu myös sen vastakohta. Tämän vastakohdan Jallinoja nimeää konservatiivisuudeksi tai traditionaalisuudeksi. Traditionaalissa suhtautumistavassa painotetaan vapautumisen ja yksilöllistymisen ongelmallisia seurauksia: ihmisten yksinäisyyttä, turhautuneisuutta ja epävarmuutta sekä arvojen merkityksen häviämistä ja sitä seuraavaa elämän kaoottisuutta. Traditionaalisuudessa korostuvat myös välittävät yhteisöt ratkaisuksi yksilöllisyyden luomaan kaaokseen. Nämä yhteiseen muistiin ja yhteisiin kokemuksiin perustuvat yhteisöt nähdään elämää vakauttavina.

Ihmisten suhtautuminen – käyttäytymisestä puhumattakaan – on yleensä puhdasta ajankuvaa epäloogisempaa ja moniaineksisempaa. Tämä näkyi esimerkiksi Suhosen (1988) kyselytutkimuksessa siten, ettei suurin osa tutkituista ihmisistä edustanut johdonmukaisesti mitään perusolottuvuuksien ääripäistä, vaan sijoittui niiden väliin. Nykyajan arvoilmastossa vastakohdiksi asetettuja yksilön korostumista ja yhteisen tai perinteen korostumista ei tulekaan nähdä ihmisiä eri ryhmiin jakavina suhtautumistapoina, vaan ennemminkin jako ilmenee jokaisessa ihmisessä. Ihmisten on täysin mahdollista noudattaa kahta – teoriassa vastakkaista – koodistoa (vrt. Campbell 1987, 220).

KIRJEAINEISTO

Tutkimusaineistoni koostuu yhteensä 734 kirjeestä, kortista ja sähköpostiviestistä, jotka on lähetetty eduskunnan puhemies Riitta Uosukaiselle syksyn 1996 tai kevään 1997 aikana ja joissa kommentoidaan *Liehuva liekinvarsi* -kirjaa tai sen aikaansaamaa kohua. Olen hyväksynyt palautteen joukkoon myös kirjeiden mukana lähetettyjä yleisönoastokirjoituksia ja lehtiartikkeleita. Lähettäessään lehtileikkeen kirjeensä mukana henkilö antaa siinä esitettyjen kommenttien puhua puolestaan, jolloin sitä on perusteltua tarkastella lähettäjän henkilökohtaisena kannanottona. Lähes kaikissa tapauksissa kirjeen lähettäjä on lisäksi kommentoinut lehtileikettä tai tehnyt siihen alleviivauksia. Kun jatkossa puhun palautekirjeistä, tarkoitan kaikkea edellä mainittua materiaalia. Palautekirjeiden pituus vaihtelee: Lyhyin on postikortti, johon on kirjoitettu pelkkä ”Hyvä!”. Pisin kirje sisältää kahdeksan A4-sivua tiukkaa käsinkirjoitettua tekstiä. Tyypillisimmillään palautekirjeet ovat noin yhden väljästi kirjoitetun sivun mittaisia.

Kirjeaineisto on syntynyt reaktiona kokuun, jonka eduskunnan puhemiehen kirjoittama kirja herätti. Aineistoa ei voi tarkastella *Liehuva liekinvarsi* -kirjan vastaanottona, vaikka siinä kommentoidaankin kirjaa ja sen kirjoittajaa, sillä palautekirjeiden ja kirjan väliin asettuu mediajulkisuus omine tulkintoineen ja painotuksineen. Moni kommentoi kirjaa pelkkien tiedotusvälineiden välittämien tietojen varassa ja vain harvasta kirjeestä käy ilmi, että kirjoittaja on lukenut *Liehuvan liekinvarren*. Suuri osa kirjeistä on lisäksi lähetetty hyvin pian kirjan ilmestymisen ja kohun syntymisen jälkeen, jolloin kirjoittaja tuskin on ehtinyt saada kirjaa käsiinsä. Kirjeistä, joiden lähettämispäivämäärä on näkyvässä (runsaat 500 kirjettä), yli puolet on lähetetty runsaan viikon sisällä *Liehuva liekinvarsi* -kirjan ilmestymisestä. Kirjepalautteen valossa kohu eli hektisimmillään heti kirjan ilmestymistä seuraavan viikon ajan, jatkui kohtalaisen voimakkaana noin kuukauden verran kirjan ilmestymisestä ja hiipui sitten selvästi. Kansalaisten mielissä *Liehuva liekinvarsi* pysyi siis hieman kauemmin kuin mediajulkisuudessa (ks. luku *Liehuva liekinvarsi* -kohu).

Eri tyyppiset tilanteet synnyttävät eri tyyppistä puhetta (esim. Mäkelä 1990, 51). *Liehuva liekinvarsi* -kirjeaineistolla on erityispiirteitä, joita voi pitää tyyppillisinä kohun synnyttämälle tekstille. Ensimmäinen kirjeistä esiin pistävä seikka on niiden voimakas tunnelataus; kirjoittajat ovat äärimmäisen ihastuneita tai äärimmäisen närkästyneitä. Kirjoittaja kertoo olevansa riemastunut, jopa hurmioitunut puhemiehen toiminnasta. Hän paljastaa ”kiljuneensa ihastuksesta” (P389) tai ”hypänneensä kattoon ilosta” (P187) (15). Kirjeissä taputetaan ja hurrataan puhemiehelle. Toisaalta kirjeistä välittyy myös inhoa, pettymystä ja avointa vihaa puhemiestä kohtaan. Niissä käytetään runsaasti hyi- ja yäk-huudahduksia osoittamaan kirjoittajan puhemiestä kohtaan tuntemaa inhoa. Puhemiestä lähestytään ”pettymyksestä itkien” (N015) tai todetaan ”masennuksen ja häpeän täyttäneen mielen” (N007).

Emotionaalisuuden lisäksi aineistosta välittyy kuva kirjoittajasta, joka on kannastaan varma ja vakuuttunut. Hän ei jää pohtimaan puhemies Riitta Uosukaisen toimintaa useasta eri näkökulmasta, vaan ottaa selkeästi kantaa joko puolesta tai vastaan. Aineisto onkin helppo jakaa kahtia: kirjeisiin, joissa puhemiehen toimintaan suhtaudutaan myönteisesti, ja kirjeisiin, joissa puhemiehen toimintaan suhtaudutaan kielteisesti. Koko yli seitsemänsadan kirjeen joukosta löytyi vain kuusi sellaista kirjettä, joista ei voi yksiselitteisesti sanoa, onko suhtautuminen myönteistä vai kielteistä. Jatkossa käytän termejä positiivinen palaute ja negatiivinen palaute. Positiivisella palautteella tarkoitan kirjeitä, joissa eduskunnan puhemiehen toimintaan ja *Liehuva liekinvarsi* -kirjaan suhtaudutaan myönteisesti. Negatiivisella palautteella viitataan puolestaan kirjeisiin, joissa suhtautuminen on kielteistä. Kaiken kaikkiaan kaksi kolmasosaa puhemiehelle lähetetystä palautteesta on positiivista.

Kirjeiden tunnelataus ja kunkin mielipiteen ehdottomuus kertovat siitä, että kohussa käsiteltiin 1990-luvun suomalaisille tärkeitä asioita, jotka kykenevät herättämään voimakkaita kannanottoja ja selkeän puolesta ja vastaan -asetelman. Kohu tutkimusaineiston syntytilanteena on yleensäkin omiaan tuottamaan kärjistyneitä mielipiteitä. Toisaalta tekstin emotionaalinen ehdottomuus voi olla tyyppillistä nimenomaan spontaanisti syntyneille kirjeille. Kynään ovat tarttuneet ne, joita kohu on koskettanut erityisen voimakkaasti, ja maltillisemmat mielipiteet ovat jääneet kirjeaineiston ulkopuolelle. Moni kirje vaikuttaa nopeasti ja hetken mielijohteesta kirjoitetulta. Monesta välittyy myös vaikutelma siitä, että kirjoittaminen on tapahtunut eräänlaisen sisäisen pakon sanelemana. Kirjoittaja

saattaa todeta ottaneensa kynän ja paperin esille ”sydämen kehottamana” (P262) tai ”vain siksi, että oli pakko” (P085). Se, että palautteen kirjoittajiksi on todennäköisesti valikoitunut henkilöitä, jotka ovat kokeneet kohun erityisen voimakkaasti, ei ole kuitenkaan este mielekkäälle tutkimukselle. Suurin osa suomalaisista ei kirjoita elämäkertojakaan, mutta silti elämäkertoja tutkimalla voi tavoittaa hyviä kiteytyksiä suomalaisten elämästä (Roos 1987, 30–31).

Lisäksi emotionaalisesti latautuneessa kirjoitustilanteessa vain mielessä päällimmäisenä olevat ja voimakkaimmat mielipiteet tulevat kirjatuiksi paperille eikä sivun mittaisessa kirjeessä ei ole edes tilaa pohtia tapahtunutta kovin pitkästi. On mahdollista, että sama henkilö olisi tutkijan haastateltavana tuottanut samasta asiasta vähemmän emotionaalista, vähemmän ehdotonta ja asiaa useammasta näkökulmasta pohtivaa tekstiä. Mielipiteen ehdottomuus ei tee aineistoa huonoksi. Päinvastoin, katson *Liehuva liekinvarsi* -kohun taustalla olevien ristiriitojen kiteytyvän hyvin juuri kirjeiden voimakkaissa mielipiteissä.

Kirjeet tutkimusaineistona ovat sosiologiassa kohtalaisen harvinaisia. Vastaanottotutkimuksen parissa on mm. *Dallas*-televisiosarjan ja *Tuulen viemää* -romaanin vastaanottoa tutkittu lehti-ilmoituksilla kerätyillä kirjeaineistoilla (Ang 1989; Taylor 1992). Suomessa on Laila Hietamiehen teosten vastaanottoa tarkasteltu tutkijan ja lukijan välisen kirjeenvaihdon avulla (Linko 1997).

Näissä tapauksissa aloite kirjeiden kirjoittamiselle on kuitenkin tullut tutkijalta ja henkilö on tiennyt kirjoittavansa tutkimuskäyttöön. *Liehuva liekinvarsi* -aineisto eroaa näistä tässä suhteessa; tutkija ei ole millään tavalla vaikuttanut aineiston syntyyn.

Perti Alasuutari (1994, 74) pitää laadullisen tutkimuksen kannalta ihan-teellisena aineistoa, joka on olemassa tutkimuksen tekemisestä ja tutkijasta riippumatta. On kuitenkin syytä huomata, että tämän kaltainen aineistojen paremmuusjärjestys perustuu yleensä ajatukselle, jonka mukaan tutkijan väliintulo jollakin tavalla turmelee tutkittavien ’todelliset’ mielipiteet. Tutkijalle – tai muuten julkisuuteen – ei puhuta rehellisesti ja mielipiteet vääristyvät ihmisten pyrkiessä antamaan itsestään mahdollisimman hyvän kuvan. Luottamuksellisen aineiston, kuten yksityiseen käyttöön tarkoitetun päiväkirja- tai kirjeaineiston, on katsottu kertovan laatijansa ajatuksista ja tunteista totuudellisemmin kuin julkisuuteen tarkoitetun aineiston (vrt. Pietilä 1976, 255). Luotan tutkijana *Liehuva liekinvarsi* -palautteen kirjoittajien (v)ihastuksen ja mielipiteen vilpittö-

myyteen. Kirjeen kirjoittaminen on yksityinen tilanne, jossa kirjoittajan ei tarvitse olla huolissaan kasvojensa säilyttämisestä tutkijan edessä. Kirje on kirjoittajan niin halutessa myös täysin nimetön. Varsinkin negatiivista palautetta puhemiehelle kirjoittaessaan moni onkin halunnut piiloutua nimimerkin taakse. Anonyyminä uskalletaan tuoda esille epämieluisiakin asioita.

Toisaalta koko ajatus autenttisista ja vähemmän autenttisista tutkimusaineistoista ja mielipiteistä on ongelmallinen. Kirjeiden spontaani ja emotionaalinen luonne ei tarkoita, että ne tarjoaisivat väylän kirjoittajan 'autenttisiin tuntoihin'. Aitojen tuntemusten tavoittaminen sellaisenaan tutkimuksessa on mahdotonta, oli aineisto mikä hyvänsä (vrt. Linko 1998a, 12). Eskola (1991, 147) toteaa, ettei kirjallisuudesta tai televisio-ohjelmasta voi kertoa ilman, että kommentteja suhteutettaisiin johonkin diskurssiin. Sama pätee myös *Liehuva liekinvarsi* -palautteeseen. Olkoon kirje kuinka voimakkaan ja aidon tunneryöpyyn vallassa hyvänsä kirjoitettu, on kyseessä diskursiivisesti välittynyt mielipide, joka on puettu jonkin kulttuurisen koodiston muotoon. Juuri näiden kulttuuristen koodistojen purkaminen on tarkasteluni kohteena tässä tutkimuksessa. Tällöin kysymys kirjeiden mielipiteiden autenttisuudesta ei ole edes kovin kiinnostava. Kirjeet kertovat joka tapauksessa siitä, kuinka kulttuurissamme arvotetaan yksityiselämän esille tuomista ja kuinka näitä arvotuksia perustellaan.

Samalla on syytä huomata, ettei autenttinen puhe tarkoita samaa kuin aineiston syntytilanteen luonnollisuus (Mäkelä 1990, 50). *Liehuva liekinvarsi* -palautteen suhteen on toisaalta luontevaa olettaa, että henkilölle, joka oma-aloitteisesti lähettää palautetta, kirjoittaminen on tuttu ja luonnollinen tapa ottaa kantaa. Toisaalta kohtalaisen monessa kirjeessä esiintyy runsaasti kielioppi- ja kirjoitusvirheitä, mikä päinvastoin kertoo siitä, ettei kirjallinen ilmaisu ole ainakaan kaikille kirjoittajille kovin tavanomainen ilmaisukeino. Ehkä *Liehuva liekinvarsi* -kohu vaikutti niin voimakkaasti, että se sai myös monen tottumattoman kirjoittajan tarttumaan kynään.

Linko (1997) korostaa tutkijan hienotunteisuutta, kun aineisto muodostuu yksityiskirjeistä. Tutkimuksen etiikkaan kuuluu tällöin harkita tapaus kerrallaan, mitä ja missä muodossa kirjeissä kirjoitetuista asioista voi paljastaa. Hienotunteisuus on erityisesti syytä pitää mielessä *Liehuva liekinvarsi* -aineiston tapauksessa, jossa lupa kirjeiden tutkimuskäyttöön on saatu ainoastaan kirjeiden vastaanottajalta, mutta ei kirjoittajilta. Kir-

joittajan henkilöllisyyden suojaamiseksi olen lainaamissani sitaateissa muuttanut tarvittaessa kaikki henkilö- ja paikannimet sekä jättänyt pois mahdolliset muut tunnistamista auttavat yksityiskohdat.

Ilman tutkijan vaikutusta syntyneelle kirjeaineistolle lienee tyyppillistä myös, ettei kirjoittajan henkilöllisyydestä saa paljoakaan tietoa. Tutkija joutuu tyytymään siihen, mitä kirjoittaja on katsonut aiheelliseksi itsestään kertoa. Samalla on kuitenkin tärkeää pohtia, kuka tekstin on tuottanut ja kenen ääni siinä kuuluu. *Liehuva liekinvarsi* -aineiston kirjoittajat paljastavat itsestään kovin vähän. Noin neljännes kirjeistä on kirjoitettu nimimerkin suojissa, jolloin kirjoittajan henkilöllisyys jää täysin piiloon. Selvästi suurin osa näistä nimettömistä kirjeistä on Riitta Uosukaiseen ja tämän kirjalliseen toimintaan kielteisesti suhtautuvia. Näyttääkin siltä, että nimenomaan kielteistä palautetta antaessaan kirjoittaja pysyttelee mielellään anonyyminä. Kirjepalaute voi siten välittää myös sellaisia kommentteja, joita ei välttämättä paljastettaisi omalla nimellä tai kasvokkain tutkijalle.

Omalla nimellä kirjoitetuista kirjeistä kaksi kolmasosaa on naisen kirjoittamia. Naisten ylliedustus ei ole yllätys. Naisten on aikaisemminkin havaittu olevan miehiä ahkerampia esimerkiksi elämäkertojen kirjoittajina, olkoon kyse sitten työttömän tarinan, seksuaali- tai taide-elämäkerran kirjoittamisesta (ks. Kontula & Haavio-Mannila 1995, 45; Eskola 1998, 48). Suhtautumistavassa ei ole eroa naisten ja miesten välillä; kummankin sukupuolen kirjoittajista noin kaksi kolmasosaa suhtautuu myönteisesti puhemiehen toimintaan ja *Liehuva liekinvarsi* -kirjaan. Kirjoittajien ikä tulee esille sukupuoltakin harvemmin ja silloinkin usein vain vihjeinä, kuten mainintana lapsenlapsista. Niistä kirjeistä, joista ikä tulee jollakin tavalla esille, kirjoittajien voi kuitenkin olettaa olevan pääasiassa keski-ikäisiä tai vanhoja.

Kaksi teemaa nousee selvästi hallitsemaan kirjepalautetta: avioelämän julkinen esille tuominen sekä puhemies Riitta Uosukaisen persoona. Palautteessa kommentoidaan siten voittopuolisesti yksityiselämän tuloa julkisuuteen sekä yksityishenkilönä esille tulevaa politiikkaa. Kiinnostavaa on, että toisten poliitikkojen kritisointi ei nouse palautekirjeissä läheskään yhtä hallitsevaan asemaan kuin avioelämän julkinen esille tuominen. Varsinkin positiivisessa palautteessa tähän teemaan puututaan tuskin lainkaan. Poliitikkokollegoiden julkinen ja jossain määrin henkilökohtaisuuksiin menevä kritisointi ei selvästikään ollut hätkähdyttävä tapahtuma, politiikon avioelämän esille tuominen oli. Tältä osin kirjepalaute

selvästi eroaa tiedotusvälineiden kommenteista, joissa poliitikkojen kritisointi oli voimakkaasti esillä. Vaikka on selvää, että lähtöasetelmat ihmisten suhtautumiselle annettiin varsin pitkälle julkisuuden keskustelussa – kommentoihan moni kirjaa pelkkien lehtitietojen varassa –, kertoo kirja-palaute samalla myös siitä, ettei kaikki julkisuuden tarjoama aines ole yhtä kiinnostavaa. Sitä valikoidaan ja suodatetaan.

TULKINNAT JULKISESTA YKSITYISELÄMÄSTÄ – TUNTEITA JA SEKSIÄ

Palautekirjeet ovat yksilöiden kannanottoja, mutta samalla niissä artikuloituu kulttuurisia merkityksellistämisen tapoja, joita analyysissäni pyrin tekemään näkyviksi. Kimmo Jokisen (1996, 21) mukaan suosittu kulttuurituotteet ja ihmisten tavat puhua niistä ovat hyviä tarkastelukohteita, kun halutaan arvioida kulttuuria yleisemminkin. Esimerkiksi se, mistä kirjoista pidetään ja kuinka niistä pidetään, on myös keino selvittää, kuinka omaa identiteettiä määritellään. Samoin myös kohujen synnyttämät kannanotot ovat hyviä väyliä ajan kulttuuristen ja poliittisten virtausten tavoittamiseksi (Arminen 1989, 81). Allekirjoitan Kimmo Jokisen ja Ilkka Armisen näkemyksen siitä, että kulttuurituotteiden vastaanoton ja kohujen tarkasteleminen on oivallinen väline pureutua aikakauden ajattelutapoihin. Vaikka analyysini tässä työssä kohdistuu palautekirjeisiin, on mielenkiinnon kohteena viime kädessä nuo kirjeet tuottanut kulttuuri. Uskon, että kirjeiden kommentoissa artikuloituu kulttuurisia ihanteita, joiden kautta ihmiset suuntaavat ja peilaavat elämäänsä.

Lähestymistapani kirjeisiin on diskurssianalyttinen. Tarkastelen kirjeitä teksteinä, joissa yksityiselämän esille tuominen ja yksityishenkilönä esille tuleva poliitikko tulkitaan jostakin näkökulmasta käsin. Näkökulman ottaminen ei ole viatonta. Vaikka nämä ajattelun käsitteelliset perusrakennelmat jäävät usein itsestäänselvyytensä vuoksi näkymättömiksi, on niillä kuitenkin merkitystä sille, kuinka tiedon kohteena olevaan asiaan tai toimintaan suhtaudutaan ja kuinka sitä kohtaan toimitaan. Näkökulmat sisältävät myös arvottavan ulottuvuuden. Niiden kautta tietyt asiat nähdään haitallisina, arvokkaina, normaaleina tai luonnollisina. (Ks. Heiskala 1994; Jokinen ym. 1993, 18–21; Sulkunen 1997, 14–15; Sulkunen & Törrönen 1997, 73.)

Tarkastelen kirjeissä sitä, kuinka ihmiset suhtautuvat yksityishenkilönä esille tulleeseen poliitikkoon sekä avioelämän julkiseen esille tuomiseen. Mikä tässä viime kädessä (v)ihastuttaa? Millaisia tulkintoja tällaisen poliitikon toiminnasta kirjeissä esitetään ja millaisia arvotuksia ne sisältä-

vät? Pyrin hahmottamaan sekä positiivisen että negatiivisen palautteen hallitsevan ajattelumallin, sen logiikan, jonka seurauksena yksityiselämäänsä julkisesti esille tuovan poliitikon toiminta tulkitaan ja arvotetaan joko myönteiseksi tai kielteiseksi. Tarkastelu tulee tällöin lähelle Jokisen ja Juhilan (1993, 75–81) kuvaamaa hegemonisen diskurssin analyysiä. Huomio ei kiinnity niinkään erilaisten puhetapojen runsauteen vaan siihen, että jotkut tiedot nousevat tekstissä itsestään selvän totuuden asemaan. Etsin vahvoja ja usein toistuvia merkityksellistämisen tapoja.

Mediatekstejä tutkineen Norman Faircloughin (1997, 76) mukaan kaikki kielenkäyttö rakentaa yhtäaikaaisesti kolmenlaisia asioita: ensiksikin siinä esitetään tapahtumat ja todellisuus tietyllä tavalla, toiseksi niissä esitetään toimijoita ja tuotetaan heille identiteettejä ja kolmanneksi teksteissä rakennetaan suhteita eri toimijoiden välille. Ensimmäinen ulottuvuus eli todellisuuden esittäminen tietyllä tavalla sisältää myös näkökulmalle ominaisen käsitteellisen tieto- ja uskomusjärjestelmän ylläpitämisen. Fairclough (1992, 3) puhuu avainkategorioista ja näihin kategorioihin liittyvistä erilaisista ominaisuuksista. Fairclough itse mainitsee esimerkkinä tällaisista todellisuutta strukturoivista kategorioista käsitykset siitä, mikä on 'kirjallisuutta' tai mitä 'kansalaisuus' on. Kiinnitän kirjeitä lukiessani huomiota niihin käsitteisiin, erotteluihin ja luokitteluihin, joiden kautta käsitykset politiikasta, oikeasta toiminnasta, yksityisestä ja julkisesta rakentuvat (vrt. Alasuutari 1994, 94).

Erityisen kiinnostunut olen siitä, minkälaista toimijuutta kirjeissä tuotetaan. Tekstin sisältämiä identiteettejä voi pitää eräänlaisena väljänä yläkäsitteenä, joka muodostuu niistä oikeuksista, velvollisuuksista ja ominaisuuksista, joita toimijoille annetaan (Jokinen ym. 1993, 38). Soile Veijola (1997) puhuu subjektiudesta analysoidessaan (haastattelu)tekstin sisältämiä tapoja nähdä toimija. Subjektius määrittyy eri tavoin riippuen siitä, nähdäänkö toimija tekstissä osaavana, kykenevänä, tahtovana vai velvoitettuna. Veijolan (1997, 131) suorittamassa semioottisessa toimijuuden analyysissä osaaminen ja kykeneminen erotetaan toisistaan hie- man arkikielen vastaisesti (ks. myös Sulkunen ja Törrönen 1997, 88–89). Osaaminen viittaa toimijassa itsessään olevaan pysyvään ominaisuuteen, kompetenssiin, jonka avulla hän voi saavuttaa haluttuja päämääriä. Kyky taas viittaa tilanteeseen kiinnittyviin mahdollisuuksiin jonkin asian suorittamiseen.

Seuraavat kolme sitaattia – kaksi ensimmäistä positiivista, kolmas negatiivista palautetta – antavat hyvän yleiskuvan siitä, kuinka erilainen tul-

kinta positiivisessa ja negatiivisessa palautteessa puhemiehen toiminnasta tehtiin. Samalla niissä tarjotaan hyvin erilaiset käsitykset siitä, mikä on puhemiehen paljastama yksityisen alue.

Minua riemastutti myös rohkeutenne puhua avioliitosta ja aviopuolisoiden välisestä suhteesta avoimesti ja aidosti turhia kiertelemättä. Minusta poliitikot ja yleensäkin suomalaiset eivät arvosta ja kehu puolisoitaan julkisesti, vaikka monella olisi siihen aihetta. Ehkäpä tunteiden ilmaiseminen julkisesti koetaan vieläkin tavallaan häpeälliseksi ja pelätään kasvojen menettämistä, jos kutsutaan puolisoa elämäni auringoksi tai halataan. (P127.)

[Liehuva liekinvarsi -kirjan, IG] Kirjeet ovat asiatietoa, ajatuksia, joskus hyvinkin kipeitä ja kuitenkin olette uskaltaneet ne tunnustaa, panna paperille miltä on tuntunut. Teidän onnellisuutenne näkyy myös käyttäytymisessänne ja ihmisethän eivät siedä onnellista ihmistä. Kirjeet miehellenne ovat keskusteluttaneet kansaa? Minusta ne olivat ihanat, kauan yhdessä eläneiden ihmisten tunteita, kokemuksia. (P177.)

Olen erittäin iloinen – ja tiedän monet muut kanssani – että teidän törkeät edesottamuksenne on otettu vastaan kyseenalaistamalla virkanne jatkuminen. Pitäisihän olla aivan itsestään selvää että tällaiset kahden ihmisen – aviopuolisoiden – avio ym. elämä ei kuulu julkisuuteen eikä rahastukseen. Kyllä teidän asemassanne olevalta henkilöltä odotetaan jotain aivan muuta. Se oli todella oksettavaa. En ikinä voisi repostella perhe tai avioelämäni kenellekään sivulliselle saati kaupallistaa sitä. Olen iloinen, jos Suomen kansan keskellä vielä moraali säilyisi, teidän siellä eduskunnassa tulisi näyttää esimerkkiä. (N244.)

Positiivisen palautteen kirjoittajat tulkitsevat puhemies Riitta Uosukaisen ilmaisseen tunteitaan kirjoittaessaan ja puhuessaan julkisesti avioelämästään. Yksilön henkilökohtaiset tuntemukset ovat se yksityinen, jonka puhemies toi julkisuuteen. Kuvaavaa on, että positiivisessa palautteessa seksi-sanaa käytetään vain hyvin harvoin, mutta tunteista ja siitä, miltä tuntuu, puhutaan paljon. Negatiivisen palautteen kirjoittajat sen sijaan puhuvat seksistä. Eduskunnan puhemies teki seksistä – ja vieläpä omasta henkilökohtaisesta seksielämästään – julkista. Hän avasi ovet omaan makuuhuoneeseensa. Nyt aviopuolisoiden välinen intiimi seksielämä on se yksityinen, jonka eduskunnan puhemiehen kirja toi julkisuuteen.

Aito ihminen on rehellinen itselleen

Keskeiseksi positiivista palautetta jäsentäväksi käsitteeksi nousee aito ihminen. Eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen tulkitaan aidoksi ihmiseksi, koska tämä uskalsi puhua avoimesti tunteistaan. Aitous määritellään toiminnan kautta: aito ihminen on rehellinen omalle sisimmälleen. Tämä tavoiteltavan toiminnan malli saatetaan lausua kirjeissä hieman eri sanoin. Joissakin kirjeissä puhutaan rehellisyydestä tunteitaan kohtaan, toisissa rehellisyydestä itselleen tai sydämen äänen kuuntelemisesta. Kaikissa niistä on kuitenkin kyse samasta asiasta: mittari oikealle toiminnalle löytyy ihmisen itsensä sisältä.

Onneksi olkoon! Elämässä pitää olla rehellinen itselleen ja elää sen mukaan. Älkää koskaan muuttako itseänne toisenlaiseksi. (P373.)

On äärimmäisen tärkeää ja rehellistä ilmaista asiat niin kuin ne sydämessään tuntee. Siinä ei ole mitään pahaa. Kirjanne on loistava esimerkki suoruudesta. (P074.)

Kyllä aikuisella ihmisellä täytyy olla oikeus olla rehellinen omalle itselleen ja omille tunteille: niin rakkaudelle kuin vihalle. Jos maamme korkein lakia säätävä elin ei tätä tunnista ja ”tasapäistää” edustajansa niin, etteivät he uskalla kertoa tuntemuksiaan, vaan miellyttävät kaikkia ja lopulta eivätkään, on se paljon suurempi uhka parlamentarismille kuin Sinun rohkea avaus. (P027.)

Rehellisyys sisimmälleen sisältää eri vaiheita. Ensiksikin kyse on huomion suuntaamisesta omaan sisimpään ja sisimpänsä tunnistamisesta. Tai kuten eräessä kirjeessä todetaan ”oman itsensä löytämisestä ja tunnistamisesta” (P129). Tunteet nousevat tässä keskeiseen asemaan. Sisimpänsä tunnistaminen on samaa kuin tiedostaa se, miltä minusta nyt tuntuu. Pelkkä tunteiden löytäminen ja tunnistaminen ei kuitenkaan vielä riitä. Oma sisin ja tunteet on myös otettava toiminnan ohjenuoraksi. Niiden ääntä on kuunneltava ja niiden mukaan on elettävä.

Myös avoimuus ja tunteiden näyttäminen liittyvät kirjeissä läheisesti rehellisyyteen. On rehellistä ilmaista asiat ulospäin niin kuin ne sisimmässään todella tuntee. Juuri tämä avoimuus puhemies Riitta Uosukaisen

toiminnassa on positiivisen palautteen kirjoittajia viehättänyt. Puhemies on uskaltanut ”ilmaista asiat niin kuin ne sydämessään tuntee” (P074).

Positiivisessa palauhteessa rakennetaan kuvaa ihmisestä, joka koostuu kahdesta eri osasta. Toisaalta on sisin, johon kuuluvat tunteet ja henkilökohtaiset kokemukset. Tämä henkilökohtainen ihmisen sisällä oleva alue samaistetaan yksityisen alueeksi. Toisaalta on ihmisen pinta tai ulkokuori, jossa erilaiset roolit, maneerit ja kulttuuriset normit näyttäytyvät. Tämä muillekin näkyvä ulkokuori muodostaa ihmisen julkisen alueen. Kirjeiden ajattelussa ihmisen sisin asetetaan ulkokuorta todellisemmaksi ja aidommaksi. Julkisella ulkokuorella voi peittää ja harhauttaa. Tällöin roolien ja normien noudattaminen tulkitaan herkästi valheelliseksi. Sisin tunteineen sen sijaan on se, mitä ihminen todella on. Tästähän rehellisyydestä toimintaperiaatteena juuri on kysymys. Koska henkilökohtaiset tunteet mielletään aidoiksi, takaa niiden noudattaminen ja ilmaiseminen myös toiminnan ja puheen rehellisyyden.

Positiivisen palautteen näkemys ihmisen kahdesta eri osasta on hyvin samanlainen kuin Janne Kivivuoren (1992, 27–58) tarkastelema suomalaisen, psykologisoituneen kulttuurin perustarina. Perustarinalla Kivivuori tarkoittaa kulttuurissa hallitsevaa todellisuutta hahmottavaa ajattelun mallia. Se voi pukeutua useaan eri ilmiasuun, mutta syvätason rakenne on kaikissa kuitenkin sama: Keskeiseksi tarinassa nousee käsitys aidon ja luonnollisen ihmisen olemassaolosta. Aito ihminen joutuu kuitenkin kulttuurin tukahduttamaksi ja rajoittamaksi. Erilaiset tavat ja sosiaaliset normit nähdään peitteenä, naamiona, rationalisaationa tai defenssinä, jotka peittävät alleen yksilön todellisen motivaation. Todellisen minän tukahduttamisesta seuraa yksilölle ahdistusta ja pahaa oloa. Tarina tarjoaa Kivivuoren mukaan myös mahdollisuuden pelastua ahdistuksesta; aito minä on mahdollista löytää. Tämä tapahtuu itsensä reflektoinnin ja puhumisen avulla, tunnustamalla ja olemalla avoin.

Aito ihminen ja rehellisyys sisimmälleen tulkitaan positiivisen palautteen kirjeissä henkilökohtaiseksi rohkeudeksi. Monessa kirjeessä korostetaan, että puhemies *uskalsi* ilmaista asiat niin kuin ne sisimmässään tunsivat. Aidon ihmisen subjektiivisesti rakentuu kompetenssista, ihmisessä itsessään olevasta henkilökohtaisesta kyvystä uskaltaa olla oma itsensä. Rehellisyys sisintään kohtaan nähdään jokaiselle ihmiselle kuuluvana oikeutena. Mutta samalla rehellisyys saa osassa positiivisen palautteen kirjeistä myös moraalista velvoittavuutta. ”Elämässä pitää olla rehellinen itselleen ja elää sen mukaan” (P373).

Tavoiteltavan identiteetin määrittely vaatii myös vastakohtan. Aidon ihmisen vastakohtaksi positiivisen palautteen kirjeissä asettuu ”ladun vankei”. Ladun vankeus on olemisen ja toiminnan tila, jossa henkilö kulkee valmiiksi tehtyjä polkuja pitkin kuten kaikki muutkin. Kyse on tasapainotyteen sulautumisesta – eräänlaisesta henkilökohtaisesta hajuttomuudesta ja mauttomuudesta. Ladun vankeus on subjektiivisuuden puutetta; ladun vankei on vailla rohkeutta noudattaa tunteitaan. Siten hän jää myös vaille muista erottuvaa persoonaa. Alla olevista sitaateista viimeisessä tuodaan esille, että vasta uskallus elää itsensä näköinen elämä yksilöi ihmisen, tekee hänet. Muista erottautuminen tulkitaan merkiksi siitä, että ihminen kuuntelee ja noudattaa sisintään. Erottautuminen on todiste yksilöllisyydestä. Vasta tällöin ihmisen koetaan todella elävän. Riitta Uosukaista pidetään ”ihanana mallina siitä, ettei elämää kuulu tukahduttaa” (P249).

Kiva kun joku ”opettaja” uskaltaa... Meitä ”ladun vankeja” on koululaitos pullollaan. (P469.)

Rohkeat, voimakkaat ja luonnolliset erottuvat joukosta – edukseen! Naurua, iloa ja voimaa syksyysi. ”Antaa palaa!” (P246.)

Et sinä – en minä merkinnyt meitä vaan sen teki elämä, jonka uskalsimme elää. Onnea, menestystä ja vaikutusvaltaa. (P247.)

Positiivisen palautteen ajattelu on vahvasti yksilökeskeistä. Robert Bellah ja hänen tutkijakumppaninsa (1986) ovat analysoineet (amerikkalaisen) individualismin ilmenemismuotoja. He korostavat, ettei individualistinen puhetapa tunnista mitään yksilön ylittäviä kriteereitä oikeille ja väärille valinnoille. Tällöin henkilökohtaiset preferenssit nousevat ratkaisevaksi toiminnan ohjenuoraksi. Oikeaa toimintaa on se, mikä tuntuu hyvältä. Tällaisessa moraalisisessa puheessa identiteetin löytäminen samaistetaan omien tunteiden ja sisäisten impulssien löytämiseen. (Mt., 75–86.) Niinpä individualismi asettaa yksilölle velvollisuuden tutkiskella itseään, aivan kuten positiivisen palautteen kirjeissäkin tehdään. Jotta henkilö voisi toimia oikein, on hänen tiedettävä, mitä tahtoo ja tuntee.

Bellahin ym. (mt., 32–35) mukaan moderni yksilöllisyys ilmenee kahdena eri juonteena: toisaalta puritanismista ja valistuksesta peräisin olevana utilitaarisena yksilöllisyytenä ja toisaalta sen vastapariksi asettuvana ekspressiivisenä yksilöllisyytenä. Utilitaarinen yksilöllisyys toteutuu ennen kaikkea työelämän alueella, ekspressiivinen yksilöllisyys vapaa-ajan

ja perheen piirissä. Utilitarismissa korostuvat kurinalaisuus ja sinnikäs elämässä eteenpäin pyrkiminen, ekspressiivisessä yksilöllisyydessä sen sijaan itsensä toteuttaminen ja -ilmaisu sekä kokemuksellisuus. Riitta Jallinoja (1991, 50) nimeää modernin yksilöllisyyden kaksi eri linjaa rationaalisuudeksi ja hedonistisuudeksi. Eri nimistä huolimatta kyse on kuitenkin samanlaisista suuntautumistavoista kuin Bellahin tutkimuksessa. Rationaalisuus liittyy teollistumisen ja tehdastyön asettamiin vaatimuksiin, siinä arvostetaan tehokkuutta ja suunnitelmallisuutta. Työelämässä menestymisen nähdään perustuvan yksilön henkilökohtaiseen panokseen. Hedonistisuutta taas kuvaa ihmisten halu suunnata huomio entistä avoimemmin itseensä ja halu löytää oma, todellinen minä.

Positiivisen palautteen hallitsevan ajattelun voi paikantaa ekspressiiviseksi (hedonistiseksi). Siinä korostuu halu löytää oma sisin ja erottautua yhdenmukaistavista kategorioista. Jallinoja (1991, 72–79) huomauttaa, että juuri tästä halusta varmistaa oma yksilöllisyys seuraa tunteiden ja kokemusten merkityksen korostaminen. Tunteet ja kokemukset kun mielle-tään aidosti henkilökohtaisiksi ja kollektiivisen vastakohtaksi. Kokemuksen arvioija voi olla vain kokija itse. Niinpä toimimisen niiden pohjalta nähdään varmistavan toimijan yksilöllisyyden. Lisäksi ekspressiiviseen suhtautumistapaan liittyy halu hakeutua tilanteisiin, jotka antavat yksilöiviä tunne-elämyksiä.

Aitoudella ja rehellisyydellä nähdään positiivisen palautteen kirjeissä kuitenkin olevan myös monia vahvoja vastustajia. Suurimmaksi vastustajaksi nousee suomalainen kulttuuri, jota pidetään puritaanisena ja tasa-päistäväenä. Tällaisessa kulttuurissa kammoksunta on automaattinen reaktio sille, että joku tekee jotain tavallisuudesta poikkeavaa. Siksi se ylläpitää ladun vankeutta. Kirjeissä esitetään myös useita tapoja kääntää Riitta Uosukaisen avoimuuteen ja rehellisyyteen kohdistuva kritiikki takaisin vastustajiin. Henkilöt, jotka paheksuvat seksuaalisuuden julkituomista, nimetään tekopyhiksi tai kaksinaismoralisteiksi. He esittävät ulospäin tiukempaa moraalialia kuin itse asiassa omaavatkaan. Juuri heidän katsotaan olevan kiinnostuneita paljastuksista ja seuraavan niitä, vaikka samalla kauhistelevatkin. He syyllistyvät tietoiseen epärehellisyyteen, sillä heidän ulkoinen esiintymisensä ja se, mitä he todella ovat, eivät vastaa toisinaan. Vastustajiksi nimetään myös kateelliset. Heidän ei yksinkertaisesti katsota kestäväen puhemies Riitta Uosukaisen avointa onnea ja eloisuutta, koska he itsekkin haluaisivat olla samanlaisia, mutteivät siihen pysty. Heillä ei ole tarpeeksi henkilökohtaista rohkeutta, subjektiutta, olla aitoja ih-

misiä. Kolmanneksi vastustajina pidetään pikkusieluja ja ahdasmielisiä, joiden subjektiutta pidetään yksinkertaisesti liian pienenä, jotta he edes huomaisivat, millaisesta elämästä jäävät paitsi noudattaessaan kyselemättä totuttuja kaavoja.

Sivistynyt ihminen kontrolloi itseään

Aito ihminen saa negatiivisessa palautteessa vastaansa sivistyneen ihmisen, joka nousee keskeiseksi negatiivista suhtautumista jäsentäväksi käsitteeksi. Sivistyneeseen ihmiseen kiteytyy myös negatiivisen palautteen käsitys ihanteellisesta toimijasta.

Mikä sai sinut tekemään rahvaanomaiset paljastuksesi? Sinunhan pitäisi olla sivistynyt korkeakoulutuksesi myötä. Sivistynyt ihminen ajattelee, mitä tekee, ettei sano kaikkea mitä sattuu ajattelemaan. (N226.)

Satuin katsomaan uutislähetyksen, jossa luitte kirjastanne otteen. Tyrmistyin: näin hyvälle vakanssille nimitetty nainen (ns. sivistynyt) unohtaa ”hyvän maun” periaatteen ja alentuu ”renkien juttujen” tasolle. Mitä voimme nuorisolta vaatia? (N126.)

[..] minäkin olen Karjalan kannakselta ja saanut niin sanotun vanhanaikaisen kasvatuksen, siihen kuuluu häveliäisyyskin, siis kaikkea ajatusta ei tuoda julki. (N066.)

Myös sivistynyt ihminen määrittellään toiminnan kautta ja myös sivistyneen ihmisen toiminta perustuu kompetenssiin, ihmisessä itsessään olevaan kykyyn: itsekontrolliin. Sivistynyt ihminen kykenee pidättyvyyteen puheissaan ja tomissaan. Kirjeissä tuodaan sivistyksen yhteydessä usein esille myös käsitteet hyvä maku, häveliäisyys ja hyvät tavat. Näillä kaikilla viitataan itsestään selvänä pidettyyn rajojen tiedostamiseen. Sivistyneellä ihmisellä on tarpeeksi arvostelukykä tiedostaakseen, mitkä asiat kuuluvat julkisuuteen ja mitkä eivät. Arvostelukyvyn lisäksi hänellä on kykyä kontrolloida käyttäytymistään niin, ettei häveliäisyyden raja rikoudu.

Vedotessaan sivistykseen negatiivisen palautteen kirjoittajat nojaavat käyttäytymisihanteeseen, jolla on Suomessa pitkät perinteet. Sinnemäen

(1988, 117) mukaan sivistys ja tahdikkaus ovat olleet kaksi keskeistä hyvän käytöksen ihannetta suomalaisissa käytösoppaissa viimeisen sadan vuoden ajan. Matti Peltosen (1996) tarkastelemassa *Hyvän käytöksen oppaassa*, josta otettiin seitsemän painosta vuosina 1952–70, nostettiin toiminnan ihanteeksi sivistynyt herrasmies. Oppaan käsikirjoituksessa sivistyneen ja hyvin kasvatetun henkilön käytökseltä odotettiin seuraavaa: hän ei ole epäkohtelias eikä töykeä, hän ei ole puheissaan hillitön ja hän ottaa huomioon toistenkin ihmisten olemassaolon, mukavuuden ja oikeudet (Peltonen 1996, 297).

Norbert Elias (1982, alkup. 1939) on todennut länsimaiden sivilisaatioprosessia käsittelevässä teoksessaan, että samalla kun ihmisten ruumiillinen etäisyys toisistaan kasvaa ja ruumiintoiminnot – kuten seksuaalisuus – sekä niihin liittyvä puhe suljetaan pois julkisuudesta intiiimin suojiin, alkaa niihin liittyä häpeän ja nolostumisen tunteita. Olennaista sivilisoitumiselle on, että ihmiset alkavat yhä enenevässä määrin säännöstellä itse impulsivejaan ja kontrolloida käyttäytymistään. Yhteisöllistä perää olevat tabut sisäistetään kasvatuksen myötä, jolloin niistä tulee ihmisten ”toinen luonto” – tapoja, joita automaattisesti noudatetaan. Tyypillistä Eliaksen (mt., 167, 189–190) mukaan onkin, etteivät ihmiset kykene selittämään tai perustelevaan ruumiintoimintoihin liittyviä rajoituksia. Niin itsestäänselvinä ja luonnollisina ne näyttäytyvät.

Vastaava rajoitusten automaattisuus ja luonnollisuus näkyy selvästi myös negatiivisen palautteen kirjeissä. Niissä ei osata tai haluta vastata siihen, mistä hyvän maun rajat tulevat tai mihin ne perustuvat. Samalla kirjeissä ollaan kuitenkin ehdottoman varmoja siitä, että kaikki täysivaltaiset kulttuurin jäsenet tiedostavat nuo rajat ja että puhemies Riitta Uosukainen rikkoi niitä kertoessaan julkisesti seksielämästään. Seksin pitäminen vain kahdenvälisenä asiana näyttääniin itsestäänselvänä, että kirjoittaja joutuu vain hämmästelemään: ”En ymmärrä miten voitte kirjoittaa tällaisen kirjan, kyllä minusta miehen ja naisen väliset asiat eivät kuulu julkisuuteen vain kahden rakastavaisen väliseksi asiaksi.” (N087) Hyvässä maussa on kyse totuttujen sääntöjen noudattamisesta. Siinä missä positiivisen palautteen kirjoittaja vaatii ihmisiä tiedostamaan omat tunteensa ja noudattamaan niitä, velvoittaa negatiivisen palautteen kirjoittaja puolestaan tiedostamaan yleisesti hyväksytyt kulttuuriset rajoitukset ja noudattamaan niitä.

Kirjeistä välittyy selvästi myös seksuaalisuuden julkituomiseen liittyvä häpeän ja nolouden tunne (vrt. Elias 1982, 127). Saatetaanpa asia kokea jopa iljettäväksikin.

Rouva Puhemies! Hyi! Riitta Uosukainen ”liehuva liekinvarsi” ja Hyi! Kaikki naiset jotka hyväksyvät sopimattoman kielenkäyttönnne seksiasioillanne mahtaillessanne. (N084.)

Pidä naintiasiat omana tietonasi se on sivistyneen ihmisen käytöstä. Häpeän – ja häpeä itsekin (N008.)

Kertoessaan julkisesti avioelämästään puhemies osoitti, ettei hänellä ole subjektiuden vaatimaa kykyä pidättyvyyteen ja kontrolliin. Eräs kirjoittaja tuo tämän esille nimittämällä puhemiestä ”hölökurkuksi” (N119). Negatiivisen palautteen kirjeille on hyvin tyyppillistä kommentoida puhemiehen tapaa puhua julkisesti seksielämästään ikään kuin tämä ei olisi tehnyt sitä täysissä järjissään tai olisi toiminut sisäisen pakon sanelemana. Kirjoittaja kokee, että puhemies oli pakotettu kirjoittamaan seksielämästään. Hän toimii irrationaalisesti tunteiden ja vaistojen vallassa vailla älyn kontrollia. Hän tyydytti pätemisen tarvettaan intimiteettiyden kustannuksella. Hän on kuin päissään. Hänen päässään heittää. Hän toimii kuin lemmen huumassa. Kommentointia yhdistää se, että puhemies näyttyy siinä henkilönä, joka ei ole kyennyt hillitsemään itseään. Pidättyvyyden vastakohtaksi asettuu kontrolloimattomuus, puheen ja toiminnan kaoottisuus. Juuri tähän puhemies Riitta Uosukainen on syyllistynyt julkaistessaan intiimejä asioita sisältävän kirjan. Hän ei ole kyennyt hillitsemään sisäisiä impulssejaan.

Itse hymyilette julkistamistilaisuudessa raikkaasti kuin rusakko ja puhutte läpiä päähänne sananvapaudesta. Julistatte olevanne tunneihminen. Ikään kuin se oikeuttaisi kaiken irrationaalisuuden. [...] Vaistot kannattaisi pitää älyn kontrollissa. [...] (N031.)

Positiivisen palautteen tapaan myös negatiivisessa palautteessa tuotetaan kuvaa ihmisestä, joka koostuu kahdesta osasta: sisimmästä ja ulkokuoaresta. Mutta päinvastoin kuin positiivisessa palautteessa, näyttyy ihmisen sisin negatiivisen palautteen ajattelussa kaaoksena, impulssien ja viettien sekamelskana. Saavuttaakseen subjektiuden on ihmisen opittava rajoittamaan sisintään, ei noudattamaan sen tahtoa. Se, että ihmisen sisin hallitsee toimintaa ei negatiivisen palautteen ajattelussa suinkaan tarkoita sitä, että ihminen toimisi omana itsenään. Päinvastoin tällöin vietit hallitsevat häntä. Vasta kun ihminen kykenee olemaan tietoinen hyvän maun rajoista ja kontrolloimaan käyttäytymistään niiden mukaisesti, nousee hän itse

oman toimintansa subjektiksi. Tässä suhteessa negatiivisen palautteen ajattelussa näkyy piirteitä myös utilitaarisesta yksilöllisyydestä ja rationaalisuudesta (Bellah ym. 1986; Jallinoja 1991), jotka asettuvat ekspressiivisyyden vastapariksi. Yksilöityminen ei tapahdu tunteiden noudattamisen avulla vaan itsekontrollin sekä kulttuurin, työn ja aseman vaatimuksiin mukautumisen kautta.

Päämääränä aitous, yleinen järjestys ja toisten huomioon ottaminen

Tutkimuksessaan suomalaisten arvoista Suhonen (1988, 22–25) erottaa tavoite- ja välinearvot. Ensin mainitut ovat eräänlaisia perimmäisiä arvoja: arvoja itsessään. Jälkimmäiset ovat taas keinoja muiden arvojen saavuttamiseksi. Tekstien semioottista analyysitapaa kehittäneet Sulkunen ja Törrönen (1997, 72) tuovat esille tekstien sisältämien päämäärien ja tavoitteiden tarkastelun, kun pyrkimyksenä on tavoittaa tekstin näkökulma todellisuuteen. Päämäärissä kiteytyvät käsitykset siitä, mitä pidetään arvokkaana. Päämääriä ja tavoitteita voi Sulkusen ja Törrösen (mt., 88–90) mukaan erotella sen suhteen, minkälaiseen asiaan ne kohdistuvat (toimintaan, jonka avulla pyritään saavuttamaan jotakin muuta, vai itse toivotuun olotilaan) sekä minkälainen suhde teksteissä niihin otetaan – nähdäänkö päämäärät vaikkapa haluttavina vai velvollisuuksina.

Suhonen (1988, 22–25) erottelee erityyppisiä arvoja myös sen mukaan, kuinka etäällä niiden objekti on yksilöstä. Minäorientoituneita arvoja ovat hänen luokittelussaan tällöin esim. vapaus, onni, itsekunnioitus, mukava elämä ja sisäinen sopusointu. Ryhmäorientoituneita arvoja ovat vaikkapa kypsä rakkaus, perheen turvallisuus ja todellinen ystävyys, yhteiskuntaorientoituneita arvoja taas tasa-arvo ja kansallinen turvallisuus. Esi-merkkinä ihmiskuntaorientoituneesta arvosta Suhonen mainitsee maailmanrauhan.

Positiivisessa palautteessa aito ihminen näyttäytyy päämääränä itsessään. Oman itsensä löytäminen ja ilmaiseminen – aitous – on olotila, jota kirjoittaja viime kädessä tavoittelee. Positiivisen palautteen ajattelussa kulkee siten vahva yksilöllisyyden juonne: päämäärä löytyy ihmisestä itsestään. Negatiivisen palautteen ajattelussa tilanne on toinen ja siitä on luettavissa päämääriä, jotka ylittävät sivistyneen ihmisen. Sivistys ja itsensä kontrolloiminen näyttäytyvät keinoina saavuttaa joitakin niitkin

tärkeämpää. Negatiivisen palautteen kirjeistä löytyy kaksi eri käsitystä siitä, mihin sivistyksellä viime kädessä pyritään: toisaalta tavoitellaan yleisen järjestyksen säilymistä ja toisaalta toisten huomioon ottamista. Parhaiten nämä päämäärät tulevat esille vastakohtana sille, mihin puhemies Uosukaisen pidäkkeettömän käytöksen nähdään johtavan. Nimimerkillä ”Vanhoja hyviä tapoja arvostava” kirjoitetussa yleisönosastokirjoituksessa, joka oli lähetetty kahden eri kirjeen mukana, kiteytyy hyvin ajattelu, jonka mukaan pidättyvyyden puute johtaa yleiseen epäjärjestykseen.

Nyt kun kaikki alkavat vähän tokeentua Uosukaisen sänkykamari-kirjasta ja selvitettyä ajatuksiensa minullekin valkeni, että asioiden ”luonnollisuuteen” vedoten voisimme yhtä hyvin unohtaa muutkin käytöstavat. Turhaa kai on enää yleisellä paikalla vetää ovea kiinni vessaan mentäessä, siellähän käynti on luonnollista! Tai mitäpä niitä kaasujakaan turhaa pidättelemään, sekin kun on ihan luonnollista. Entäs deodorantit? Joutavat museoon nekin. Pöytätavatkin ovat varmaan olleet turhan tiukkoja, joten ei muuta kuin kunnan haiseva röyhtäisy ruuan päälle. Listaani voisi varmaan lisätä luonnolliset sukkamehut, nenänkaivamiset ja kynsien pureskelut. Uusi vapautunut aikakausi on koittanut! (N017, N229.)

Eliasin (1982, 167) mukaan sivilisoitumisen myötä häveliäisyyden rajojen rikkomiseen suhtaudutaan hyvin emotionaalisesti. Tabujen rikkoutuessa kyseenalaiseksi joutuu koko se sosiaalinen järjestelmä, johon sosiaalinen olemassaolomme perustuu. Kuten yllä olevasta sitaatista käy ilmi, nähdään itsekontrollin puutteen johtavan yleiseen kaaokseen, jossa kuka hyvänsä voi tehdä mitä vain. Kun yksi raja rikotaan, kuka tietää, milloin vuorossa on seuraava ja sitä seuraava. Seurauksena on tilanne, jossa kukaan ei voi etukäteen tietää, kuinka muut toimivat. Eräs kirjoittaja pukee tämän epäjärjestyksen pelon ihmetykseksi: ”mitä enää voidaan keneltäkään odottaa” (N222). Kaaoksen vastakohtaksi asettuu hyväksi havaittu yleinen järjestys, jossa sanoilla ja asioilla on omat yleisesti tiedossa olevat paikkansa. Yhteiselämä on ennustettavaa ja hallittavaa. Taustalla siintää ajatus siitä, että hyväksymällä tietyt yksilön liikkumatilat rajoittavat säännöt, estetään kaikkien terrori kaikkia vastaan. Vasta tämän sopimuksen jälkeen yhteiselämä onnistuu.

Toinen käsitys lopullisesta päämäärästä liittyy negatiivisen palautteen kirjeissä usein esiin pilkahtavaan ajatukseen, jonka mukaan seksielämän julkinen esille tuominen on rehentelyä ja mahtailua. Tällainen tarpeetto-

man suureellinen esiintyminen kertoo palautteen kirjoittajan mielestä omahyväisyydestä ja itseensä keskittymisestä, jossa omista tavallisistakin asioista tehdään suuri numero. Kirjeissä Riitta Uosukaista kuvataankin itsekkääksi ja itseään täynnä olevaksi ihmiseksi. Hänen koetaan ”keikaroivan ja keimailevan kuin riikinkukko tunkiolla” (N148). Samalla puhemies mahtailu on myös osoitus hienotunteisuuden puutteesta sekä kyvyttömyydestä ottaa toisten tunteita huomioon. Erityisesti se koetaan loukkauksena kärsiviä ja huono-osaisia kohtaan. ”[P]yörimällä vain oman napansa ja sänkynsä ympärillä” (N059) puhemies osoittaa, että on yltäkylläisyytensä keskellä unohtanut ne, joilla asiat eivät ole yhtä hyvin.

Useassa kirjeessä lainataan Eino Leinin kirjoittaman *Laulu onnesta* –runon alkusanoja ”Kell’ onni on, se onnen kätkeköön”. Leinin runossa kehoitetaan nauttimaan onnestaan ja rikkauksistaan yksin, piilossa toisten katseilta. Eräs palautteen kirjoittaja on muokannut runosta oman version, jossa toinen tavoiteltava päämäärä – toisten huomioon ottaminen ja kaikkien yhteinen hyvä – hyvin kiteytyy. Sivistynyt ihminen ottaa toiset ja ennen kaikkea heikompiosaiset ihmiset huomioon kontrolloimalla toimintaansa ja puheitaan. Oman onnen ja erinomaisuuden esille tuomisella – mahtailulla – kun on kyky saada toiset surullisiksi.

Syksyllä ilmestyneen kirjanne johdosta haluaisin esittää mielipiteenäni kohteliaimmin seuraavaa. Henkilökohtaisesti asia ei minua kirpaise.

Keil onni on He onnen kätkekööt
Keil onni monast on he onnet peittäkööt
He käykööt peiton alle kaksistaan vaan
Ja kaksihin iloitkohon siitä vaan.
Sil viisiin, ettei siten onnesta osattomia
saatettaisi surulliseksi
turhalla ilakoinnilla. (N058.)

Tarkasteltaessa kirjeissä esiintyviä päämääriä löytyy negatiivisen palautteen ajattelusta selvä yhteisöllinen painotus. Tässäkin suhteessa se asettuu positiivisen palautteen vastakohtaksi. Positiivisen palautteen ajattelu korostaa yksilöissä piilevää potentiaalia ja sen käyttöön ottamista, negatiivisen palautteen ajattelu taas sopuisaa yhteiselämää. Asettelu vastaa tältä osin survey-tutkimuksissa usein havaittua suomalaisen arvoilmapiiriin kahtiajakoa, jossa yhdeksi ulottuvuudeksi on huomattu se, kuinka paljon ihmiset korostavat yksilön etua ja kuinka paljon yhteistä hyvää ja solidaarisuutta. (Ks. esim. Suhonen 1988.)

Avoimuuden vaikeat rajat

Negatiivisen palautteen tapa painottaa pidättyvyyttä ja itsekontrollia moraalisesti velvoittavina toimintamalleina tulee hyvin lähelle moraaliperiaatetta, jota Riitta Jallinoja (1997a; 1997b) kutsuu säädyllisyydeksi. Moraali säädyllisyytenä rakentuu yksityisen ja julkisen rajalle ja sen periaatteena on estää tiettyjen asioiden tihkuminen julkisuuteen. Kaikkea ei siis sanota julkisesti ja kaikkea ei sanota suoraan. Esimerkiksi Jallinojan tutkimissa naistenlehtien haastatteluissa periaate toteutuu siten, että tietyt asiat – kuten ongelmat avioliitossa tai seksuaalisuus – joko jätetään käsittelemättä tai niistä puhutaan yleistetysti ja asiantuntijan suulla, ei henkilökohtaisesti osana haastateltavan elämää. (Mt., 193-235.)

Tämän kaltaiseen puheen pidättyvyyteen negatiivisen palautteen kirjoittajakin näyttää tottuneen ja sitä vastaan puhemies rikkoi puhuessaan seksuaalisuudesta julkisesti – ja vielä omasta seksielämästään ja siihen liittyvästä henkilökohtaisesta nautinnosta. Pidättyvyyden vaatimus tulee kirjeissä esille toisaalta siten, että seksielämän käsittely tulisi jättää kokonaan julkisuudesta pois ja toisaalta siten, että jos seksielämästä kerran puhutaan, tulisi se tehdä toisella tavalla – vähemmän suorasti. Tai kautta rantain kuten Jallinoja (1997b, 230) asian ilmaisee.

Ei voi muuta kuin pöyristellä kun tuollaisessa asemassa oleva ihminen puhuu niin brutaalisti ja rahvaanomaisesti kuin voi sitä naimisen loisketta ja me olemme naineet niin paljon, eikö olisi ollut fiksumpaa puhua rakastelusta ja yhdynnästä, jos se oli niin pakotettua kertoa koko maailmalle. (N100.)

Seksuaalisuudesta suoraan puhumista pidetään alatyylisenä ja rahvaanomaisena. Erityisesti puhemies Uosukaisen käyttämät sanat naida ja revä tuodaan esille liian suorasta ja alatyylisestä kielenkäytöstä. Kirjoittajan mukaan niiden käyttäminen on kiroilemista. Tilalle ehdotetaan metaforia ja sivistyneempiä ilmaisuja. Eräs kirjoittaja suosittelee puhumaan seksistä epäsuoremmin ja jättämään enemmän lukijan mielikuvituksen varaan kuten teki Lauri Viita kertoessaan ”auringosta, jonka keskipisteeseen osui pulpetin reikä” (P067). Toisaalta ronski puhe seksuaalisuudesta rinnastetaan itse tekoon. Kirjallaan puhemies todella ”räväyttää reitensäkin koko

kansan ällisteltäväksi” (N103) samaan tapaan kuin italialainen kansanedustaja Ilona Staller eli Cicciolina aikoinaan esitteli julkisesti rintojaan.

Länsimaisen ajattelun valtavirralla on ollut tyypillistä hierarkisoida julkinen ja yksityinen kahdella eri tavalla, jotka molemmat ovat johtaneet siihen, että yksityisen alueen asiat on kielletty julkisuudesta. Yksityinen on nähty joko niin triviaalina, ettei se ansaitse tulla julkisuuteen tai se on näyttäytynyt niin intiiminä, että sitä on suojattava julkisuudelta. (Julku-
nen 1995, 15.) 1800-luvulta vahvistuneessa viktoriaanisessa ideologiassa korostuu jälkimmäinen ajattelutapa. Yksityisen eli kodin ja julkisen eli palkkatyön, politiikan ja talouden alueiden välisessä erossa oli kyse sekä sukupuolten välisestä erosta että moraalista erosta. Koti ja perhe nähtiin alueena, jossa hyveet ja puhdas moraalit kukoistivat. Kodin ulkopuolinen maailma sen sijaan nähtiin paheellisena. Samalla rakkauden katsottiin kuuluvan kodin piiriin. Se oli puhdasta ja pyyteetöntä. Seksi taas kuului julkisen alueeseen ja se miellettiin epäpuhtaaksi vietiksi, joka on vaarassa riistäytyä hallinnasta. Kodin valtiattarina naisista tuli myös moraalin ylläpitäjiä. Viktoriaaniselle ideologialle oli tyypillistä halu suojata yksityinen elämänpiiri julkisen paheilta pitämällä nämä kaksi erossa toisistaan sekä fyysisesti että puheen tasolla. Julkisen alueen paheista ei tullut kertoa kotona eikä perheen yksityisasiasta saanut puhua julkisesti. (Jallinoja 1997b, 201–203.)

Negatiivisessa palautteessa näkyvät molemmat tavat perustella seksuaalisuus pois julkisen alueelta. Toisaalta aviopuolisoiden seksielämä nähdään niin itsestäänselvänä, ettei sen julkinen käsittely kiinnosta. Asia, jonka kuka hyvänsä osaa ja jota kaikki tekevät, ei näyttyädy erityishuomion arvoisena. Puhemiehen tapa ihastella avioelämää on ”sama kuin ylistäisi uutuutena karjalanpaistin ihanuutta” (N219). Riitta Uosukaisen tapa tuoda omaa seksielämäänsä esille nähdään suurellisena, mutta täysin turhana esityksenä, jonka takaa ei varsinaista syytä tai asiaa löydetä, ellei sitten kyse ole julkisuudenkipeydestä tai halusta ansaita kirjalla rahaa. Tämän tulkinnan mukaan julkisuus on varattava tärkeämmille asioille.

Luuletko Sinä, että Sinun sänkykamarisi revän levittelyt ja naimiset ovat jotain niin ainutkertaista, että muiden kansalaisten kamareissa ei sellaista voi tapahtua. Voi typerys! (N137.)

Mitä sitten tulee Uosukaisen ”naima-asioihin”, niin siinä ei tarvita paljoakaan kirjailijaa kun niistä pystyy kertomaan. Jokainen jo mielikuvituksessaan ”nainut” pystyy kyllä näitä asioita selittämään.

Onkohan tässä käymässä niin kuin suomalainen sananlasku sanoo:
Tyhjät tynnyrit ne kolisevat eniten! (N168.)

Toisaalta osa negatiivisen palautteen kirjoittajista näkee avioelämän viktorianismin tapaan niin herkkänä ja pyhänä asiana, ettei se kestä julkisuutta. Julkisuudella katsotaan olevan turmelevaa voimaa, jolloin avioelämän erityislaatu voi säilyä vain yksityisen suojissa. Seksi on yksityisesti kaunista mutta julkisuudessa se muuttuu joko naurettavaksi tai pornoksi. Moni kirjoittaja tulkitseekin *Liehuva liekinvarsi* -kirjan porno-kirjaksi; ansaitaanhan siinä rahaa tuomalla yksityinen julkiseksi.

Menitte niin alas kuin mennä voi. Avioliitto on kahden ihmisen pyhä asia. Se on niin pyhä ja kaunis ja kallis ja arka, hellyyttä ja rakkautta – siksi se on vain näiden kahden ”suuri salaisuus”. Jos se vedetään maailman toreille, se poljetaan maahan, liataan ja revitään niin että jälkeen jää – sitä kai halusitte – seksuaalisuudella kalastaminen. (N092.)

Oli perustelu kumpi hyvänsä, tavanomaisuus tai erityislaatu, lopputulos on sama: yksityinen (seksi) halutaan pois julkisesta. Positiivisessa palautteessa päinvastoin yksityisen ja julkisen välinen raja halutaan rikkoa siten, että yksityinen (tunteet) näkyvät julkisesti ja ovat osa julkista keskustelua. Mutta vaikka positiivisen palautteen kirjoittajat ovat yksimielisiä siitä, että puhemiehen tapa tuoda tuntemuksiaan esille oli kannustettava teko, eivät kirjoittajat näytä kuitenkaan olevan täysin yksimielisiä siitä, kuinka pitkälle avoimuus tulisi ulottaa. Osassa positiivisen palautteen kirjeistä toivotaan puhemiehen avoimuuden olevan alkusoitto prosessille, jossa yhä enemmän piilossa olleita asioita tuodaan avoimesti päivänvaloon. Yksittäisinä esimerkkeinä mainitaan mm. yksinelävien ja homoseksuaalien seksuaaliset tuntemukset. Puhemies Riitta Uosukaista kiitetään nimenomaan siitä, että hän puhui julkisesti ”elämän koko kirjosta” (P476) ja ”kokonaisesta elämästä” (P198). Ajatus taustalla on, että kaikki, mikä kuuluu elämään, kuuluu myös julkiseen keskusteluun.

Riitta Jallinojan (1997a; 1997b) mukaan julkisuuden itsesensuurissa rakentuva säädylisyyden moraalikoodisto, jota negatiivisen palautteen kirjeissä kannatetaan, saa väistämättä taisteluparikseen totuuden ilmaisemisen moraaliperiaatteen. Tällainen totuuden vaatimus näkyy vahvasti edellä mainitun kaltaisissa kirjeissä, joissa koko elämä halutaan ulottaa julkiseen keskusteluun. Piilottelu olisi epärehellistä. Tässä suhteessa kir-

jeissä nojaututaan hyvin selvästi psykologisoituneeseen (vrt. Kivivuori 1992) sanastoon ja ajatteluun: Avoimuus nähdään terapeuttisena ja vapauttavana. Se ”puhdistaa ilmapiiriä ja avartaa näkemystä” (P218). *Liehuva liekinvarsi* -kohun kaltaisia keskusteluja tarvitaan, jotta ”jotkut solmut avautuisivat joidenkin sielussa” (P029).

Mutta avoimuus ei ole aina näin yksinkertaista. Osassa positiivisen palautteen kirjeistä rakentuu kiinnostava ristiriita toisaalta rehellisen avoimuuden ja toisaalta säädyllyksen kontrollin välille, mikä kertoo siitä, ettei avoimuus ole täysin ongelmatonta edes sitä kannattaville. Kirjeissä avoimuutta pidetään tavoiteltavana – jopa velvoittavana – mutta samalla annetaan rivien välistä ymmärtää, ettei se kuitenkaan ole suotavaa kaikissa tilanteissa ja kaikkien asioiden suhteen. Tämä ristiriita näkyy selvästi seuraavassa esimerkkikatkelmassa.

Tienraivaaja olette monessa asiassa. Suomalaisten on lopulta uskottava, että tunteiden – oikeiden – paljastaminen kauniisti on salonkikelpoista muissa kulttuurivaltioissakin. Meidän on astuttava EU-aikaan avoimina, rohkeina ja itsensä likoon laittavina. [...] Naispoliitikollakin on yksityiselämää ja jos se on vilpítőntä ja onnellista, niin miksi siitä ei kertoisi. (P143.)

Yhtäällä kirjoittaja asettaa selvän vaatimuksen: suomalaisten on laitettava itseään likoon ja oltava avoimia. Toisaalta kirjoittaja asettaa avoimuudelle lukuisia rajoituksia. Tunteiden paljastaminen on oikein, jos tunteet ovat oikeita ja jos paljastaminen tapahtuu kauniisti. Naispoliitikko voi kertoa yksityiselämästään, jos yksityiselämä on vilpítőntä ja onnellista. Eikö onnettomista tunteista ja yksityiselämästä sitten saisikaan kertoa yhtä avoimesti? Aikaisemmin kirjeessään edellisen sitaatin kirjoittaja kuvaa Riitta Uosukaisen avioliittoa ”onnelliseksi ja täynnä rakkautta olevaksi liitoksi kypsässä iässä” (P143). Näyttää siltä, että ainakin osa Riitta Uosukaisen avoimuuden viehätuksesta ei johdukaan avoimuudesta sinänsä vaan siitä, että sen avulla hän paljasti yleisöä suuresti miellyttäviä asioita.

Liehuva liekinvarsi -kirjassaan puhemies toi esille pitkäkestoisen, onnellisen, heteroseksuaalisen aviosuhteen. Tässä mielessä puhemiehen avoimuutta ei voi pitää mitenkään radikaalina. Esille tuli yleisesti hyväksytyjä ja arvostettuja asioita. Länsimaisessa kulttuurissa vallitsee vahva usko rakkauteen ja parisuhteeseen. Jopa siinä määrin, että on puhuttu rakkaudesta aikamme maallisena uskontona. Beckin ja Beck-Gernsheimin (1995) mukaan rakkaudesta ja kahden ihmisen yhteiselämästä puhutaan samalla

tavalla kuin aikaisemmin Jumalasta. Rakkauteen uskotaan, siihen liitetään toiveita jostakin arkipäiväisen ylittävästä ja sen äänen kuuntelemista pidetään elämän ohjenuorana. Lisäksi rakkaudesta on Beckin ja Beck-Gernsheimin mukaan tullut myös identiteettikysymys, mikä korostaa entisestään sen merkitystä. Kaipaamme rakkauden ja läheisen ihmissuhteen antavan elämäämme merkitystä ja osoittavan paikkamme. Rakkaudesta ja parisuhteesta on siten tullut välineitä myös minän löytämiselle ja kehittämiseksi. Niinpä Beck ja Beck-Gernsheim korostavatkin, että rakkaus on varsin sopiva ohjenuora yksilöllisen aikakauden ihmisille, sillä sen perusta on rakastavassa ihmisessä itsessään. (Mt., 48–50, 168–200.) Tässä suhteessa se sopii hyvin myös positiivisen palautteen ajatteluun, jossa keskeisenä on halu löytää aito oma itsensä.

Lisäksi suomalaisten voi todeta olevan varsin perinteisiä, mitä rakkauteen ja parisuhteeseen tulee. Avioliittoon uskotaan ja vaikka avioerot ovat yleistyneet, ihanteena on yhä edelleen solmia avioliitto loppuelämäksi. Usko 'tosi rakkauteen' elää vahvana ja naimisiin mennään kun kohdalle osuu 'se oikea' (Jallinoja 1997b, 95–106). Riitta ja Toivo Uosukainen manifestoivat hyvin tätä 'tosi rakkautta', joka kestää onnellisena ja molempia osapuolia tyydyttävänä läpi vuosien.

Kahden vahvan kulttuurisen koodiston, avoimuuden ja säädyllisyyden, yhteensovittaminen on ajoittain selvästikin hankalaa. Mietittäväksi jää, kuinka pitkälle poliitikko tai muu julkisuuden henkilö voi avoimuudessa mennä. Mitä olisi tapahtunut, jos puhemies olisi rehellisesti ja avoimesti tunnustanut olleensa uskoton tai harrastaneensa seksiä naisen kanssa? Olisiko avoimuus silloinkin koettu ilmapiiriä puhdistavaksi?

Pöperöhöpinästä inhimilliseen politiikkaan

Kansalaisten suhde päätöksentekoon on keskusteluttanut viime aikoina. Alhaiset äänestysprosentit varsinkin kunnallisvaaleissa ovat herättäneet huolestuneimmat pohtimaan jo koko demokratian toimivuutta, jos kansalaisista vain noin puolet vaivautuu vaaliuurnille. Syytä vähäiseen äänestysintoon on haettu niin äänestyspäivän huonosta säästä kuin politiikan etääntymisestä kansalaisten arjesta. Palautekirjeissä kommentoidaan varsin paljon nykypolitiikan tilaa ja tuotetaan samalla käsityksiä siitä, millaista politiikan pitäisi olla. Käsitykset oikeasta politiikasta ja hyvästä poliitikosta nivoutuvat läheisesti edellä jo käsiteltyihin ajatuksiin ihanteellisesta toimijasta. Seuraavat kaksi sitaattia kiteyttävät hyvin positiivisen palautteen käsityksen politiikasta. Sitaaateista ensimmäinen on yleisö-osastokirjoitus (*Helsingin Sanomat* 25.9.1996), joka on lähetetty kirjeen mukana.

Vihdoinkin on astuttu pitkä askel tekopyhydestä ja politiikan mitänsanomattomasta liturgiasta avoimempaan ja inhimillisempään yhteiskuntaan ja johtajuuteen. Kiitos Sinulle Kaunis ja Rohkea Riitta Uosukainen! Olet ensimmäinen nainen eduskunnan puhemiehenä ja jätät historiaan tämän saavutuksen vuoksi, mutta olet myös ensimmäinen nainen politiikassa, joka on uskaltanut olla kokonainen tunteva ihminen. Olet tuonut päivänvaloon viisikymppisen naisen lihallisen intohimon – ja vieläpä omaan puolisoon. [...] Olisipa Esko Aho kirjassaan uhrannut edes kaksi sivua aiheelle, miten menevänä miehenä pidän Kirstin tyytyväisenä ja mitä lapset minulle merkitsevät, kirja kolahtaisi tavallisiin ihmisiin, joita meistä suurin osa on. Olemme saaneet tarpeeksi ”hallituista rakennemuutoksista”, kaavamaisista sanoista, jotka eivät ole koskaan merkinneet yhtään mitään. Kiitos Riitta, että sinussa virtaa rohkeaa energiaa, lämpöä ja lujuuutta sekä ronskia huumoria. Sinunlaisia naisia tarvitaan maassamme. (P300.)

Kiitokset räjäytyksestä! Tällaista me suomalaiset olemme tarvinneet: harmaasta, tasapaksusta pöperöstä on saatu tarpeeksi. Poliitikko on ihminen: verta, tunteita, voimaa ja inhimillisyyttä, kuten me jokainen. (P322.)

Yllä olevien sitaattien tapaan monesta positiivisen palautteen kirjeestä välittyy kyllästyminen vallitsevaa politiikkaa kohtaan. Sitä pidetään mitäänsanomattomana liturgiana ja kaavamaisena retoriikkana vailla todellista sisältöä. Tällainen politiikka mielletään valheelliseksi, sillä sen koetaan perustuvan pelkkään ulkokuoreen; politiikassa mukana olleet osaavat pyörittää oppimansa sanonnat aiheesta kuin aiheesta. Puheen takaa ei löydetä sisältöä ja politiikka jää pelkäksi sanahelinäksi.

Toisaalta kirjoittajat kokevat vallitsevan politiikan käsittelevän liian kaukaisia asioita, joita tavallinen ihminen ei voi ymmärtää. Kuten ensimmäisessä sitaatissa todetaan, eivät hallitut rakennemuutokset merkitse kirjoittajalle mitään. Suuret rakenteelliset kysymykset ovat liian kaukana omasta arjesta eikä yhtymäkohtaa kirjoittajan elämään pääse syntymään. Tällöin politiikka jää väistämättä pelkäksi puheeksi, jota kirjoittaja ei ymmärrä ja joka ei jaksakaan kiinnostaa. Vallitseva politiikka ja poliitikot erotetaan kirjeissä 'meistä', tavallisista ihmisistä. Poliitikot sijoitetaan 'jonnekin muualle' ja politiikka käsittelee 'jotakin muuta'. Tällainen politiikka on, kuten eräässä kirjeessä kuvataan, käsittämätöntä "pöperöhöpinää" (P107). Poliitikkojen taas koetaan kulkevan "jalat irti maasta" (P176), jolloin he eivät ymmärrä tavallisen ihmisen elämää eikä tavallinen ihminen ymmärrä heitä.

Kirjoittajat kaipaavat inhimillistä politiikkaa, joka käsittelee elämän tärkeitä kysymyksiä. Se, mitä kirjoittajat käytännössä toivovat politiikkaan, on yksityiseen ja arkeen liittyvien henkilökohtaisten kokemusten esille tuomista. Kuvaavaa tälle on ensimmäisen sitaatin kirjoittajan toteamus, jonka mukaan Esko Ahon teksti puhuttelisi, jos tämä jakaisi siinä kokemuksiaan aviomiehenä ja isänä olemisesta. Poliitikalta kaivataan suurten linjanvetojen sijasta mikrotason tarkastelua. Yksityiselämä ja siihen liittyvät tuntemukset ovat silta, jolla yhtymäkohta tavallisen ihmisen elämään löytyy. Yksityiselämä ja sen tunnot ovat jotain, mitä kirjoittaja pysyy jakamaan ja siksi ne tekevät puheesta merkityksellistä. Riitta Uosukaisen koetaankin avanneen keskusteluyhteyttä tavallisen kansalaisen ja poliitikkojen välille tuomalla esille parisuhteeseen liittyviä kysymyksiä. Positiivisen palautteen asennoitumista politiikkaan voi pitää kulutuskeskeisenä (vrt. Kivivuori 1996, 122–123), sillä politiikkaa ei seurata velvollisuudesta, vaan sen halutaan tarjoavan jotain. Siltä halutaan elämyksiä ja henkilökohtaista kosketuspintaa.

Positiivisen palautteen kirjoittajat toivovat myös henkilöitynyttä politiikkaa, jossa poliitikkojen persoonat nousevat keskeisiksi (vrt. Sennett

1986; Kivivuori 1996). Eräs kirjoittaja kiteyttää tämän todetessaan ihas-
tuneena puhemiehelle, että ”[o]let heittänyt peliin koko persoonallisuute-
si” (P216). Myöhemmin kirjeessään sama kirjoittaja huomauttaa tämän
koko persoonalla mukaan menemisen olevan ”todellista elämänrohkeut-
ta” (P216). Tässä suhteessa positiivisen palautteen ajattelu sopii hyvin
siihen kuvaan, jota Sennett maalaili intiimistä yhteiskunnasta ja yksityi-
sen alueen logiikan ulottamisesta myös julkiseen elämään. Itsensätoiteut-
taminen, aitous ja avoimuus halutaan kaikenkattavaksi ohjenuoraksi; sen
tulee ulottua kaikille elämän areenoille. Myös poliitikon tulee noudattaa
sisintään vailla roolin tuomia maneereita.

Kansanedustaja on vasta tyhjä rooli koneistossa. Sille on annettava
persoona ja siitä on tehtävä ihmisen näköinen. Huono poliitikko on, kuten
eräissä kirjeissä sanotaan, ”politiikan puhuva pää” (P027), hän ei laita
itseään peliin. Hän on pelkkä roolin suorittaja ja siten aina korvattavissa.
Myös poliitikon kohdalla totuttujen mallien mukana meneminen näyttäy-
tyy subjektiuden ja rohkeuden puutteena. Kyse on ”piiloutumisesta kai-
kenkattavan instituution taakse”(P120). Joukosta erottautuminen tulkitaan
yksilöllisyydeksi myös poliitikkojen tapauksessa. Poliitikkoja, jotka eivät
noudata sisintään, arvostellaan kovin sanoin: ”Suurin osa tuntuu siellä
olevan jatkuvasti ummella ja kulkevat joka aukko tukossa hyssytellen ja
hymistellen kuin dementoituneet lampaat” (P116). Ja koska sisimmät tun-
temukset koetaan ihmisen aidoimmaksi osaksi, voi poliitikkoakin aina
epäillä epärehellisyydestä, ellei hän kykene vakuuttamaan sanomansa ai-
toutta paljastamalla siihen liittyvät henkilökohtaiset tuntonsa. Kun sanat
tulevat sydämestä, niihin voi luottaa.

Sennett (1986, 161–174) on kuvannut, kuinka persoonan noustessa kes-
keiseksi myös julkisella alueella ihmiset alkavat etsiä toisten vaatteista ja
ulkomuodosta merkkejä niiden alla olevasta todellisesta ihmisestä. Tämä
halu lukea poliitikkoa pintaa syvemmillä näkyy positiivisessa palauttees-
sa. Eräs kirjoittaja toteaa *Liehuva liekinvarsi* -kohun myötä puhemiehen
”salaisuuden paljastuneen” (P085). Salaisuus on tietysti Riitta Uosukai-
sen persoona. Samoin alla siteeratussa kirjeessä kirjoittaja kokee pääs-
seensä lukemaan rivien välistä viestejä siitä, millainen puhemiehen pinnan
alla oleva todellinen henkilö on. Poliitikon persoonallisuuden tihkuminen
läpi roolin viehättää.

Ne kirjeet, jotka olit osoittanut miehellesi Topille (Luin ne ensi
kertaa Iltalehdestä) olivat jotain todella kaunista ja uskomatonta.

Niistä kirjeistä suorastaan luin rivien välistä sen, että rakastat miestäsi todella paljon ja teillä on hyvä olla yhdessä. Sitten sinuun itseesi: Olet ihana, positiivinen ja erittäin valoisa ihminen. Ole iloinen siitä, että olet karjalainen nainen. Se karjalainen murre jota puhut on jotain aivan ihanaa minun mielestäni. Toivon, että et peittele karjalaisuuttasi, vaan annat sen näkyä kaikkialla missä olet. (P048.)

Tässä tilanteessa positiivisen palautteen kirjeissä rakentuu mielenkiintoinen kaksoissuhde eduskunnan puhemieheen. Toisaalta hänen on koettu tulleen lähelle ja olevan yksi meistä, toisaalta häntä kunnioitetaan ja arvostetaan esimerkkinä ihailtavasta elämäntavasta. Puhemiehen avoimuus on tehnyt mahdolliseksi tutustua 'todelliseen' Riitta Uosukaiseen: persoonaan on mahdollista solmia henkilökohtainen ja läheinen suhde, pelkäämään rooliaan toteuttavaan poliitikkoon ei ole. Toisen ihmisen henkilökohtainen elämä ei kuitenkaan herätä kiinnostusta eikä tunnetta läheisyydestä, ellei siinä samalla tarjota jotain yleispätevää, josta muutkin voivat tunnistaa itsensä (vrt. Mazzarella 1997, 31). Julkinen intiimiys toimii vain, jos siihen liittyy jotain yksittäisen henkilön ylittävää. Eskola toteaa intiimien tuntemusten olevan tässä suhteessa kaikkein yleisimpiä, sillä ne ovat osa kollektiivista ymmärrystämme ja sellaisina jaettavissa. Siksi ne puhuttelevat myös vieraita ihmisiä. (Eskola 1997, 80–81.) Tunteilla näyttääkin olevan kiinnostava kaksoisrooli: Toisaalta ne ovat syvästi henkilökohtaisia. Ne yksilöivät ihmisen ja erottavat hänet kollektiivisesta. Ja toisaalta ne yhdistävät ihmisiä. Ne asettavat kaikki, poliitikon ja yleisön, samalle viivalle. Tunteet ovat siten paitsi jotain syvästi henkilökohtaista ja ihmisiä yksilöiviä, myös ihmisiä yhdistäviä.

Palautteen kirjoittajan kokemus läheisyys puhemies Uosukaiseen näkyy hyvin siinä, että moni kutsuu puhemiestä sielunsisarekseen; hänen kanssaan jaetaan samat tuntemukset ja elämänarvot. Eräs kirjoittaja puolestaan tiivistää läheisyyden kokemuksen toteamalla, että puhemies on osoittanut olevansa ”ihminen: verta, tunteita, voimaa ja inhimillisyyttä kuten me jokainen” (P322). Se, että poliitikkojen joukosta on löytynyt ihminen, johon voi solmia henkilökohtaisen suhteen ja jonka kanssa voi jakaa tunteita ja elämänarvoja, on selvästikin vaikuttanut voimakkaasti kirjeen kirjoittajaan. Moni positiivisen palautteen kirje vaikuttaakin suuressa tunnekuohussa kirjoitetulta. Kirjoittaja on löydöstä riemastunut, jopa hurmioitunut.

Se mitä sanon tulee syvältä sydämestäni. Ei osaa puhjeta puhumaan kaikkea. Sinussa on jotain minua. Aitous, rehellisyys, humoristisuus, elämänmyönteisyys, maanläheisyys, herkkyyys, kovuus, nähdä luonnon kauneus, ei pikkusieluisuus ym. Olisi paljon kertomista! (P149.)

Tunteiden avoin ja julkinen esittäminen kykenee myös tartuttamaan vastaavan tunnelman vastaanottajaan. Sennettin (1986, 265–266) ajatus siitä, kuinka karismaattisen esiintyjän tunteiden julkinen paljastaminen kykenee välittämään vastaavan tunne-elämyksen myös yleisöön, näkyy selvästi positiivisessa palautteessa. Riitta Uosukaisen onni on saanut palautteen kirjoittajankin onnelliseksi, Riitta Uosukaisen liikutus on liikuttanut myös kirjoittajaa. Puhemiehen esiintymistä seuraava henkilö viehättyy. Sennettin sanoin voisi jopa väittää, että vastaanottaja lumoutuu, jolloin etäisyys poliitikon ja katsojan välillä kuroutuu umpeen.

Teitä ja Teidän onnea katsellessa tuntuu omakin malja kuohuvan yli, tai kuten sanotaan on pakahtua. (P307.)

Voimallisimmin tämä tunteiden välittyminen tulee esille kirjeissä, joissa kommentoidaan puhemiehen esiintymistä television *Sielun peili* -ohjelmassa (11.10.1996). Keskusteluohjelman aikana puhemies itki kertoessaan uskostaan Jumalaan. Tätä kommentoidaan useassa kirjeessä. Näin on kaksi kirjoittajaa tilanteen kokenut.

Tahdon ainoastaan kertoa, että katsellessani Teitä Olli Valtosen TV-ohjelmassa ajattelin, että nyt ovat asiat mallillaan kun kansan edustaja itkee ruudun toisella puolella ja kansalainen toisella! Voi että teki hyvää nähdä että puhemies on ihminen ja nainen ja molempia ihan omana itsenään. (P193.)

Kiitos Sinulle siitä, että Sinä olet Sinä. Anteeksi näin läheinen lähestymistapa, mutta muuten ei ihminen jaksaa. Katsoin juuri TV-ohjelmanne pe 11.10., ja kiitos rehellisyydestäsi, ilostasi olla ihminen, vaikka se voi olla vaikeaa, jopa usein taakka. Kiitos, Riitta Uosukainen, näin sain voimia jaksaa ja jatkaa. (P086.)

Eräs palautteen kirjoittaja kommentoi puhemiehen julkista itkua toteamalla seuraavaa: ”Jokaisella on lupa olla välillä pieni ja heikko, myös puhemiehellä. Julkisuuden henkilökkin on ihminen.” (P191.) Itku tekee

pieneksi, mutta kääntäen juuri tämä kyky näyttää aratkin kohtansa julkisesti tekee poliitikosta suuren ja arvostettavan ihmisen. Pääpaino ei siten ole sanassa heikko vaan sanassa ihminen. Juuri ne tilanteet, joissa puhemies on kaikkein avoimimmillaan, koetaan myös kaikkein koskettavimmiksi, inhimillisimmiksi ja läheisimmiksi. Avoimuus tulkitaan henkiseksi voimakkuudeksi (vrt. Sennett 1986, 201).

Toisaalta läheisyyden ja sielunsisaruuden lisäksi kirjeistä välittyy kunnioitus ja ihailu Riitta Uosukaista kohtaan. Kunnioitus ei johdu hänen asemastaan eduskunnan puhemiehenä vaan ylivertaisesta kompetenssistaan olla oma itsensä. Orrin E. Klapp (1964, 37–38) on huomauttanut symbolisten johtajien artikuloivan henkilössään kansan symbolisia tarpeita sekä antavan hahmon erilaisille sosiaalisille tyypeille. Symbolisen johtajan suosio voi Klappin mukaan perustua juuri siihen, että hänessä kiteytyy yleisön haluama elämäntyyli. Positiivisen palautteen kirjoittajalle puhemies Uosukainen kiteyttää hänen kaipuunsa aitoihin ihmisiin myös julkisen alueella. Puhemies Riitta Uosukainen on tarjonnut mallin sille, kuinka toteuttaa ja ilmaista itseään työelämän ja julkisen elämän alueella – utilitaarisuuden, kurinalaisuuden ja työn vaatimuksiin sopeutumisen alueella. Aito ihmisuus on myös kirjoittajan tavoite, mutta usein hän joutuu myöntämään vastustajien – etenkin tasapäistävän ja puritaanisen kulttuurimme – olevan liian voimakkaita. Kirjoittajalla ei ole tarpeeksi voimaa olla aito ja hän joutuu tunnustamaan oman vajavaisen subjektiivensa Riitta Uosukaiseen verrattuna. Tämän hän tekee toisaalta ihailien, toisaalta myös hieman haikeana ja kateutta tuntien.

Minulle, joka kuulun tuohon samaan puritaanisella kasvatuksella pilattuun naissukupolveen kuin säädyllisen murhenäytelmän Elisabetkin, tuottaa vilpittösti iloa – joskin myös kirvelevää kateutta – tapa, jolla Sinä avoimesti julistat: On ihanaa olla nainen! On ihanaa olla rakastettu! (P015.)

Yhä vielä ilmapiiri Suomessa näyttää olevan hyvin ahdistunut ja puritaaninen, kirjasi kommentaista päätellen, mutta meitä se riemas-tutti! Suunnattomasti! Olemme 30-naisia, elämme mielestämme tätä päivää, mutta moista rohkeutta meistä ei olisi irronnut. Ihailemme rohkeaa tyyliäsi ja avoimuuttasi. Olet upea ihminen! (P242.)

Tässä tilanteessa Riitta Uosukaisen elämästä otetaan mallia omaan elämään. Kirjoittajakin haluaa olla puhemiehen kaltainen. Moni kirjoittaja

kokee oman subjektiutensa vahvistuneen puhemiehen rohkaisevasta esimerkistä.

Haluan myös olla elävä ja säteilevä ja aistillinen nainen (52v.).
(P084.)

Annatte myös meille muille rohkeutta toteuttaa itseämme ja kuunnella sydäntämme. (P214.)

Aikalaisanalyysissä todetaan usein nykyajan antavan toisaalta ihmisille aikaisempaa väljemmät rajat minän määrittelyssä, mutta vaativan toisaalta entistä intensiivisempää oman elämäkerran rakentamista (Giddens 1991; Bauman 1996, 197–204). Esimerkiksi taide ja käsityöt – sekä niiden tekeminen että kokeminen – voivat olla tärkeitä tässä identiteettityössä. Ne tarjoavat minää eheyttäviä kokemuksia. (Linko 1998b.) Palautekirjeiden perusteella näyttää siltä, että esimerkiksi koettu julkisuuden henkilö voi myös antaa aineksia minän työstämiselle. Riitta Uosukaisen avulla kirjoittajat saavat kiteytettyä tärkeiksi kokemiaan tavoitteita sekä intoa tavoitteeseensa pyrkimiseksi. Erityisen selvästi tämä oman elämän sitoutuspisteiden hakeminen näkyy kirjeessä, jonka kirjoittaja kokee olleensa jo pitkään pettynyt politiikkaan, koska ei ole löytänyt sieltä omaa aatettaan. *Liehuva liekinvarsi* -kirjasta hän ”sai välähdyksen sellaista, johon jopa itsekin voisi sitoutua” (P239). Erityisesti tämä sama kirjoittaja tuo esille Riitta Uosukaisen kirjan avoimuuden, välittömyyden, elämänrohkeuden sekä lahjakkaan naisen esille tuomisen. Aate, johon kirjoittaja tässä haluaa sitoutua ei ole poliittinen ohjelma, vaan elämänasenne.

Hyppelihiiriä ja asiallisia viranhaltijoita

Myös negatiivisen palautteen kirjoittajat haluavat häivyttää rajan politiikan julkisen roolin ja yksityisen henkilön välillä, mutta nyt marssijärjestys on päinvastainen kuin positiivisessa palautteessa. Julkisen roolin velvoitteiden halutaan hallitsevan myös yksityisen aluetta. Korkean yhteiskunnallisen aseman mukanaan tuomasta roolista ei pääse eroon missään tilanteessa.

Vaikka kerroittekin toimineenne yksityishenkilönä kirjaanne kirjoittaessa, niin puhemiehen rooli ei poistu Teistä sanomalla kun

Teidät on siihen tehtävään valittu. Se rooli ei poistu lomienne eikä myöskään vapaa-aikanne [ajaksi, IG] ja ei ainakaan silloin kun Te esiinnytte julkisuudessa. Kirjanne julkistaminen on mielestäni osa em. julkisuutta. Olette Suomen julkinen henkilö aina siihen asti kunnes siirrytte pois eduskunnasta ja vielä senkin jälkeen Teidät tullaan mieltämään mm. entiseksi puhemieheksi, jolla tavallisesti on painoarvoa muita enemmän. Joten sanomisiänne ja tekemisiänne tarkastellaan muita tarkemmin. (N022.)

Korkeassa asemassa olevaan henkilöön sovelletaan tavallista tiukempaa käyttäytymiskoodistoa eikä hänen tekojaan arvioida samoin kriteerein kuin tavallisten kansalaisten. Korkeassa asemassa olevan henkilön tulee näyttää esimerkkiä muille ja häneltä vaaditaan erityisen paljon kykyä itsensä kontrolloimiseen. Tätä voisi nimittää eräänlaiseksi aateluus velvoittaa -ajatteluksi. Tai kuten eräs kirjoittaja ajatuksen muotoilee: ”Kenelle on paljon annettu häneltä paljon vaaditaan hyviä tekoja.” (N178) Mitä korkeampi henkilön asema on ja mitä vaativampi hänen työnsä, sitä tiukemmat ovat myös subjektiuden kriteerit.

Negatiivisen palautteen kirjeissä luodaan siten kaksi eri käyttäytymiskoodistoa, joista lievempää sovelletaan tavallisiin kansalaisiin ja tiukempaa korkeassa asemassa oleviin henkilöihin. Puhemies Riitta Uosukainen syyllystyy kirjansa myötä kyvyttömyyteen ymmärtää korkean asemansa tuomia erityisvaatimuksia ja väärän käyttäytymiskoodiston käyttämiseen. Monessa kirjeessä tuodaan esille, ettei seksielämän paljastaminen olisi tavallisen kansalaisen tekemänä ollut yhtä paha rike. Tätä käyttäytymiskoodien eroa luodaan kirjeissä mm. toteamalla, että ”ollessanne takarivissä tämä [seksielämän paljastaminen, IG] olisi ollut eri juttu mutta asemaanne ajatellen todella sopimatonta” (N010). Samoin sitä tuotetaan toteamalla, että ”ei se räväkkyys sovi joka paikkaan” (N017).

Luopukaa pikimmiten puhemiehen virasta ja menkää sinne, missä ei tarvitse mitään ”estoja” tai arvostelukykyä, vaan saa yksityishenkilönä tehdä mitä haluaa. (N007.)

Jos positiivisen palautteen kirjoittaja toivoo politiikkaan aitoja ihmisiä ja persoonia, kaipaa negatiivisen palautteen kirjoittaja puolestaan politiikkaan sivistyneitä henkilöitä, jotka kykenevät toimimaan asemansa vaatimusten mukaisesti ja hoitavat tehtävänsä asiallisesti – eli juuri sitä, mikä positiivisessa suhtautumistavassa leimattiin massan mukana menemisek-

si. Positiivisessa palautteessa tehtiin jako mitänsanomattoman pöperöhöpinän ja inhimillisen politiikan välillä. Negatiivisen palautteen käsitys politiikasta kiteytyy vakavan ja pinnallisen politiikan välisessä erossa. Poliitikolta odotetaan keskittymistä niihin yhteisiin asioihin, joita hoitamaan hänet on valittu, eli roolissaan pitäytymistä. Tärkeinä asioina mainitaan mm. työttömyys ja valtionvelka. Negatiivisen palautteen kirjoittaja toivoo poliitikolta keskittymistä juuri niihin suurin, rakenteellisiin kysymyksiin, jotka positiivisen palautteen ajattelussa tuomittiin käsittämättömiksi rakennemuutoksiksi ja henkilökohtaisesti mitänsanomattomiksi. Negatiivisessa palautteessa korostetaan, että poliitikot on valittu palvelemaan kansaa, ei itseään. Tuodessaan yksityisasiotaan esille puhemies osoitti kirjoittajien mukaan keskittyvänsä vain itseensä ja omiin asioihinsa.

[..] jäämme odottamaan sivistynyttä arvokkaan nöyrää ja omankin vajavuutensa myöntävää ja omiakin tekojaan arvioimaan kykenevää ihmistä, jota voimme aidosti kunnioittaa. (N002.)

Eiköhän olisi parempi jättää virkapaikka sellaiselle henkilölle mikä toimisi kansan parhaaksi. Onhan Suomi kaikenlaisissa vaikeuksissa työttömyys ja suuri velka. (N014.)

Yksityisasioiden käsittelyä pidetään kevyenä ja pinnallisena politikointina, joka vie tilaa todella olennaisilta kysymyksiltä. Tältä osin negatiivisen palautteen ajattelu kulkee Habermasin (1989) ja Sennettin (1986) viitoitamaa tietä: human interest -aiheiden käsittely tulkitaan osoitukseksi poliittisen julkisuuden rappiosta. Niinpä myös yksityiselämänsä paljastava puhemies näyttäytyy kevyen linjan poliitikkona, politiikan ”hyppelihiirenä” (N020) ja ”kilisevänä kulkusena” (N002), jota kirjoittaja ei osaa ottaa vakavasti. Tämä erottelu vakavan ja Riitta Uosukaisen edustaman pinnallisen politiikan välillä tulee selvästi esille seuraavassa, sävyiltään ivallisessa kirjeessä. Kirje on osoitettu ”puhemiestyypykälle”, mikä paljastaa jos sen, ettei kirjoittaja suhtaudu puhemieheen vakavasti otettavana poliitikkona.

Siispä ehdotukseni: Te ihmiset [kansanedustajat, IG] ryhdytte päätoimisesti itse kukin muistelmien, kirjeromaanien, paljastusluotauksien laatijoiksi. Kerrotte kursailematta kaiken itsestänne, paitsi politiikan teorioitanne. Sillä kuka niitä jaksaa lukea, kun on tarjolla muhevampaakin tekstiä. Iskette myös kollegaa ja vastustajaa

yhtä lailla selkään ja vyön alle. Kenestä ei tykkää ja miksi ei tykkää ja mitä oikeasti ajattelee esim. valiokuntakumppaneistaan, joiden kanssa tuhertaa tylsää taustatyötä, josta ei koskaan kiitosta heru ja johon ei rahvaan mielenkiinto kohdistu.

Siis elämänne koko kirjo kansien väliin ja politiikkaa vain sikäli, kun elämän roiskeet sitä raapaisevat. Ennustan, että kyselytunteja ym. eduskunnan viestintätilaisuuksia seurataan korvat kuumina kautta maan. Työllisyys paranee, kun kustantajat ja kirjakauppiat saavat myytävää, jolle on ostajakunta taattu. Ja te itse saatte kirjailijanpalkkiot ja pystytte kuluttamaan ja työllistämään. Itsekästä ja epäajanmukaista olisi pitää yksityiselämästään nirsoille kiinni, saati perheen tai aviopuolison koskemattomuudesta. Ihmisiähän ollaan. Vilautan vähän, maksakaa vähän niin saatte katsoa. Näin teki Riitta, miksette siis kaikki? (N216.)

Puhumalla julkisesti seksielämästään puhemies on pudottanut itsensä arvostuksessa alle tavallisenkin kansalaisen – sivistymättömän rahvaan joukkoon. Arvostus on vastine hyvin hoidetuista velvollisuuksista, ja juopa puhemiehen käyttäytymisen ja viran vaatimusten välillä koetaan valtavaksi: ”Miten on mahdollista, että noin korkealta voi mennä noin alas” (N214). Monessa kirjeessä todetaan puhemiehen puhuneen moukkamaisesti ja rahvaanomaisesti. Hän käyttäytyy kuin ”ukot juoppoporukoissa” (N103). Vastaavaa kontrolloimatonta kielenkäyttöä kirjoittaja olisi voinut kuvitella kuulevansa korkeintaan ”joltain satamajäkältä maanantaina pienessä krapulassa” (N096).

Negatiivisen palautteen kirjoittajille on tyypillistä korostaa olevansa vain tavallinen kansalainen, mutta haluavansa tästä huolimatta ottaa yhteyttä eduskunnan puhemieheen. Samalla kirjoittajan tapa alleviivata omaa tavallisuuttaan korostaa sitä, että kirje kirjoitetaan henkilölle, jota pidetään jollakin tavalla erityisenä. Mutta tavallisuudestaan huolimatta kirjoittaja kokee olevansa moraalisesti puhemiestä korkeammalla. Moraalinen paremmuus perustuu siihen, että kirjoittajalla on enemmän sivistystä ja makua. Hän osaa puhemiestä paremmin arvioida millainen käyttäytyminen on sopivaa ja millainen ei. Puhemiestä syytetään huonosta mausta: vastakkain kirjeissä asettuvat toisaalta kirjoittajan itsensä edustama sivistynyt ja hienostunut maku ja toisaalta puhemiehen edustama vulgaari ja alhainen maku. Negatiivisen palautteen kirjoittajalle on tyypillistä asettua arvioimaan puhemiehen toimintaa ylhäältä käsin. Tämä tulee esille hal-

veksuntana, vähättelynä, jopa ivana. Kirjoittajan tapa asettaa itsensä puhemiestä ylemmäs tulee esille myös siinä, että hän katsoo olevansa oikeutettu – jopa velvoitettu kuten alla olevassa sitaatissa – oikaisemaan puhemiestä.

On totisesti aikoihin eletty, että eduskunnan puhemiehelle pitää kirjoittaa tämän kaltaista tekstiä, mutta on totisesti aikoihin eletty, että eduskunnan puhemies kirjoittaa sellaista alatyylin tekstiä, kuin olette tehnyt. (N053.)

Kirjoittajat ovat häpeissään ja masentuneita puhemiehen Riitta Uosukaisen puolesta. Useat ovat myös avoimen raivoissaan siitä, että puhemies on rikkonut hyvän maun rajat ja osoittanut välinpitämättömyyttään yleistä järjestystä kohtaan. Riitta Uosukainen koetaan vastenmieliseksi, jopa iljettäväksi. Rajoja rikkonut puhemies on osoittanut kelvottomuutensa tehtävään ja hänet halutaan yksinkertaisesti pois silmistä.

Poistu näyttämöltä, mene häpeämään! ”Syötkö, juotko, oletko puhemies, vai naitko!” (N131.)

Ennen ihailin Teitä nyt yäk. (N042.)

LOPUKSI: AITO IHMINEN JA SIVISTYNYT IHMINEN

Juhani Niemi (1985, 43) on todennut olevan kolme mahtia, jotka saavat kirjoittajat vaikeuksiin: uskonto, politiikka ja säädyllisyys. *Liehuvan liekinvarren* kirjoittaja, eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen kompastui viimeksi mainittuun. Palautekirjeissä ihmisiä puhututti nimenomaan hänen tapansa tuoda esille seksielämänsä ja sen nautinnollisuutta. Toinen kohun myötä julkisuudessa ollut teema, poliitikkokollegojen kritisointi, ei kiinnostanut palautekirjeen kirjoittajia läheskään yhtä paljon. *Liehuva liekinvarsi* -kohussa kiisteltiin siten ennen kaikkea yksityisen ja intiimin sopivuudesta julkisuuteen.

Seksuaalisuudesta on toki kerrottu julkisuudessa huomattavasti rohkeamminkin kuin *Liehuvas* *liekinvarressa*. Uutena asiana ei voi myöskään pitää sitä, että poliitikon perhe-elämään liittyviä asioita käsitellään julkisuudessa. Kohu kertoo kuitenkin siitä, että korkeassa poliittisessa virassa olevan henkilön ja omakohtaisten seksuaalisten kokemusten yhdistelmä oli yllättävä. Yksityiselämän julkinen käsittely on tapahtunut omalla, sille varatulla foorumillaan, iltapäivä- ja naistenlehdissä ja keskusteluohjelmissa. *Liehuvan liekinvarren* myötä intiimi nousi valtakunnan ykkösuutiseksi ja keskelle poliittista julkisuutta. Voimakkaasti kahtiajakautunut palaute kertoo siitä, ettei poliitikon yksityiselämän ja julkisuuden välisen rajan sijainnista vallitse yksimielisyyttä.

Negatiivisen palautteen kirjoittajien käsityksen tästä rajasta puhemies kirjallaan jo ylitti. Seksuaalisuudesta julkisesti puhuminen koetaan säädyttömänä, rahvaanomaisena ja mauttomana. Mitä ilmeisimmin osa positiivisen palautteen kirjoittajista olisi kokenut muun kuin avioliitossa tapahtuneen onnellisen seksuaalisuuden esille tuomisen epämieluisana. Riitta Uosukaisen avoin esiintulo oli positiivista, ei avoimuuden sinänsä vuoksi, vaan siksi että se oli ”avioliiton ylistystä” (P236). Ja toisaalta osa positiivisen palautteen kirjoittajista haluaa julkisuuden vieläkin laajemmaksi. Intiimin tuomista julkisuuteen puolustetaan rehellisyydellä. Kai-

kista elämään kuuluvista asioista, myös epämieluisista, tulee puhua. Avoimuus sinänsä koetaan vapauttavaksi ja terapeuttiseksi.

Baumanin (1995; 1996) ajatuksia postmodernista moraalista lainaten voi todeta, että *Liehuva liekinvarsi* ja puhemies Riitta Uosukaisen julkinen esiintyminen osuivat juuri sellaiseen toiminnan tarkoin varjeltuun raja-seutuun, josta nousee kiistanalaisia asioita ja johon liittyvistä toimintasäännöistä ei vallitse yksimielisyyttä. Toimintasääntöjä pyritään Baumanin mukaan sopimaan eettisin neuvotteluin. Neuvotteluissa sovitaan periaatteista, joiden perusteella toimijat ovat valmiita rajoittamaan toimintaansa. Neuvottelu ei terminä ehkä ole kaikkein sopivin kuvaamaan *Liehuvan liekinvarren* ympärillä käytyä keskustelua. Kiista tai väittely ovat kuvaavampia, sillä kompromissin hakemisen ja vastapuolen näkemysten ymmärtämisen sijasta osapuolet ennemminkin julistivat omia mielipiteitään.

Kirjepalautteen voimakas kahtiajakautuminen ja emotionaalisen ehdon suhtautuminen on yllättävää eikä juurikaan vastaa käsitystä postmodernista, erilaisia elämäntyyplejä vapaasti yhdistelevästä sekä-että -kulttuurista. Emotionaalisuus kertoo kirjoittajien vahvasta sitoutumisesta kantaansa. Kiistassa käsiteltiin yksityisille ihmisille merkityksellisiä asioita. Olivathan pöydällä viime kädessä ne toimintaihanteet, joiden varassa ihmiset elämänsä rakentavat. *Liehuvan liekinvarren* kaltaiset retoriset kamppailut ovatkin kaikkea muuta kuin viattomia kohahduksia, sillä niissä tuotetaan käsityksiä oikeasta ja väärästä. Kyse on siitä, kenellä on valta määrittellä, millaista julkisen toiminnan tulisi olla ja mistä asioista saa puhua.

Vastakkain kohussa asettuivat aito ja sivistynyt ihminen. Puhemies Riitta Uosukaisen toimintaa puolustavan ja vastustavan suhtautumistavan keskeiset piirteet – käsitykset ihanteellisesta toimijuudesta, tavoiteltavista päämääristä, politiikasta sekä tulkinta puhemiehen toiminnasta – on kerätty seuraavaan taulukkaan.

Aidon ihmisen ympärille kiteytyvässä diskurssissa tavoitellaan oman sisimpänsä noudattamista ja avoimuutta. Argumentteina toimivat aitous, rohkeus ja rehellisyys. Koska sisin tuntemuksineen on ihmisen todellisin osa, on sen noudattaminen ja julkituominen rehellistä ja aitoa. Totuttujen toimintatapojen noudattamista – tapahtui se sitten politiikassa tai muussa elämässä – vastaan hyökätään pitämällä sitä rohkeuden puutteena ja kyvyttömyytenä olla oma yksilöllinen itsensä. Sivistyneen ihmisen ympärille muovautuvassa diskurssissa taas hyökätään avoimuutta vastaan. Argu-

Taulukko 1. Positiivisen ja negatiivisen palautteen suhtautumistavat Riitta Uosukaiseen ja tämän toimintaan.

	POSITIIVINEN PALAUTE	NEGATIIVINEN PALAUTE
Käsitys ihanteellisesta toimijasta	Aito ihminen	Sivistynyt ihminen
Mistä ihanteellisen toimi-jan subjektius rakentuu	Uskalluksesta kuunnella itseään ja olla oma itsensä.	Kyvystä kontrolloida sisäisiä impulssejaan ja toimintaansa.
Tavoitettava toiminnan malli	Rehellisyyys sisimmälleen ja avoimuus: Toiminnassa kuunneltava ja noudatettava tunteitaan. Sisimmän avoin esille tuominen.	Pidättyvyys: Kaikkea ei tuoda julkiseksi. Hyvän maun rajoja noudatettava.
Lopullinen päämäärä	Olla aito, kokonainen ja tunteva ihminen.	Yleinen järjestys ja toisten huomioon ottaminen.
Käsitys poliitikoista	Poliitikon oltava omana itsenään erottautuva, tunteitaan ja persoonallisuuttaan esille tuova aito ihminen.	Poliitikon oltava rajansa tunteva ja arvostelukykyinen sivistynyt ihminen, joka käyttäytyy asemansa vaatimalla arvokkuudella ja näyttää muille hyvää esimerkkiä.
Käsitys politiikasta	Politiikalta toivotaan tavallisten ihmisten elämään läheisesti liittyviä asioita, arkea ja sen tunteja.	Politiikassa keskityttävä todella tärkeisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin.
Tulkinta puhemies Uosukaisen toiminnasta	Uskaltamalla näyttää julkisesti tunteitaan puhemies osoitti olevansa aito ihminen.	Tuomalla seksielämänsä julkisuuteen puhemies osoitti olevansa kykenemätön kontrolloimaan itseään ja hoitamaan arvovaltaista tehtävänsä.

mentteina tässä käytetään sivistystä, itsekontrollia, yleistä järjestystä ja toisten huomioonottamista. Avoimuus nähdään holtittomana ja rahvaan-omaisena. Kontrollioimalla sanojaan ja tekojaan henkilö osoittaa omaavansa arvostelukykyä ja ottavansa kanssaihmiset huomioon.

Näyttää siltä, että politiikkaan ja poliitikkoihin kohdistetaan kovin risiiriitaisia toiveita. *Liehuva liekinvarsi* -palautteen valossa voi sanoa, että mediajulkisuuden kentällä poliitikkoa vaanii vaara kahdesta eri suunnasta: Jos poliitikko ei tuo itseään persoonana ja yksityishenkilönä esiin, on hän vaarassa tulla tulkituksi mitäänsanomattomaksi rivipoliitikoksi. Jos taas poliitikko tuo tunteitaan ja yksityiselämänsä esiin, tulkitaan hänet helposti arvostelukyvottomaksi, pinnalliseksi ja itseään korostavaksi. Janne Kivivuori (1996, 107–108) onkin huomauttanut aitouteen ja läheisyyteen perustuvan poliittisen esiintymisen olevan tehokas, mutta samalla myös vaikeasti hallittavissa oleva työkalu. Se kääntyy helposti käyttäjänsä vastaan ja näyttäytyy epäaitona. Samoin jos politiikassa käsitellään vain suuria, rakenteellisia kysymyksiä, on se vaarassa näyttäytyä mitäänsanomattomana retoriikkana. Jos sen sijaan politiikkaan tuodaan mukaan arjen tunteita ja kokemuksia, on se vaarassa näyttäytyä kevyensarjan pintajulkisuutena.

On kuitenkin syytä huomata, etteivät avoimuus ja itsekontrolli toimintaperiaatteina ole niin täysin vastakkaisia kuin ensisilmäyksellä saattaisi luulla. Avoimuus ja terapiakulttuuri edellyttävät toimiakseen mitä suurinta itsekontrollia. Tunteiden paljastaminen on tehtävä hallitusti, sillä niiden valtaan joutumista tuskin katsotaan suopeasti. Itsensä paljastaminen perustuu myös luottamukselle siitä, että kuulijat pidättäytyvät reagoimasta sopimattomalla tavalla, kuten huvittuneisuudella tai vähättelyllä, ja käyttämästä paljastettuja asioita myöhemmin esittäjää vastaan.

Aidon ihmisen diskurssin voi paikantaa psykologisoituneen (Kivivuori 1992; 1996) ja läheisyyttä korostavan (Sennett 1986) kulttuurin yhteyteen. Siinä itsensätoteuttaminen, yksityinen avoimuus ja ihmisten välinen läheisyys halutaan ulottaa myös julkisen elämän alueelle. Poliittikkoon halutaan rakentaa henkilökohtainen suhde, mikä on mahdollista vain, jos yleisö pääsee tutustumaan ”todelliseen, roolin takaiseen persoonaan”. Siltä poliitikon ja yleisön välille rakentuu henkilökohtaisten tuntemusten avulla. Tunteiden osoittaminen sekä yksilöi poliitikon omaksi persoonakseen että tekee hänestä muiden kaltaisen. Tunteitaan hallitusti esille tuovaa poliitikkoa pidetään vahvana ja karismaattisena. Kyky olla pieni, heikko ja inhimillinen kääntyy vaivatta persoonan suuruudeksi. Tällaiseksi vahvaksi koettuun persoonaan rakennetaan jossain määrin jopa faniutta (ks.

Thompson 1995, 220–224) muistuttava suhde, jossa aidoksi koettu poliitikko auttaa kannattajaa reflektoimaan myös oman elämänsä tavoitteita sekä antaa rohkaisua niiden saavuttamisessa.

Niemi (1985, 47) on esittänyt, että ärsyttäessään yleisöä kirjallinen teos saattaa ennakoida jotakin tulevaa, joka vasta hakee muotoaan. Toisaalta aggressiivisessa vastaanotossa saattaa Niemen mukaan olla kyse kulttuurin viivästyelmästä. Myös *Liehuva liekinvarsi* -kohua saattaa olla houkuttelevaa tulkita siten, että uusi aitoutta korostava ajattelumalli haastaa perinteisen itsekontrollia korostavan ajattelun. Uskon kuitenkin, ettei ajattelutapoja tule pitää eriaikaisina, vaikka aitouden ihanne onkin viime vuosikymmeninä vahvistunut. Aitouden ja itsensätoteuttamisen painottuminen sekä sivistyksen ja itsekontrollin painottuminen ovat ennemminkin kulttuurissa rinnakkain eläviä ajattelumalleja. Bellah ym. (1986) ovat todenneet modernissa individualismissa vallinneen samanaikaisesti kaksi eri juonetta: itsensä ilmaisemista ja kokemuksellisuutta korostava ekspressiivisyys sekä pidättyvyyttä painottava utilitaarisuus. Samoin Colin Campbell (1987) huomauttaa, ettei tuntemuksiin ja sisäisyyteen keskittyminen ole mitenkään uusi ilmiö, vaan näille aineksille perustuva romanttinen hedonismi on elänyt protestanttisen ja puritaanisen työetiikan rinnalla teollistumisen alkuajoilta saakka. Myös yksilöllisten arvojen ja yhteisöllisten arvojen on molempien todettu saavan kannatusta suomalaisessa kulttuurissa (Suhonen 1988).

Liehuva liekinvarsi -kohun kommentit kertovat, että vastaavat tulkintamallit elävät edelleen vuosituhannen vaihteen suomalaisessa kulttuurissa. Ekspressiivisyyden ja utilitaarisuuden ristiriita on vältetty siten, että ensin mainittu toteutuu vapaa-ajan ja perheen piirissä, jälkimmäinen työelämän alueella (Bellah ym. 1986). Utta *Liehuvas* *liekinvarressa* oli se, että siinä itsensätoteuttaminen tarjottiin myös julkisen alueen toimintamalliksi. Riitta Uosukaisen puolustajat ihastuivat juuri siihen, että puhemies tarjosi mallin, kuinka olla aito oma itsensä myös työelämässä ja arvostetussa asemassa. Vastustajia puolestaan ärsytti, ettei puhemies kyennyt pitämään kiinni korkean asemansa asettamista vaatimuksista.

Aidon ja sivistyneen ihmisen ihanteita on pidettävä ideaalittyyppisinä. Ihmisten arkiajattelulle on tyypillistä moniaineksisuus, vaikka kohun kärjistämät väittämät näyttäytyvätkin mustavalkoisina. Samalla se, että palautteen kirjoittajat pukevut kommenttejaan näiden ajattelumallien muotoon, kertoo niiden elinvoimasta ihmisten keskuudessa politiikkaa ja julkisuuden henkilöitä arvioitaessa.

VIITTEET

1. *Etelä-Saimaa* 13.7.1996; *Pieksämäen Lehti* 18.7.1996; *Kainuun Sanomat* 21.7.1996; *Länsi-Savo* 22.7.1996; *Karjala* 25.7.1996; *Keski-Uusimaa* 1.8.1996; *Hämeen Sanomat* 2.8.1996; *Länsi-Suomi* 12.8.1996; *Keskipohjanmaa* 18.8.1996; *Uusimaa* 24.8.1996; *Salon Seudun Sanomat* 9.9.1996; *Pohjalainen* 14.9.1996.
2. Sanomalehtien ilmoitustoimisto, Tidningarnas annonsbyrå. Helmikuusta 1997 lähtien Observer Finland Oy Ab.
3. *Forssan Lehti*; *Hämeen Sanomat*; *Kansan Uutiset*; *Keski-Uusimaa*; *Länsi-Suomi*; *Satakunnan Kansa*; *Warkauden Lehti*. Kaikki 20.9.1996.
4. *Etelä-Saimaa*; *Forssan Lehti*; *Hämeen Sanomat*; *Iisalmen Sanomat*; *Ilkka*; *Iltalehti*; *Ilta-Sanomat Itä-Savo*; *Kainuun Sanomat*; *Kansan Uutiset*; *Karjalainen*; *Keskipohjanmaa*; *Keskisuomalainen*; *Keski-Uusimaa*; *Kouvolan Sanomat*; *Kymen Sanomat*; *Lapin Kansa*; *Länsi-Savo*; *Länsi-Suomi*; *Pohjolan Sanomat*; *Satakunnan Kansa*; *Turun Päivälehti*; *Warkauden Lehti*. Kaikki 20.9.1996.
5. *Pieksämäen Sanomat* 25.9.1996; *Keskipohjanmaa* 29.9.1996; *Pohjolan Sanomat* 1.10.1996.
6. *Ilta-Sanomat* 21.9.1996; *Ilta-Sanomat* 23.9.1996; *Pohjolan työ* 24.9.1996; *Turun Sanomat* 28.9.1996.
7. *Iltalehti* 21.9.1996; *Pohjolan työ* 24.9.1996; *Kiuruvesi* 25.9.1996; *Turun Sanomat* 28.9.1996.
8. *Pieksämäen lehti* 25.9.1996; *Kaakkois-Suomen Sanomat* 24.10.1996.
9. *Lalli* 25.9.1996; *Helsingin Sanomat* 26.9.1996; *Suomen kuva-lehti* 4.10.1996; *Kaakkois-Suomen Sanomat* 24.10.1996; *Riihimäen Sanomat* 29.10.1996; *Turkulainen* 4.12.1996; *Sotilasaikauslehti* 12/96.

10. *Etelä-Saimaa* 21.9.1996; *Karjala* 10.10.1996; *Ilta-Sanomat* 23.9.1996; *Iltalehti* 21.9.1996; *Pohjolan Sanomat* 1.10.1996; *Hämeen Sanomat* 21.9.1996.
11. *Etelä-Saimaa* 21.9.1996; *Ilta-Sanomat* 21.9.1996; *Ilta-Sanomat* 23.9.1996; *Kotimaa* 27.9.1996.
12. *Kiuruvesi* 25.9.1996; *Kauppalehti* 23.9.1996; *Lalli* 24.10.1996.
13. *Suomen kuvalehti* 4.10.1996; *Pohjalainen* 6.10.1996; *Opettaja* 4.10.1996.
14. Habermasin teoreettinen tausta löytyy Frankfurtin koulukunnasta (Kangas 1994, 193) ja hänen käsityksensä nykyisestä (media)julkisuudesta onkin hyvin lähellä kriittisen teorian esityksiä kulttuuriteollisuudesta ja sen tuotteista: niiden sisältämä ideologia manipuloi kansalaisia, jotka ovat tuotteiden viestien armoilla (ks. esim. Mehtonen ja Sironen 1991). Näkemys vastaanottajasta, joka on kyvytön ottamaan kriittistä etäisyyttä esitykseen on kuitenkin ongelmallinen (ks. esim. Kellner 1984). Sennettä voi tältä osin kritisoida samoin perustein kuin Habermasiakin. Habermasin porvarillisen julkisuuden teoriaa tarkasteltaessa on lisäksi otettava huomioon, että hän rajaa tarkastelunsa ulkopuolelle kokonaan sen julkisuuden osan, jonka subjektina on ”sivistymätön” kansa, ja että hän tekee tulkintansa vain porvarilliseen sosiaalisuuteen ja poliittisiin lehtiin perustuen. Tämä antaa 1700–1800 -luvun julkisuudesta vääristyneen kuvan. Väliverronen (1985, 27) toteaa 1700-luvullakin julkisuuteen kuuluneen myös kauppiaitten, työläisten yms. katukeskusteluja ja mielenosoituksia. Näihin Habermas ei kuitenkaan kiinnittänyt huomiota. Samoin Habermasin tarkastelemien poliittisten lehtien lisäksi oli runsaasti myös viihteellisempiä, sensaatioiden levittämiseen perustuvia lehtiä, joiden tarkastelu kyseenalaistaa käsityksen, että julkisuuden keskittyminen viihteellisiin aiheisiin olisi vain nykyajalle tyypillinen ilmiö (Thompson 1995, 71–75). Porvarillisen julkisuuden teoriaa onkin pidettävä ennemminkin ideaalityyppisenä esityksenä ja julkisuuden analysoinnin työkaluna kuin historiallisena kuvauksena (ks. Siisiäinen 1989, 33).
15. Kaikki palautekirjeet on numeroitu, positiivinen ja negatiivinen palaute erikseen. Merkintä sitaatin perässä kertoo kirjeen numeron sekä sen, onko kyseessä positiivisen (P) vai negatiivisen (N) palautteen kirje.

SUMMARY

*Publications of the Research Centre for Contemporary Culture, no. 71.
Jyväskylä 2002*

PRIVATE LIFE IN PUBLIC READERS' RESPONSES TO POLITICS AND EROTICS

Irma Garam

Interest in and popularity of private life and issues connected therewith are on the increase in the media and in public discourse. The personalities and private lives of politicians, too, are becoming more and more visible in the media. Personalisation, which makes the identity of the person who holds a post more important than the institutional position itself, is said to be typical of our times. There is an emerging ideology of intimacy, which is characterised by the tendency to turn public issues into personal ones. An intimate and informal attitude is increasingly considered morally good on the public arena as well, which leads to the politician's personality becoming a central criterion in evaluating politics.

The privatisation and personalisation of political publicity is the focus of this book. The writer deals with the topic through the analysis of one instance, the reception of the book *Liehuva Liekinvarsi* (Flickering flame; WSOY) by the Speaker of the Finnish Parliament, Mrs. Riitta Uosukainen. The book, which came out in September 1996, consists of her letters to 28 of her colleagues, family members, acquaintances, and other public figures. In between the letters, in addition, there are twelve speeches given by Mrs. Uosukainen on different occasions. The book immediately aroused quite a stir. In the public debates that followed, special attention was paid to one specific letter addressed to the writer's husband, in which she discusses their marital and sex life. The question was: is it becoming to a person in a high position to write on her own sexuality in public?

The debates around the book also made ordinary people comment on the case and write personal letters to the Speaker. The materials used by

the writer of this book consist of 734 letter, cards, and e-mail messages to the Speaker. She regards the debates as an instance of moral media discourse, which brought forward views about right and wrong. The tone of the letters was predominantly very emotional and categorical. The writers were either extremely fascinated or extremely indignant, and took a clear stance for or against the Speaker. The debates indeed foreground cultural values connected with the borderline between the private and the public.

The writer of the present book analyses people's attitudes towards a politician who comes out as a private person, and who brings her marital life to light. What is it in the last resort that is so aggravating or fascinating about this? What kinds of interpretations of the politician's activities are presented in the letters, and what kinds of values do they incorporate? The writer outlines the dominant pattern of thought behind both the positive and the negative feedback – that is, the logic by means of which the politician's actions are interpreted and evaluated as either positive or negative. She looks for strong and oft-recurring ways of sense-making.

Contradictory views of the Speaker's actions in specific and of behaviour that is acceptable for a politician in general revolve around the notions of 'genuine person' and 'civilised person'. The discourse focussing on genuineness underlines the importance of being open and following one's inner self. Genuineness, courage and integrity are criteria used in this discourse. As the inner self and its sentiments are the truest part of man, it is honest and genuine to follow and express them. Instead, blind obedience to customary procedures – whether in politics or in other walks of life – is criticised in this discourse as lack of courage and as incapability of being one's own individual self.

The discourse on the civilised person, in turn, attacks openness with reference to order and consideration for others. Openness appears as irresponsibility, and the person in question only qualifies as a respected member of the community when he or she proves to be capable of controlling his or her words and actions.

These discourses can be attributed to two different tendencies in modern individualism: the focus on self-expression and experientiality, and utilitarianism emphasising self-control. The debates around Riitta Uosukainen's book *Liehuva liekinvarsi* show that both interpretative models are still alive and kicking in Finnish culture around the turn of the century, and that they are actively drawn on in evaluating the activities of public figures. According to Robert Bellah and others, the conflict of expressive-

ness and utilitarianism is usually resolved by devoting the former to leisure and family life, and the latter to working life. With her book, the Speaker of Parliament, however, offered self-realisation as a procedure to be used in public life as well.

Today, politicians are the subject to contradictory expectations. If a politician does not reveal him/herself as a person, he or she is in danger of being taken as just another rank-and-file politician. And if the politician reveals his or her emotions and private life in public, he or she is easily criticised for superficiality, self-centredness, and lack of judgement.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti (1994) *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, Pertti & Kytömäki, Juha (1991): "Johdanto". Teoksessa Kytömäki, Juha (toim.), *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*, s. 7–28. Gaudeamus ja Yleisradio.
- Ang, Ien (1989) *Watching Dallas. Soap opera and the melodramatic imagination*. London, New York: Routledge.
- Arminen, Ilkka (1989) *Juhannustansseista Jumalan teatteriin. Suomalaisen julkisuus ja kulttuurisodat*. Suomen Tutkijaliiton julkaisusarja 58. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Bauman, Zygmunt (1996) *Postmodernin lumo*. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt (1995) *Life in fragments. Essays in postmodern morality*. Oxford, Cambridge: Blackwell Publishers.
- Beck, Ulrich (1995) "Politiikan uudelleen keksiminen: Kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa." Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*, s. 11–82. Tampere: Vastapaino.
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (1995) *The normal chaos of love*. Cambridge: Polity Press.
- Bellah, Robert & Madsen, Richard & Sullivan, William & Swidler, Ann & Tipton, Steven (1986) *Habits of the heart. Individualism and commitment in American life*. New York, Cambridge, Philadelphia, San Francisco, London, Mexico City, Sao Paolo, Singapore, Sydney: Harper & Row, Perennial Library.
- Calhoun, Craig (1992) "Introduction: Habermas and the public sphere." Teoksessa Calhoun, Craig (toim.), *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge, Massachusetts, London: Massachusetts Institute of Technology.
- Campbell, Colin (1987) *The romantic ethic and the spirit of modern consumerism*. Oxford, New York: Basil Blackwell Ltd.
- Eagleton, Terry (1991) *Kirjallisuusteoria. Johdatus*. Tampere: Vastapaino.
- Elias, Norbert (1982 [1939]) *The history of manners. The civilizing process: Volume I*. New York: Pantheon Books.

- Eskholm, Kai (1996) *Kielletyt kirjat*. Eduskunnan kirjaston tutkimuksia ja selvityksiä 3. Helsinki: Eduskunnan kirjasto.
- Eskola, Katarina (1998) ”Tutkijoiden kutsu, kirjoittajien vastaus”. Teoksessa Eskola, Katarina (toim.), *Elämysten jäljillä. Taide ja kirjallisuus suomalaisten omaelämäkerroissa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Eskola, Katarina (1997) ”Varhain kuolleiden äitien verhottu muisto.” Teoksessa Eskola, Katarina & Peltonen, Eeva (toim.), *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*, s. 25–57. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Eskola, Katarina (1993) ”Kirjojen lukeminen”. Teoksessa Mirja Liikkonen & Hannu Pääkkönen (toim.), *Arjen kulttuuria. Vapaa-aika ja kulttuuriharrastukset vuosina 1981 ja 1991*, s. 21–39. Kulttuuri ja viestintä 1993:2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Eskola, Katarina (1991) ”Kirjallisuus ja audio-visuaalinen kulttuuri kommunikaationa”. Teoksessa Kytömäki, Juha (toim.), *Nykyajan sadut. Joukkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*, s. 143–192. Helsinki: Gaudeamus ja Yleisradio.
- Eskola, Katarina (1990) *Lukijoiden kirjallisuus Sinuhesta Sonja O:hon*. Helsinki: Tammi.
- Eskola, Katarina & Linko, Maaria (1986) *Lukijan onni. Poliitikkojen, kulttuurieliitin ja kirjastonkäyttäjien kirjallisista mieltymyksistä*. Helsinki: Tammi.
- Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (1992) *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fiske, John (1994) *Media matters: everyday culture and political change*. Minneapolis: University of Minneapolis Press.
- Giddens, Anthony (1995) ”Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa”. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*, s. 83–152. Tampere: Vastapaino.
- Giddens, Anthony (1992) *The transformation of intimacy. Sexuality, love and eroticism in modern societies*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and self-identity. Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.

- Habermas, Jürgen (1989 [1962]) *The structural transformation of the public sphere. An inquiry into a category of bourgeois society*. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, Jürgen (1985): ”Julkiisuus.” *Tiedotustutkimus* 1985:3, s. 17–22.
- Hall, Stuart (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart (1985 [1973]): Sisäänkoodaus/uloskoodaus. *Tiedotustutkimus* 8:1, s. 15–28.
- Heiskala, Risto (1994) ”Sosiaalinen konstruktionismi”. Teoksessa Heiskala, Risto (toim.), *Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*, s. 146–172. Helsinki: Gaudeamus.
- Himmelfarb, Gertrude (1996) *The de-moralization of society. From Victorian virtues to modern values*. New York: Vintage Books.
- Ihonen, Markku (1999) ”Romaani julkisuutena. Suomalaisen kirjallisen julkisuuden synty ja keskustelu romaanista.” *Tiedotustutkimus* 22:3, s. 92–107.
- Ilmonen, Kai (1998) ”Moraalikysymysten ajankohtaisuus”. Teoksessa Ilmonen, Kai (toim.), *Moderniteetti ja moraalit*, s. 5–22. Helsinki: Gaudeamus.
- Isotalus, Pekka & Valo, Maarit (1995) ”Televisioystävyyttä ja radiorakkautta. Parasosiaalinen suhde suomalaisittain.” *Tiedotustutkimus* 18:3, s. 64–74.
- Jallinoja, Riitta (2000) ”Ylilatautunut yksityiselämä” Teoksessa Hoikkala, Tommi & Roos, J.P. (toim.), *2000-luvun elämää. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteessa*, s. 178–186. Helsinki: Gaudeamus.
- Jallinoja, Riitta (1997a) ”Moraali säädyllyytenä”. *Sosiologia* 34:3, s. 254–257.
- Jallinoja, Riitta (1997b) *Moderni säädyllyisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jallinoja, Riitta (1993) ”Arvojen ambivalenssit”. Teoksessa Andersson, Jan Otto & Hautamäki, Antti & Jallinoja, Riitta & Niiniluoto, Ilkka & Uusitalo, Hannu: *Hyvinvointivaltio ristiaallokossa. Arvot ja tosiasiat*, s. 17–58. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Jallinoja, Riitta (1991) *Moderni elämä. Ajankuva ja käytäntö*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

- Jokinen, Kimmo (1997) *Suomalaisen lukemisen maiseimaihanteet*. SoPhi, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 14. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 56. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jokinen, Kimmo (1996) ”Modernin käänne ja identiteetin kertomukset”. Teoksessa Eskola, Katarina (toim.), *Nainen, mies ja fleerausveitsi. Miten Rosa Liksomia luetaan?*, s.17–48. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 49. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Julkunen, Raija (1995) ”Feministiseen analyysiin”. Teoksessa Eräsaari, Leena & Julkunen, Raija & Silius, Harriet (toim.), *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*, s. 15–28. Tampere: Vastapaino.
- Kangas, Risto (1994) ”Jürgen Habermas ja modernin projektin puolustuksen vaikeus”. Teoksessa Heiskala, Risto (toim.), *Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kanerva, Jukka (1994) ”Ryvettymisen hyvä puoli”. *Suomalainen politiikka ja poliitikot televisiossa*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 40. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kantola, Anu (1997) *Suomalaisuuden siteet. Kansallisen yhteenkuuluvuuden ja hallinnan dramaturgia*. Viestinnänlaitoksen lisensiaattitutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Karvonen, Erkki (1999) *Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Karvonen, Erkki (1998) ”Median herraviha ja ministeri Alho” *Tiedotustutkimus* 21:2, s. 14–17.
- Kellner, Douglas (1998) *Mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.
- Kellner, Douglas (1984) ”Kulttuuriteollisuus ja joukkotiedotus. Kriittinen teoria ja sen seuraukset.” *Tiedotustutkimus* 7:3, s. 3–20.
- Keränen, Marja (1995) ”Yksityisen ja julkisen muuttuvat rajat”. Teoksessa Eräsaari, Leena & Julkunen, Raija & Silius, Harriet (toim.), *Naiset julkisen ja yksityisen rajalla*, s. 29–48. Tampere, Vastapaino.
- Kivivuori, Janne (1996) *Psykopolitiikka. Paljastava psykologia suomalaisen yhteiskunnallisen keskustelun perinteenä*. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Kivivuori, Janne (1992) *Psykokulttuuri. Sosiologinen näkökulma arjen psykologisoitumisen prosessiin*. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Klapp, Orrin E. (1964) *Symbolic leaders. Public dramas and public men*. Chicago: Aldine Publishing Company.

- Kontula, Osmo & Haavio-Mannila, Elina (1995) *Matkalla intohimoon. Nuoruuden hurma ja kärsimys seksuaalielämäkertojen kuvaamana*. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Liikkanen, Mirja (1993) ”Televisio, tietokoneet, kotitietokoneet ja radio – sähköisen kuvan ja uusien ilmaisutapojen läpimurtoja.” Teoksessa Liikkanen, Mirja & Pääkkönen, Hannu (toim.), *Arjen kulttuuria. Vapaa-aika ja kulttuuriharrastukset vuosina 1981 ja 1991*, s. 53–67. Kulttuuri ja viestintä 1993:2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Linko, Maaria (1998a) *Aitojen elämysten kaipuu. Yleisön kuvataiteelle, kirjallisuudelle ja museoille antamat merkitykset*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 57. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Linko, Maaria (1998b) ”Paperille, kankaalle ripustan unelmani, pelkoni, vihani.” Teoksessa Eskola, Katarina (toim.), *Elämysten jäljillä. Taide ja kirjallisuus suomalaisten omaelämäkertoissa*, s. 311–378. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Linko, Maaria (1997) ”Laila Hietamiehen teokset voimanlähteenä”. Teoksessa Eskola, Katarina & Peltonen Eeva (toim.), *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*, s. 171–197. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mazzarella, Merete (1997) ”Oman elämän kirjoittamisesta – ja muiden”. Teoksessa Eskola, Katarina & Peltonen, Eeva (toim.), *Aina uusi muisto. Kirjoituksia menneen elämisestä meissä*, s. 25–36. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 54. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mehtonen, Lauri & Sironen, Esa (1991) ”Frankfurtin koulu”. Teoksessa Sevänen, Erkki & Saariluoma, Liisa & Turunen Risto (toim.), *Taide modernissa maailmassa. Taiteensosiologiset teoriat Georg Lukácsista Frederic Jamesoniin*, s. 41–65. Helsinki: Gaudeamus.
- Mäkelä, Klaus (1990) ”Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet”. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*, s. 42–61. Helsinki: Gaudeamus.
- Niemi, Juhani (1985) ”Kirjasotien mekanismeista”. Teoksessa Niemi, Juhani: *Hiidenkiven arvoitus. Esseitä ja tutkielmia kirjallisuudesta*. Hämeenlinna: Karisto.
- Niiniluoto, Ilkka (1994) ”Suomen henkinen tila ja tulevaisuus”. Teoksessa Niiniluoto, Ilkka & Löppönen, Paavo (toim.), *Suomen henkinen tila ja tulevaisuus*, s. 13–46. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

- Noro, Arto (1996) ”Gerhard Schultzen elämisyhteiskunta”. Teoksessa Rahkonen, Keijo (toim.), *Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset*, s. 120–140. Helsinki: Gaudeamus.
- Ong, Walter J. (1988 [1982]) *Orality and Literature. The Technologizing of the World*. London, New York: Routledge.
- Peltonen, Matti (1996) ”Olympiavuoden käytösopas”. Teoksessa Peltonen, Matti (toim.), *Rillumarei ja valistus. Kulttuurikahakoita 1950-luvun Suomessa*, s. 283–307. Historiallinen Arkisto 108. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Pietilä, Veikko (1985a) ”Uloskoodaustutkimus: johdatusta teemaan”. *Tiedotustutkimus* 8:1, s. 2–14.
- Pietilä, Veikko (1985b) ”Kieli, subjektiviteetti, ideologia. Screen-teorian ideologiakäsityksestä.” *Tiedotustutkimus* 8:4, s. 26–40.
- Pietilä, Veikko (1976) *Sisällön erittely*. Helsinki: Gaudeamus.
- Roos, J.P. (1987) *Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sauri, Timo (1993) ”Sanoma- ja aikakauslehtien lukeminen”. Teoksessa Liikkanen, Mirja & Pääkkönen, Hannu (toim.), *Arjen kulttuuria. Vapaa-aika ja kulttuuriharrastukset vuosina 1981 ja 1991*, s. 40–52. Kulttuuri ja viestintä 1993:2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Sennett, Richard (1986 [1976]) *The Fall of Public Man*. London, Boston: Faber and Faber.
- Siisiäinen, Martti (1989) ”Järjestöt, julkisuus ja poliittinen järjestelmä” *Tiedotustutkimus* 12:2, s. 26–41.
- Sinnemäki, Aino (1988) *Käytösoppaat tutkimuksen kohteena. Lähikuvassa suomenkieliset käytösoppaat 1886–1986*. Sosiologian pro gradu -työ. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Suhonen, Pertti (1988) *Suomalaisten arvot ja politiikka*. Helsinki: WSOY.
- Sulkunen, Pekka (1997) ”Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat”. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.), *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*, s. 13–52. Helsinki: Gaudeamus.
- Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (1997) ”Arvot ja modaalisuus sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa”. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.), *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*, s. 72–95. Helsinki: Gaudeamus.

- Tarkka, Pekka (1973) *Salama*. Helsinki: Otava.
- Taylor, Charles (1995 [1991]) *Autenttisuuden etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Taylor, Helen (1992) *Tuulen viemät*. Tampere: Vastapaino.
- Thompson, John B. (1995) *The media and modernity. A social theory of the media*. Cambridge, Oxford: Polity Press.
- Törrönen, Jukka (1996) *Aito rakkaus maskuliinisessa maailmassa. Harlem-romanssi ja sen vastaanotto lukiolaisten keskuudessa*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 47. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Uimonen, Risto (1992) *Julkisuuspelejä. Imagonrakennus politiikassa*. Helsinki, Porvoo, Juva: WSOY.
- Uimonen, Risto & Ikävalko, Elisa (1996) *Mielikuvien maailma. Miten mediajulkisuutta muokataan ja imagoja rakennetaan?* Helsinki: Inforviestintä Oy.
- Veijola, Soile (1997) ”Modaalisia suhteita pelissä ja keskustelussa”. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.), *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*, s. 129–152. Helsinki: Gaudeamus.
- Väliverronen, Esa (1985) ”Koskaan et muuttua saa... Jürgen Habermasin teoria porvarillisesta julkisuudesta” *Tiedotustutkimus* 8:3, s. 23–29.
- WSOY (1954) *Aleksis Kivestä Martti Merenmaahan. Suomalaisten kirjailijain elämäkertoja*. Helsinki.

LIITTEET

LIITE 1. *Liehuva liekinvarsi* -kirjan kirjeet ja puheet (kursivoitu) sekä niiden sisältö keskeisin osin.

<p>1. Kirje Esko Aholle (kansanedustaja, oppositiojohtaja)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Riitta Uosukaisen ja Esko Ahon yhteisen ministeriajan kommentointia: pääministeri Aho olisi voinut olla tasapuolisempi ja voimakkaampi hallituksen johtaja. - Ministeriaika säästöineen vaikeaa, silti aloitettiin oikea kehitys kohti tiedon, osaamisen ja vuorovaikutuksen Suomea. - Suuttumus Esko Ahon julkistaessa ruotsin kielen pakolliseksi jäämisestä tiedottamatta asiasta ensin esittelevälle ministerille (Riitta Uosukaiselle).
<p>2. Kirje Ritva Ahonen-Mäkelälle (fil.tri, taiteilija)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Oman opiskeluajan muistelu: puheilmaisuus ja lausunnan opiskelu Ahonen-Mäkelän opetuksessa. - Riitta Uosukainen nojaa edelleen Ahonen-Mäkelältä saamiinsa oppeihin: puhumisen iloon, aitouteen, intohimon kunnioittamiseen ja uskallukseen. - Persoonallisen opetuksen merkitys; siinä kummankin osapuolen on tarkistettava itseään.
<p>3. Kirje piispa Ambrosiukselle</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rakkaus pääsiäisaikaa kohtaan: pääsiäisen rauha, hiljentyminen ja valo. - E.N Setälän merkitys ortodoksikirkolle. - Riitta Uosukainen muistelee Ambrosiuksen ensivierailua kotonaan.
<p><i>I Puhe Ortodoksisen kirjallisuuden julkaisuneuvoston satavuotisjuhlassa Valamon luostarissa 1991</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Talouselämän synkentämä vaikutus ihmisten mielialoihin. Tarve myös henkisyteen materiaalsen puolen lisäksi. Kirkko ei ole täysin kyennyt vastaamaan ihmisten etsintään.</i> - <i>Julkaisuneuvoston tärkeä työ: jumalanpalveluskirjallisuuden suomentaminen, oppikirjatuotanto, kirkkomusiikin julkaiseminen jne.</i> - <i>Uskon voima ja Valamon luostari todistuksena siitä.</i> - <i>Mysteerio hengellisen elämän kiteytyksenä.</i> - <i>Ihmisen pienuuden sijasta keskityttävä ihmiseen Jumalan kuvana – isona ja ihanana.</i>
<p>4. Kirje Marja Aslamalle (maisteri, kuollut)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Suru Marja Aslaman kuoleman johdosta ja ikävä, ettei ehtinyt ottaa tähän yhteyttä.
<p><i>II Puhe Vähittäiskauppiasliiton kesäkokouksessa Lappeenrannassa 1987</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Aiheena: Miten jaksat työssäsi kauppias?</i> - <i>Kauppiiaan työn raskaus ja vastuu. Tekijät, jotka auttavat jaksamaan: perhe ja puoliso, mahdollisuus hallita elämänsä, ruumiin terveys, toinen työ lepo hetkenä toisesta työstä, iloisuus ja läheisyys toisiin ihmisiin, Jumalaan turvaaminen.</i>
<p>5. Kirje Adolf Ehrmroothille (jalkaväkikentraali)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Itsenäisyyden ja isänmaan vapauden merkitys. - EU:n tärkeys. Suomalaisen identiteetin korostuminen ja tapahtumapaikalla oleminen.

<p><i>III Puhe Kansallisilla veteraanipäivillä Lappeenrannassa 1996</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Sotaveteraanien raskas osa: sota, jälleenrakennus ja nuoruuden uhraaminen.</i> - <i>Suomen Aseveljien Liiton seitsemän johtavaa periaatetta.</i> - <i>Kaunokirjallisuuden teksteistä välittyvät koskettavat sotakokemukset. Surun vaihtuminen voimaksi.</i>
<p>6. Kirje Elsa Enäjärvi-Haavioille (dosentti, FT, kuollut)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Enäjärvi-Haavion asema vaikuttajanaan: tiedenainen, viiden lapsen äiti, järjestöihminen, kaupunginvaltuutettu.</i> - <i>Esillä olemisen käänköpuoli: sairaus ja varhainen kuolema, muiden kateus</i>
<p>7. Kirje Raili Haaralalle (lehtori)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Riitta Uosukainen muistelee hyvää yhteistyötä opettajakollegansa kanssa.</i> - <i>Raili Haaralan harvinainen persoona: kateudesta ja turhamaisuudesta vapaa, luova.</i> - <i>Yhteiset käsitykset äidinkielen opettajan työstä ja jokaisen oppilaan tärkeydestä.</i>
<p><i>IV Puhe ylioppilaille Imatrankosken lukiossa 1981</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Koulun tavoitteena auttaa jokaista yksilönä.</i> - <i>Snellmanilainen henkisen kasvun vaatimus koskee jokaista. Koko elämä oppiaikana.</i> - <i>Aitouden tärkeys. Voimaa tähän työstä, rakkaudesta ja Jumalasta.</i> - <i>Oikotietä onneen ei ole. Toisten auttamisen merkitys, elämän mielekkyyden ja ihmisten välisten yhteyksien rakentamisen tärkeys.</i>
<p>8. Kirje Olli-Pekka Heinoselle (opetusministeri, entinen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Riitta Uosukainen käy läpi yhteistä työtaivalta entisen erityisavustajansa kanssa. He täydensivät toisiaan ja selvisivät vaikeasta lama-ajasta. Ministerin ja eduskunnan työ jatkumona, jossa ihmiset väliillä vaihtuvat. Oikea EU-päätös. Tiedon ja osaamisen kunniaan asettamisen tärkeys.</i> - <i>Heinonen jatkaa laadun linjalla.</i> - <i>Huoli aluepolitiikan vahvistamisessa koulutuspolitiikassa.</i> - <i>Heinosen kaksinaamaisuus, kun ei kertonut vastustavansa ruotsin kielen vapaaehtoisuutta.</i>
<p>9. Kirje Kari Häkämiehelle (oikeusministeri, entinen)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Häkämies ei ole niin hauska ja harmiton kuin antaa ymmärtää.</i> - <i>Poliitikkona Häkämies valmistellut hyvin asemaansa verkostoin ja sponsorein.</i> - <i>Riitta Uosukainen harmittelee Häkämiehen levittämiä perättömiä lausahduksia, mm. että Riitta Uosukainen opetusministerinä keskittyy hurmaamiseen.</i> - <i>Riitta Uosukainen toivoo, että Häkämies lakkaisi jahtaamasta häntä.</i>

10. Kirje Antti Henttoselle (opetusneuvos)	<ul style="list-style-type: none"> - Riitta Uosukainen muistelee yhteistyötä OAJ:ssa ja Karjalan liitossa. - Uskon siihen, että pienen kansan voima on sivistyksessä. - Miksi Riitta Uosukainen liittyi OAJ:öön: Halu edistää opettajien elämänedellytyksiä ja edistää matalapalkkaisten naisten asemaa. - Miksi erosi OAJ:stö: Järjestö ei suostunut joustamaan laman aikana.
11. Kirje Raili Malmbergille (opetusneuvos)	<ul style="list-style-type: none"> - Tapakasvatuksen merkitys suomalaisille. - Yhteiset elämänarvot: koti, uskonto ja isänmaa. - Naisten työteliäisyys ja kiire, niin ennen kuin nykyäänkin.
<i>V Luento Kalevalan ja suomalaisen kulttuurin kunniaksi 1985</i>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Kalevalan äidit – erilaisia, mutta samalla lapsiaan rakastavia äitejä. Opettavat, että rakkautta tarvitaan.</i>
12. Kirje Merete Mazzarellalle (FT, dosentti, kirjailija)	<ul style="list-style-type: none"> - Mazzarellan ja Uosukaisen taustojen erilaisuus: toisella hillitty, vauras suomenruotsalainen, toisella äänen ja vimman täyttämä, epävarma evakkokarjalaisuus. - Eri polkuja pitkin löytynyt yhteinen maailma: samanlainen suhde äitiin, rakkaus kirjallisuuteen ja hengen korostaminen aineen sijasta.
13. Kirje Rauni Mikkilälle (erityisfysioterapeutti, Riitta Uosukaisen sisar)	<ul style="list-style-type: none"> - Oman äidin muistelua: äidin voima ja tulisuus, äidin ankara lapsuus, ruuanlaittotaito, tapakasvatus sekä elämänohjeet – työ tehtävä hyvin, uskallettava erottautua. - Satu kauniista perhostesta, jota harmaat ja toistensa kaltaiset raatokuoriaiset kadehtivat.
14. Kirje Impi Muromalle (seniorikansanedustaja)	<ul style="list-style-type: none"> - Perustuslain merkitys kansanedustajille. - Perustuslaki 2000 –komitean työ. Muutoksissa oltava maltillinen, ettei muutettaisi perustuslakia huonompaan suuntaan. - Riitta Uosukainen muistelee joidenkin kristillisten kansanedustajien tekopyhyyttä.
15. Kirje Eva-Christina Mäkeläiselle (suurlähettiläs)	<ul style="list-style-type: none"> - Mäkeläisen taidot protokollan ja organisoiminnin suhteen. - Riitta Uosukainen harmittelee presidentin vallanvaihdossa tekemäänsä protokollavirhettä ja muistelee yhteisiä hetkiä Mäkeläisen kanssa niin työn kuin vapaa-ajankin parissa.
16. Kirsti Mäkeläinen (lehtori, fil.lis.)	<ul style="list-style-type: none"> - Riitta Uosukainen muistelee Lappeenrannan kesäyliopistossa yhdessä tehtyä työtä äidinkielen opetuksen eteen, kurssien hengen paloa, kovaa työntekoa, henkeviä keskusteluja ja hauskanpitoa.

<p><i>VI Tervehdys Äidinkielen opettajien liiton talvipäivillä 1986</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Äidinkielen opettamisen merkitys: välittää kielen perusjärjestelmän ja kirjallisuuden eri ilmenemismuodot, varustaa oppilaan ilmaisutaidoin, opettaa huomaan ja ottamaan vastaan.</i> - <i>Yhteistyön merkitys myös järjestötasolla. ÄÖL yksin liian pieni vaikuttamaan.</i> - <i>Kansanedustajien huono puhe- ja kuuntelutaito. Suullisen ilmaisun puolesta taisteltava. Virkakielen ongelmat.</i>
<p><i>VII Tervehdys Äidinkielen opettajien liiton talvipäivillä 1994</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Motto: sivistys on myönteisyyden ottamista elämän perustaksi.</i> - <i>Kouluelämän muutokset: uudet tuntijaot, valinnaisuuden lisääminen, suunnitelma lisätä valinnaisuutta yo-kirjoituksissa.</i> - <i>Koulutuksen painopisteinä tason nostaminen, sisältöjen muuttaminen, yksilöllistäminen ja valinnaisuuden lisääminen.</i>
<p><i>17. Kirje Helka Nurmelle (lehtori)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Äidinkielen merkitys: antaa eväät koko elämään. Oppilas oppii kohtaamaan riskejä ja ottamaan haasteita.</i> - <i>Keskinkertaisuuden ei saa antaa halvaannuttaa. Miksi ihmiset eivät viihdy ajassa, jossa on vapaus valita? EU-Suomessa on avarampi elää.</i> - <i>Yhdessä koettujen hetkien muistelu: kanttarellien poiminta ja Sammon yhden osa käsikirjoituksen valmistuminen.</i>
<p><i>VIII Minna Canthia 2000-luvulle -kirjoitelma</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Minna Canthin kosketuspinnat nykyaikaan: Intohimo, joka aikanaan vei Suomen kirjallisuuden Euroopan tasalle vs. nykyajan kyhnäily. Canthin teosten yhteiskuntakriittisyys vs. nykyajan muutosvastarinta. Canthin ajatukset vapaasta rakkaudesta vrt. seksuaalirikosten murros.</i> - <i>Minna Canth opettaa, ettei tule elää puolikuollutta elämää.</i>
<p><i>18. Kirje Antero Penttilälle (rector magnificus)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Riitta Uosukainen ihailee Penttilän rohkeutta tehdä itsenäisiä ratkaisuja, isänmaallisuutta ja kansainvälisyyttä.</i> - <i>Muistelee yhteisiä tapaamisia.</i>
<p><i>IX Puhe Resson satavuotisjuhlassa 1991</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Oppilaan siipiä ei saa katkoa. Oppilaalle tulee kasvattaa sekä juuret että siivet.</i> - <i>Maailman jatkuva muuttuminen. Myös koulun kilvoiteltava</i> - <i>Oppilaskohtaisuuden korostaminen tasapäisyyden sijaan: mahdollisuus suorittaa koulu oppilaan haluamassa ajassa, valinnanmahdollisuuksia oppiaineissa.</i> - <i>Koulukohtaista päätösvaltaa lisättävä.</i>

19. Kirje Maija Savolaiselle (toimittaja)	<ul style="list-style-type: none"> - Rukous, jossa Riitta Uosukainen kiittää Jumalaa lapsestaan sekä rukoilee niiden naisten puolesta, jotka eivät saa lasta tai kuolevat synnytykseen.
20. Kirje Helvi Sipilälle (varatuomari)	<ul style="list-style-type: none"> - Sipilä esimerkki vahvasta ja uupumattomasta naisesta. - Kunkin pantava osaamisensa oikeaan käyttöön toisten hyväksi: kuka kampaajana, kuka jotakin muuta työtä tehden. - Poliitikassa oltava mukana kaikenikäisiä ihmisiä.
<i>X Helvi Sipilä –luento Helsingin yliopistolla 1994</i>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Naisen asema Suomessa ja muualla maailmassa. Suomessa: Naisenergia kulkee sivupuroissa. Vaikuttajana nainen joutuu kovemman tarkkailun alle. Naisen itseluottamus-, aika-, hoitojärjestely- ja rahapula. Naista ei kuunnella yhtä vakavasti kuin miestä.</i> - <i>Vielä kehittyvissä maissa: Lisääntymiseen liittyvät ongelmat, Naisten lukutaidottomuus.</i> - <i>Uskallettava vapauttaa energiansa ja tultava siksi mitä on.</i>
21. Kirje Aino Suholalle (kansanedustaja)	<ul style="list-style-type: none"> - Poliitiikan kritisointi: joskus pelkkä huuto tärkeää, ei miksi huudetaan. - Tärkeää vapauttaa voimavaransa ja olla aito itsensä. - Pahuuden ongelma ja poliittisen pahuuden lista: Paavo Väyrynen valehteli EU-jarrutuskeskustelussa. Mauri Pekkarinen kotiinpäinvetäjä ja iltalypsäjä. Tytti Isohookana-Asunmaa sekaantui opetusministerin asioihin ja puuttui loukkaavasti tämän alaisiin. - Päätoimittaja Laatikainen luonnehtinut Uosukaista ja Suholaa sellaisena kuin he haluavatkin olla: persoonallisina ja ilmaisutaidoiltaan loistavina humanisteina.
22. Kirje Anna- Maija Suomiselle (liikunnanohjaaja, Riitta Uosukaisen sisar)	<ul style="list-style-type: none"> - Sisaren tuki, pyyteettömyys ja terapeuttisuus. - Kaikille perheen sisaruksille yhteistä, etteivät materiaaliset arvot tärkeimpiä. - Yhteishenki valtakunnan puolesta, kun ajat ovat vaikeat.
<i>XI Puhe Jääski-Juhlissa Lappeenrannassa 1995</i>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ilo Karjala-aiheisen kirjallisuuden lisääntymisen puolesta.</i> - <i>Karjalan menetys vääryys. Karjala tulisi saada takaisin yhtä tyhjänä kuin se jätettiin. Kuitenkin vain rauhan ratkaisuin.</i> - <i>Jääskeläisen luonteenpiirteet: Nainen joustava, mukautuva, vahva, uusiin asioihin heittäytyjä, antaa makunsa näkyä ulospäin, ei kumarru kuvia eikä pelkää erottautua. Mies: hurmaava, sulavakäytöksinen, seura- ja pelimies, rohkea näyttämään tunteensa, nopea tarttumaan työhön ja nopea sen jättämään jos ei suju, valmis tasa-arvoon.</i>

23. Kirje Anneli Tempakalle (toimittaja)	<ul style="list-style-type: none"> - Yhä edelleen kateelliset helposti tukkivat suunsa auki saavat ihmiset. - Riitta Uosukainen kokee usein tulleensa väärinymmärretyksi karjalaisen avoimuutensa tähden.
24. Kirje Seppo Tiitiselälle (pääsihteeri)	<ul style="list-style-type: none"> - Vallan perusteet (kolmijako) Suomessa hyvin toimivat. Toimivaa perustuslakia ei tule muuttaa, vain käytännöllistää ja selkiyttää. - Kiittää Tiitistä hyvästä yhteistyöstä.
<i>XII Puhe kansanvallan juhlapäivänä Anjalankoskella 1992</i>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ensimmäisen tasavallan hallitusmuodon perustajien kestävä työ: perustuslakisäädöksiä muutettu vain vähän.</i> - <i>Vallanjaon toimivuutta seurattava, mutta perusuuntoiseen lainsäädäntöön puututtava vain harkiten, ei suhdanteiden mukaan.</i>
25. Kirje Toivo Uosukaiselle (everstiluutnantti, Riitta Uosukaisen aviopuoliso)	<ul style="list-style-type: none"> - Rakkauselämän keskeisyys. Jos sängyssä sujuu, kaikki muukin sujuu. - Rakastelemisen elämyksellisyys: siinä antaa itsensä toisen haltuun, siitä saa energiaa. - Naurun merkitys: ei voisi elää miehen kanssa, jonka kanssa ei voisi nauraa.
26. Kirje Toivo Uosukaiselle	<ul style="list-style-type: none"> - Läheisen ihmisen tärkeys. Läheinen ihmissuhde tekee onnelliseksi. - Valmius muutokseen myös ihmissuhteessa. Toiselle annettava oma alue. Ei saa sitoa. - Paljon erillään asuminen voi olla parisuhteelle antoisa vaihtoehto.
27. Kirje Reino Alfred Vainikalle (sähköasentaja, Riitta Uosukaisen isä)	<ul style="list-style-type: none"> - Riitta Uosukainen muistelee isäänsä: Isä oli ylpeä tyttäristään ja kohteli heitä järkevinä ihmisinä. Isällä oli aikaa lapsille. Hoiti työllään, ettei perheeltä mitään puuttanut. - Tunnustus kaikille isille, jotka uskaltavat olla kiinnostuneita lapsistaan.
28. Kirje Reijo Vihkolle (pääjohtaja, professori)	<ul style="list-style-type: none"> - Paavo Lipposen mutkattomuus. - Riitta Uosukainen neuvoo Vihkoa puheilmallisissa, koska tämän esitys muuten vahvyttisyydessään hipoo täydellisyyttä. - Mitä tutkijalta vaaditaan. "Huipulla on tilaa." - Myös yliopistomaailma voi olla (laman aikana, rahan ollessa vähissä) julma, myös siellä osataan iskeä. - Vihko karjalaisena Uosukaiselle tutun oloinen.

LIITE 2. *Liehuva liekinvarsi* –kirjaa käsittelevien tai siihen viittaavien lehtiartikkeleiden ilmestymisajankohdat.

Ajankohta	Lkm
Kesäkuu 1996	1
Heinäkuu 1996	7
Elokuu 1996	6
Syyskuu 1996 (1.-18.)	7
Syyskuu 1996 (19.-30.)	103
19.9.1996	11
20.9.1996	34
21.9.1996	10
22.9.1996	1
23.9.1996	6
24.9.1996	6
25.9.1996	5
26.9.1996	4
27.9.1996	2
28.9.1996	5
29.9.1996	1
30.9.1996	2
Lokakuu 1996	15
Marraskuu 1996	3
Joulukuun 1996	6
Tammikuu 1997	-
Helmikuu 1997	3
Maaliskuu 1997	-
Huhtikuu 1997	1
YHTEENSÄ	140

NYKYKULTTUURIN TUTKIMUSKESKUKSEN JULKAISUJA

1. Symbolit • Toim. Katarina Eskola. 1986. (110 s.) Painos loppunut.
2. Maaria Linko • Katsojien teatteri. 1986. (116 s.) Painos loppunut.
3. Näkökulmia kulttuurin tuotantoon • Toim. Katarina Eskola & Liisa Uusitalo. 1986. (127 s.) Painos loppunut.
4. Kimmo Jokinen ja Maaria Linko • Uusi Tuntematon. 1987. (122 s.)
5. Kimmo Jokinen • Ostajat, lukijat, arvioijat, tukijat. 1987. (115 s.) Painos loppunut.
6. Juha Lassila • Kultalevyn alkemia. 1. painos 1987, 2. painos 1988. (162 s.) Painokset loppuneet.
7. Liisa Uusitalo & Juha Lassila • Vanhojen kirjojen kenttä. 1988. (65 s.)
8. The production and reception of literature • Edited by Katarina Eskola & Erkki Vainikkala. 1988. (78 s.)
9. Martine Burgos • Life stories, Narrativity and the Search for the Self. 1988. (28 s.) Painos loppunut.
10. Heikki Hellman & Tuomo Sauri • Suomalainen prime-time. 1988. (130 s.)
11. Erik Allardt, Stuart Hall & Immanuel Wallerstein • Maailman kulttuurin äärellä. 1988. (86 s.) Painos loppunut.
12. Kimmo Jokinen • Arvostelijat. 1988. (131 s.) Painos loppunut.
13. State, Culture & The Bourgeoisie • Edited by Matti Peltonen. 1989. (82 s.)
14. J.P. Roos • Liikunta ja elämäntapa. 1989. (72 s.)
15. Anne Brunila & Liisa Uusitalo • Kirjatuotannon rakenne ja strategiat. 1. painos 1989, 2. painos 1991. (114 s.)
16. Reino Rasilainen • Julkaistu ja julkaisematon kirjallisuus. 1989. (89 s.)
17. Juha Lassila • Riippumattomat televisiotuottajat. 1989. (126 s.)
18. Literature as communication • Edited by Erkki Vainikkala & Katarina Eskola. 1989. (215 s.)
19. Anne Raassina • Lukutaito ja kehitysstrategiat. 1990. (123 s.)
20. Juha Lassila • Mitä Suomi soittaa? 1990. (263 s.) Painos loppunut.

21. Johanna Mäkelä • Luonnosta kulttuuriksi, ravinnoista ruoaksi. 1.painos 1990, 2. painos 1992. (89 s.) Painokset loppuneet.
22. Sublim Ylevä sublime • Toim. Erkki Vainikkala. 1990. (107 s.)
23. Timo K. Salonen • Konserttimusiikin yleisö makujen kentällä. 1990. (104 s.)
24. Maaria Linko • Teatteriesitykset ja julkisuus. 1990. (81 s.)
25. Kyösti Pekonen • Symbolinen modernissa politiikassa. 1991. (154 s.) Painos loppunut.
26. Ulrich Beck, Klaus Mollenhauer & Wolfgang Welsch • Philosophie, soziologie und erziehungswissenschaft in der postmoderne. 1991. (69 s.)
27. Päivi Elovainio & Zeinab Shahin • The Gender Fate of Women in Rural Egypt. 1991. (112 s.)
28. Eija Eskola • Rukousnauha ja muita romaaneja. 1992. (152 s.)
29. Urpo Kovala • Väliin lankeaa varjo. 1992. (204 s.)
30. Maaria Linko • Outo ja aito taide. 1992. (121 s.)
31. The First Thirty • Edited by Urpo Kovala. 1992. (132 s.)
32. Vanguard of modernity • Edited by Niilo Kauppi & Pekka Sulkunen. 1992. (188 s.)
33. Timo Siivonen • Avantgarde ja postmodernismi. 1992. (122 s.)
34. Katarina Eskola, Kimmo Jokinen & Erkki Vainikkala • Literature and the New State of Culture. 1992. (60 s.) Painos loppunut.
35. Sanna Karttunen • Musiikki kulttuurisessa tietoisuudessa. 1992. (174 s.)
36. Risto Eräsaari • Essays on Non-conventional Community. 1993. (214 s.)
37. Annikka Suoninen • Televisio lasten elämässä. 1993. (171 s.) Painos loppunut.
38. The Cultural Study of Reception • Edited by Erkki Vainikkala. 1993. (215 s.)
39. Mieheyden tiellä • Toim. Pirjo Ahokas, Martti Lahti ja Jukka Sihvonen. 1993. (185 s.) Painos loppunut.
40. Jukka Kanerva • ”Ryvettymisen hyvä puoli...” 1994. (151 s.)
41. Uusi aika • Toim. ja kirj. Nykykulttuurin tutkimusyksikön tutkijat. 1994. (260 s.)
42. Tuija Modinos • Nainen populaarikulttuurissa. 1. painos 1994, 2. painos 2000. (124 s.)
43. Teija Virta • Saippuaopperat ja suomalaiset naiset. 1994. (135 s.)
44. Anne Sankari • Kuntosaliruumis. 1995. (108 s.)
45. Kai Halttunen • Pienkustantajan arkipäivä. 1995. (95 s.)
46. Katja Valaskivi • Wataru seken wa oni bakari. 1995. (114 s.)

47. Jukka Törrönen • Aito rakkaus maskuliinisessa maailmassa. 1996. (100 s.)
48. Tuija Nykyri • Naiseuden naamiaiset. 1996. (144 s.)
49. Nainen, mies ja fileerausveitsi • Toim. Katarina Eskola. 1996. (274 s.) Painos loppunut.
50. Raine Koskimaa • Cultural activities in five European countries. 1996. (152 s.) Työraportti, vain tutkimuskäyttöön.
52. Raine Koskimaa • Seksiä, suhteita ja murha. 1998. (215 s.)
53. Timo Siivonen • Kyborgi. 1996. (209 s.)
54. Aina uusi muisto • Toim. Katarina Eskola & Eeva Peltonen. 1. painos 1997, 2. painos 1997. (355 s.)
55. Olli Löytty • Valkoinen pimeys. 1997. (147 s.)
56. Kimmo Jokinen • Suomalaisen lukemisen maisemaihanteet. 1997. (226 s.)
57. Maaria Linko • Aitojen elämysten kaipuu. 1998. (92 s.)
58. Kai Lahtinen • Vem tillhör teatern? 1998. (258 s.)
59. Katja Möttönen • Riitasointuja vai tema con variazioni. 1998. (128 s.)
60. Aki Järvinen • Hyperteoria. 1999. (187 s.)
61. Susanna Paasonen • Nyt! Ja ikuisesti – rewind. 1999. (188 s.)
62. Pirkkoliisa Ahponen • Kulttuurin kierreportaikossa. 1999. (168 s.)
63. Reading cultural difference • Edited by Urpo Kovala & Erkki Vainikkala. 2000. (334 s.)
64. Inescapable Horizon: Culture and Context • Edited by Sirpa Leppänen & Joel Kuortti. 2000. (273 s.)
65. Otteita kulttuurista • Toim. Maaria Linko, Tuija Saresma & Erkki Vainikkala. 2000. (422 s.)
66. Kimmo Saaristo • Avoin asiantuntijuus. 2000. (191 s.)
67. Jaakko Suominen • Sähköaivo sinuiksi, tietokone tutuksi. 2000. (368 s.)
68. Cybertext yearbook 2000 • Toim. Markku Eskelinen & Raine Koskimaa. 2001. (202 s.)
69. Sari Charpentier • Sukupuoliusko. 2001. (155 s.)
70. Kirja 2010 • Toim. Lauri Saarinen, Juri Joensuu & Raine Koskimaa. 2001. (259 s.)
71. Irma Garam • Julkista yksityiselämää. 2002. (102 s.)

Poliittista julkisuutta leimaa tänä päivänä yksilöitymisen ja henkilöitymisen vaatimus. Saavuttaakseen kansan suosion on poliitikon kyettävä erottautumaan persoonana - paljastettava "todellista minäänsä".

Oman persoonan ja yksityiselämän julkisuuteen tuominen on poliitikolle kuitenkin uhkapeliä. Se voi tuoda poliitikon lähelle yleisöään, mutta se saattaa myös ärsyttää. Sitä voidaan pitää yhtä hyvin kaoottisena holtittomuutena kuin rehellisenä avoimuutena.

Millaisia tulkintoja poliitikon yksityiselämän julkisuuteen tuominen yleisössä herättää ja millaisten arvomaailmojen pohjalta näitä tulkintoja tuotetaan? Teoksessa tarkastellaan yleisön tapoja reagoida politiikan henkilöitymiseen eduskunnan puhemies Riitta Uosukaisen Liehuva liekinvarsi -kirjan saaman kirjepalautteen valossa.

VTM Irma Garam toimii tutkijana Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksessa CIMOssa.